

**KAJ JE POMEMBNO
SPODBUJATI
V ZGODNJEM
OTROŠTVU, DA BO
VSTOP V ŠOLO LAŽJI**

Teja Čeh Svetina

**RAZVOJ KRITIČNEGA
MIŠLJENJA NA
RAZREDNI STOPNJI**

Viktorija Pupaher

**MEDPREDMETNO
POVEZOVANJE –
MATEMATIČNA NEGA
MOŽGANOV**

Olga Štancar

**RAZVIJANJE
ŠTEVILSKE
PREDSTAVLJIVOSTI
PRI JUTRANJI RUTINI**

Gorica Stevanović

**RAZVIJANJE
POZITIVNEGA
ODNOSA DO ŽIVALI**

Katarina Kotnik

Uvodnik

Vsako leto znova opažam, kako hitro mine čas od zaključka starega šolskega leta v času prvih poletnih dni do začetka novega šolskega leta v začetnih jesenskih dneh. Vedno znova mine bliskovito. Komajda si

na dopustu uspemo napolniti izrabljene »baterije«, že se moramo znova zagnati v delo. Takšno ali drugačno.

Tako kot še vsako leto zadnjih 25 let smo se tudi tokrat ob koncu poletja odpravili novim zgodbam naproti tudi v uredništvu revije Didakta. V rokah tako držite prvo letošnjo številko revije. Potrudili smo se, da bo v njej vsakdo našel kaj zase. Še naprej pa sta naša želja in uredniška

politika, da bi pedagoškim delavcem z vašo pomočjo in prispevki posredovali vaše izkušnje in znanje, ki ste jih pridobili v preteklih šolskih letih pri svojem pedagoške mdelu. Prepričani smo, da nam bo s skupnimi močmi uspelo.

Uredništvo revije Didakta vam iz srca želi uspešen začetek novega šolskega leta.

Dr. Tomaž Krpič

2 - KAJ JE POMEMBNO SPODBUJATI V ZGODNJEM OTROŠTVU, DA BO VSTOP V ŠOLO LAŽJI / Teja Čeh Svetina

8 - RAZVOJ KRITIČNEGA MIŠLJENJA NA RAZREDNI STOPNJI / Viktorija Pupaher

10 - MEDPREDMETNO POVEZOVANJE – MATEMATIČNA NEGA MOŽGANOV / Olga Štancar

14 - RAZVIJANJE ŠTEVILSKE PREDSTAVLJIVOSTI PRI JUTRANJI RUTINI / Gorica Stevanović

20 - RAZVIJANJE POZITIVNEGA ODNOSA DO ŽIVALI / Katarina Kotnik

26 - GLEDALIŠKI PROJEKT TOBIJA / Dejana Benčič

32 - DELO Z LESOM IN KAMNOM V PREDŠOLSKEM OBDOBJU / Gregor Krek

36 - PODJETNIŠKI KROŽEK NA OŠ IVANA CANKARJA TRBOVLJE / Sabina Potrbin in Jerica Rajšek

38 - PODJETNIŠTVO V ŠOLE / Irena Rakar

40 - RAZVOJ NOVIH ZNANJ V UČNIH REGIJAH / Prof. ddr. Ana Vovk Korže

48 - ŠOLSKI ČASOPIS PIXEL / Martina Holešek

50 - NACIONALNI UNESCOV PROJEKT KAPLJICE ŽIVLJENJA / Katja Skubic

52 - GLASBA V VRTCU / Vladka Štrucl

54 - ČUJEČNOST ZA ODRASLE, KI DELAJO Z OTROKI: KAKO POLNO ZAŽIVETI / dr. Tina Bregant

58 - KAKO VZPOSTAVLJAMO SODELOVALNO KULTURO NA ŠOLI / Tina Plahutnik

KAJ JE POMEMBNO SPODBUJATI V ZGODNJEM OTROŠTVU, DA BO VSTOP V ŠOLO LAŽJI /

Teja Čeh Svetina, univ. dipl. psih., svetovalna delavka / Vrtec Sežana

Članek govori o pomenu razvijanja spretnosti v predšolskem obdobju, ki so pomembne za uspešno delo v osnovni šoli. Opisana so področja ukvarjanja z otrokom: govorno in jezikovno področje, grafomotorične spretnosti, matematično področje, pomen usmerjanja in vzdrževanja pozornosti, socialne veščine ter spoznavni in čustveni razvoj. Predšolsko obdobje je optimalen čas, da v otroku spodbudimo in da se v otroku porodijo pripravljenost, želja, zanimanje in zmožnost za učenje. Pomembno je, da znamenja, ki kažejo oz. napovedujejo težave pri usvajanju šolskih veščin v predšolskem obdobju, ne spregledamo. Če težave odkrijemo zgodaj, na razvoj lahko vplivamo in z ustrezno obravnavo pomagamo otroku k šolski uspešnosti.

Zgodnje izkušnje vplivajo na hitrejše učenje in usvajanje govora in jezika, razvijajo zdrav odnos do vrstnikov in odraslih ter oblikujejo pomembne učne sposobnosti (Globačnik 2012). Otrokov razvoj je odvisen tudi od okolja; če je spodbudno, je to boljša popotnica za otrokov razvoj. Vendar otrokov razvoj ni pogojen samo in zgolj z vplivom okolja. Zgodnje učenje je kumulativno, osnovne veščine, ki jih otrok pridobi v zgodnjem otroštvu, so nujni temelj za učenje, za poznejše uspešno usvajanje učnih vsebin in osnovnih šolskih spretnosti.

Če otrokovi primanjkljaji in motnje niso pravočasno prepoznani, se izgublja dragoceni čas za rehabilitacijo in kompenzacijo. Pomembno je, da strokovni delavci v vrtcu poznajo in znajo opredeliti področja funkcioniranja otroka in na ta način prepoznajo otrokova šibka področja. Ko so ta zaznana in prepoznana, je treba za otroka pripraviti načrt ustreznih strategij pomoči. Pomembno je pomoč naravnati tako, da obravnava otroka celostno. Pri tem so zelo pomembni starši otroka, pomembno je, da načrt temelji na sodelovanju vseh subjektov, temelji na otrokovih zmožnostih, sposobnostih in interesih.

Na otrokov razvoj vplivajo: intelektualna sposobnost, psihofizične lastnosti, govorno-jezikovne spretnosti, osebna, socialna, emocionalna zrelost, otrokova močna področja: sposobnost navezovanja stikov s člani skupine, energijska opremljenost, ambicioznost, storilnostna usmerjenost ter dinamika in značilnosti družine: realna pričakovanja staršev, zmožnost

strpnosti in sprejemanja dejstev, tolerantnost, družinska klima, pripravljenost na dodatno delo z otrokom, redno sodelovanje z vrtcem in drugimi institucijami (Ribnikar Kastelic in Levec 1990).

Cilji zgodnji obravnav so oblikovani tako, da imajo predvsem preventivni namen že pred vstopom v šolo. Načrtujemo jih za zmanjševanje psiholoških, kognitivnih in drugih ovir.

Različni otroci potrebujejo različno količino podporne skupnosti, da bi dosegli enake življenjske pogoje.

Treba je iskati ravnovesje med razvijanjem šibkih področij in podpiranjem močnih področij.

Za otroke velja, da se radi igrajo, v igri so spontani in notranje motivirani, radovedni in raziskujoči, imajo veliko željo po znanju in spoznanju. V vrtcu naj bi bili otroci deležni spodbud, ljubezni in podpore pri svoji želji po učenju.

Čim večja je razlika med razvojnimi zmožnostmi otroka in postopki strokovnih delavcev, tem večji stres to predstavlja za otroka.

GOVORNO-JEZIKOVNE ZMOŽNOSTI OTROKA

Primanjkljaji in težave pri učenju jezika, branja in pisanja pomenijo za otroka hudo oviro pri pridobivanju znanja.

Otrok razvija jezikovne zmožnosti dvo-stopenjsko, najprej poslušati in govoriti, potem se nauči brati in pisati. K učenju

govorjenja pelje sprva le potreba po dejavnosti, nato želja po sporočanju svojih potreb in potreba po sporazumevanju (Žerdin 2003, 115).

Na otrokovo poimenovalno zmožnost močno vpliva otrokovo ožje okolje, da se starši z otrokom veliko pogovarjajo, mu berejo in pripovedujejo pravljice in zgodbe. Otrokov jezikovni razvoj je odvisen tudi od njegovih osebnostnih potez. Za normalen razvoj jezika je potreben ustrezen jezikovni vzorec, bogate jezikovne in intelektualne spodbude, otrokova naravna vedoželjnost in pripravljenost staršev, da tej vedoželjnosti ustrezajo.

V vrtcu moramo biti pozorni na otroke, ki malo ali neradi govorijo, na otroke, kjer je govorjenje okorno, netekoče, na otroke, ki so slabo splošno poučeni (kako se imenujejo družinski člani, kje stanujejo, našteje nekaj živali), na otroke, ki se težko ali ne morejo naučiti besed v nizih (npr. štetje, težko ponovijo niz besed ...). Nekateri otroci imajo težave z razumevanjem ustnih navodil, najprej preprostih, nato kompleksnih. Ustnih navodil si ne zapomnijo, pozabijo jih, še preden izpolnijo nalogo. Vzrok je lahko tudi slaba pozornost. Nekateri težko razumejo pomen besed, razumejo le pomen besed, ki so vezane na vsakdanje življenje, na konkretne predmete, težje pa razumejo pomen abstraktnih besed (npr. barve). Nekateri slabše razumejo nebesedna sporočila. Ne razumejo vedenja vzgojitelja ali drugega otroka, ki mu želi brez besed nekaj povedati ali ga na kaj opozoriti. Potrebujejo, da se sporočilo, želja, prošnja ali zahteva povedo zelo jasno in neposredno.

imenih se pri večini otrok rodi tudi želja po preslikavanju črk.

Pred črkami otrok riše podobe in jim daje imena. Riše mamo, očeta, sestro, sebe, sonce, psa ... Pri risanju podob ni pomembno, kam jih v prostoru umešča, zato tudi pri črkah temu ne namenja pozornosti. Zato ni nenavadno, da otrok ob prvih poskusih samostojnega pisanja črk le-te postavlja na glavo ali na bok ali pa črke v besedah piše v obrnjeni smeri. Z vstopom v šolo se vsi otroci srečajo s pravili, ki veljajo za pisanje in branje. Temeljna sposobnost za učenje branja in pisanja se razvija v predšolskem obdobju, gre za sposobnost vidnega in slušnega zaznavanja (Žerdin 2003, 112). Vidne sposobnosti se razvijejo med četrtem in šestim letom, slušne pa nekoliko počasneje, med petim in sedmim letom. Večina otrok razvije jezik do take stopnje, da se brez težav sporazumevajo. Spontano se naučijo tudi slovničnih pravil, besednega oblikovanja in stavčne skladnje. V povprečju otroci med šestim in sedmim letom dozoriijo za

sistematično učenje branja in pisanja (učenje črk, abecede, povezava črka – glas, prepoznavanje črk – dekodiranje, sinteza, analiza, razumevanje pomena simbolov, način spajanja in razstavljanja besed).

GRAFOMOTORIČNA SPRETNOST

Otroci različnih starosti (večina pred vstopom v šolo) kažejo zanimanje za branje, pisanje, ob tem se razvijajo grafomotorične spretnosti, razvoj mišičnega tonusa omogoča nadzorovanje svinčnika, pomembna je zmožnost, da roka pri pisanju naredi tisto, kar hoče glava. Ko se začne razvijati zavedanje o branju in pisanju, otrok v prvi fazi prepoznava besede kot slike ali kot logotipe.

Že v predšolskem obdobju moramo otroku omogočiti veliko izkušenj pri delu s pisali, ki naj jih pridobi na zanimiv in igriv način (Bavčar in Lavrenčič 1997).

Razvoj grafomotorike poteka s pomočjo pik in črtic, povezanih in nepovezanih črt, čečkanja, okrogle in spiralaste

črte. Z zorenjem vidnega in miselnega nadzora, usklajevanjem gibov rok in oči ter same gibalne spretnosti in nadzorovanjem gibanja roke postaja krog čedalje popolnejši. Pri treh letih je večina otrok sposobna prerisati krog, kvadrat pri štirih letih, trikotnik pri petih in romb pri šestih letih. Zmožnost za spretno uporabo svinčnika je odvisna tudi od zrelosti mišičnega tonusa. Dozorevanje mišične napetosti poteka v navpični smeri od glave navzdol. Za pisanje mora dozoreti tudi mišična napetost na prstih rok. V predšolskem obdobju otrokovih grafomotoričnih nespretnosti lahko niti ne opazimo, ker se ne ukvarja z dejavnostmi, ki jo zahtevajo. Opazna je v šoli, ko se začne črk učiti sistematično. Vseeno znakov za otrokovo nespretnost ne smemo zanemariti, bodimo pozorni na neskladnost gibov, splošno nespretnost, slabo orientiranost, težave pri uskladitvi predstav o gibu in njegovi motorični izpeljavi. Kaže se tudi v upočasnjenem odzivanju na besedna navodila, razumevanje govornih sporočil (Žerdin 2003, 136).

Pomembno je, da se otrok zaveda, da pišemo od zgoraj navzdol, od leve proti desni, pisanje je sestavljeno iz posameznih ponavljajočih se potez.

Otrok naj ima pri grafomotoričnih vajah velik list papirja, pozorni moramo biti na višino stola, mize, otrokovo držo, roka mora biti sproščena, pomembna sta pravilen prijem in drža svinčnika, roka naj bo naslonjena na podlago (Žerdin 2003, 276). Pri grafomotoričnih vajah otrok spoznava poteze, ki so sestavni del črk. Začenja se jih zavedati in jih poimenovati v različnih otroških igrah na prostem ali v zaprtih prostorih. Z velikim gibom otrok začuti in se zave, kaj se dogaja v komolčnem in ramenskem sklepu in občuti stabilnost roke v zapestju. Z velikimi gibi se otrok tudi sprošča in se znebi svoje zavrtosti in strahu.

Otrok s težavami na grafomotoričnem področju je pri pisanju napet, pretirano sklonjen nad zvezek, glavo podpira z roko, včasih se z roko oprijema stola, roka je potisnjena s komolcem navzven in v ramenu dvignjena. Roke v zapestju obrača, jo dviga in prestavlja. Drža svinčnika ni pincetna. Pri risanju se pogosto zelo utruja ali pa ga boli roka.

Pri šestletnikih je treba biti pozoren na naslednje oblike vedenja in učenja, ki napovedujejo težave z opismenjevanjem:

- zaostaja v razvoju grafomotoričnih spretnosti;
- nima veselja do risanja ali nasploh do uporabe pisal;
- grafični izdelki niso v skladu z njegovo starostjo;
- sam od sebe ne poskuša pisati;
- zaostaja v izreki glasov, v tej starosti je najpogostejša napačna izreka glasov r in napačna izgovorjava sičnikov in šumevcev;
- zaostaja v celotnem jezikovnem razvoju, nepopolno tvori povedi, besedni jezik ni avtomatiziran, ni v skladu s slovnico;
- opazne težave na področju hitrega poimenovanja znanih objektov (hitrost priklica znanih imen predmetov, barv, simbolov ...);

- govori malo in nezrelo;
- se ne zanima za črke, knjige ga ne privlačijo;
- pri gledanju in poslušanju ni vztrajen, bolj ga pritegnejo stvari, ki se gibajo;
- se slabo znajde na sebi, v prostoru, na listu;
- ima slabšo pozornost, je nemiren, impulziven (kar povzroča številne napake, slabo samokontrola, šibko pozornost do detajlov);
- težave pri stikih z vrstniki (v zgodnjem otroštvu težave pri učenju določenih sposobnosti in spretnosti, kot so: deliti nekaj z drugimi, sodelovati z vrstniki, empatija ...);
- težave sledenja navodil, urnika (slabši kratkotrajni spomin, kratkotrajna pozornost, ponavljanja ...);
- se vede manj zrelo (Žerdin 2003).

MATEMATIČNE VEŠČINE

Na področju matematičnih veščin je pomembno, da otrok razume matematične pojme: ali zna otrok uporabljati in manipulirati s števili, ali uživa v štetju, ukvarjanju s simboli, pomembne so dejavnosti klasifikacije, urejanja, prirejanja, da se zaveda preteklih, prihodnjih dogodkov, da spoznava pojme glede časa in smeri, da je zmožen slediti pravilom v gibalnih igrah ...

Pozornost je napor, energija, ki je potrebna za izvajanje kognitivnih nalog. Pomembno je, da je otrok zmožen osredotočiti pozornost na eno stvar, da opravi določeno aktivnost, nalogo do konca, pomembni so količina pozornosti, globina, vztrajanje in zmožnost selektivne pozornosti. Otrok, ki je v čustveni stiski, to najmočneje pokaže z motnjami pozornosti in zbranosti, s poslabšanjem pomnjenja, posebno neposrednega pomnjenja.

Zelo so pomembne pohvale po dobro opravljenih nalogah ali ob aktivnosti, ki pomeni napredek glede na slabše opravljeno predhodno aktivnost. Pomembno je, da so navodila jasna, enoznačna, v začetnem obdobju konkretno predstavljena. Na morebitne spremembe otroka predhodno pripravimo.

Za predšolskega otroka, kjer opažamo težave v motivaciji in ob šibkostih za aktivnosti, ki so del poznejših šolskih veščin, je potrebno delo z otrokom strukturirati. Pomagati mu moramo pri organizaciji aktivnosti, imeti dnevni urnik in se po njem ravnati, situacije naj bodo vnaprej predvidene (npr. obisk trgovin), večšine je treba vsakodnevno uriti, zanje namenjamo čas med igro, za mizo, večkrat na dan po nekaj minut. Otroka vseskozi spodbujajmo k čim večji samostojnosti, spretnosti, ki jih že zmora sam, naj jih opravi sam. Hkrati poiščimo področja in dejavnosti, ki jih otrok rad počne, mu jih pomagajmo razvijati, kar pripomore tudi k dobremu mnenju o sebi.

Za večino otrok velja, da radi počnejo stvari, pri katerih so uspešni, in odklanjajo tiste, pri katerih so manj uspešni. Občutek sposobnosti in uspešnosti je povezan z zanimanjem, željo in voljo za opravljanje dejavnosti. Praviloma se zanimanje in sposobnosti ujemajo, odpor do dejavnosti pa je pogost spremljevalec šibkih sposobnosti (Žerdin 2003, 61).

Z izvajanjem vaj in napredovanjem se v otrocih vzbujajo čustvena doživetja ugodja in uspešnosti.

Treba je iskati ravnovesje med razvijanjem šibkih področij in podpiranjem močnih področij.

SOCIALNO-ČUSTVENO PODROČJE

Na socialno-čustvenem področju je zelo pomembno, ali otrok izkazuje empatijo do drugih, vrstnikov, sočutje do živali, mlajših otrok, ali ima razvit občutek za pravičnost in tovarštvo, je prijazen, družaben, sodelovalen, nagnjen k sklepanju kompromisov in dogovarjanju z vrstniki, ali je dominanten, ali pogosto prihaja v konflikte s sovrstniki, ali so njegove reakcije burne, pomembno je, kako si zna izboriti položaj v skupini, je vključen v skupino, osamljen ali prezrt. Ali otrok potrebuje zelo malo samokontrole, je zmožen sam samokontrolo ali potrebuje stalen nadzor, vodenje, spremljanje.

Pomembna osebnostna poteza otroka je usmerjenost v reševanje težav, otrok ob oviri lahko hitro odneha, se začne jokati, reagira hitro in nepremišljeno, reče *ne vem, ne znam, pomagaj mi ...*

Otroci z bolj izraznimi socialno zaželenimi osebnostnimi značilnostmi (npr. vestnost, odprtost, čustvena stabilnost) izzovejo pri odraslih in vrstnikih več socialno opornega vedenja kot tisti z manj izraznimi zaželenimi lastnostmi. Slednji v primerjavi s prvimi prejmejo od sošolcev in učiteljic manj psihološke in neposredne pomoči pri reševanju težkih učnih nalog, kar lahko delno prispeva k razlikam v učni uspešnosti. V šolskem okolju čustveno manj stabilni učenci pri pouku zaradi svojih trajnih vedenjskih nagnjenj preprosto ne pokažejo tega, kar znajo. Zdi se, da o učnih vsebinah ne vedo toliko kot njihovi bolj samozavestni, sproščeni in nezadržani vrstniki (Zupančič in Kavčič 2007, 173).

Med temperamentnimi značilnostmi sta najmočnejša napovednika učne uspešnosti otrokova vztrajnost. Starševsko spodbujanje, izražanje naklonjenosti otroku in postavljanje pravil imajo lahko npr. posebej ugodno vlogo v učni uspešnosti agresivno- nasprovalnih in hiperaktivnih otrok z motnjami pozornosti, medtem ko so tovrstne značilnosti starševstva manj pomembne pri socialno prilagojenih otrocih (Zupančič in Kavčič 2007, 176). Čustveni vidik starševstva spodbuja otrokovo varno navezanost na starše in sprejemanje starševskih stališč do izobraževanja, avtoritativni vidik starševstva pa deluje spodbudno na otrokovo izogibanje situacijam in vedenju, ki moti učinkovito delo v šoli (Vitaro in drugi 2005 v Zupančič in Kavčič, 176).

V vrtcu bi bilo treba več pozornosti nameniti nizko ekstravertiranim in čustveno nestabilnim otrokom, npr. s pomočjo tem otrokom, da bi se pogosteje vključevali v vrstniške dejavnosti in se samostojno spoprijemali z različnimi izzivi. Ti otroci so zaradi svoje nemotečnosti značilno večkrat prezrti kot otroci z drugimi vrstami težav v socialnem prilagajanju. Agresivni in

nasprotujoči otroci (vedenje ali celo težave pozunanjenja) namreč zaradi svoje motečnosti pridobijo mnogo več pozornosti kot socialno zadržani, plašni, k vedenju ponotranjenja nagnjeni otroci (Zupančič in Kavčič, 2007).

Na slednje bi bilo smiselno opozoriti tudi njihove starše, saj v povprečju tudi starši tem otrokom zaradi njihove nemotečnosti (po navadi jih opisujejo kot tihe, mirne in pridne) ne posvečajo posebne pozornosti. Pozneje imajo taki otroci zaradi svojih vedenjskih nagnjenosti pogosteje težave pri vključevanju v vrstniške dejavnosti, pogosteje so žrtve vrstniškega šikaniranja in na splošno prejmejo manj socialne opore od vrstnikov in odraslih (vzgojiteljic, učiteljic) pri spoprijemanju z izzivi in težavami, kar njihovo vedenje in težave še utrjuje (Zupančič in Kavčič 2007). Nizka ekstravertiranost in čustvena nestabilnost se pogosto povezujeta z nizko vestnostjo – odprtostjo, ki predstavlja dodaten dejavnik tveganja v razvoju socialne kompetentnosti in nizke učne uspešnosti. Pri socialno zadržanih in vase negotovih otrocih bi že v zgodnjem otroštvu bilo posebej primerno spodbujati razvoj vestnosti in odprtosti (Zupančič in Kavčič 2007).

Starševsko spodbujanje spoznavnega razvoja v zgodnjem otroštvu in ob vstopu v šolo, avtoritativnost in učinkovit nadzor otrokovega vedenja tudi neodvisno od spoznavnih sposobnosti otrok vsaj nekoliko prispevajo k socialnemu prilagajanju in učni uspešnosti prvošolcev. Tako je v kontekstu družine ugodno spodbujanje npr. otrokove radovednosti, težnje k raziskovanju, vključevanja v spoznavno problemske situacije, ki za otroka predstavljajo izziv, otrokove organiziranosti pri načrtovanju in izvajanju dejavnosti, usmerjenosti v obvladovanje začete dejavnosti (načrtovanje dejavnosti, različnih obveznosti, vztrajnost pri ukvarjanju z določeno dejavnostjo, sledenje cilju pri začetni dejavnosti kljub oviram na poti do cilja, natančnost, premišljenost v ravnanju).

Spodbujanje razvoja teh značilnosti je pomembno že v predšolskem obdobju, saj navedene osebnostne značilnosti že

od zgodnjega otroštva naprej napovedujejo učno uspešnost prvošolcev in njihovo socialno prilagajanje v izobraževalni ustanovi. Prilagajanje na šolo je pomembno, ker otrokove izkušnje v prvem razredu predstavljajo temelje za celotno poznejše šolanje (Zupančič in Kavčič 2007, 203–205).

Literatura

- Bavčar Hermina in Lavrenčič Adela (1997) *Dežela črtarija*. Ljubljana: DZS.
- Globačnik Bojana (2012) *Zgodnja obravnava*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Marija Kavkler *Zgodnje odkrivanje otrok s specifičnimi učnimi težavami*. Ljubljana: Bravo – društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami (interno gradivo).
- Martina Ozbič *Vprašalnik o močnih področjih*. Ljubljana: Oddelek za specialno in rehabilitacijsko pedagogiko, Katedra za logopedijo in surdopedagogiko, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani (interno gradivo).
- Ribnikar Kastelic Neva in Levec Alenka (2010) *Vključevanje slušno prizadetih otrok in mladostnikov v polnočutno okolje*. Ljubljana: Zavod za usposabljanje slušno in govorno prizadetih.
- Zupančič Maja in Kavčič Tina (2007) *Otroci od vrtca do šole: razvoj osebnosti in socialnega vedenja ter učna uspešnost prvošolcev*. Ljubljana: Znanstveno raziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Žerdin Tereza (2003) *Motnje v razvoju jezika branja in pisanja*. Ljubljana: Bravo – društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.

Šolski abonma v dopoldanskem času za organizirane skupine

KUL(t)ura

OŠ 3. triletje
Srednja šola

1 predstava in pogovor po predstavi
1 film in pogovor po projekciji
1 razstava z vodenim ogledom in delavnica
Cena: 12 evrov

Prijave: Špela Juntos, tel. 01 300 09 76
organizacija@lgl.si

Mojca sestra suhica
Celovečerni igrani film
Kinodvor

Nekoč, ko nas ni bilo več
Dramska predstava
Lutkovno gledališče Ljubljana

Antoni Tàpies
Vodeni ogled pregledne razstave
Delavnica v okviru 31. grafičnega bienala
Mednarodni grafični likovni center Ljubljana

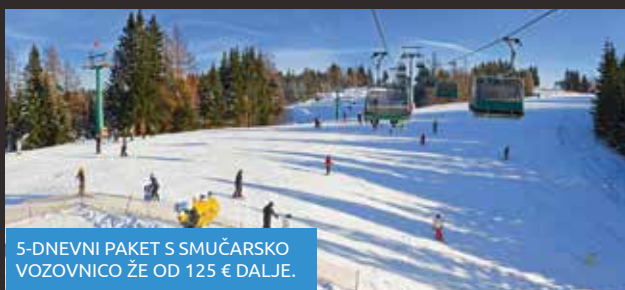
EKO IGRALA d.o.o.
ECO PLAY I.I.c.
tel: 053939020, prodaja@ecoplay.si
www.zunanja-igrala.si

Novo v Sloveniji - žgano, trajno!

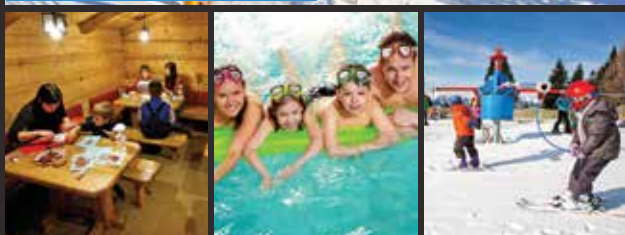
Na dvorišču se otroci lahko istočasno zabavajo in učijo! Igre, zemljevidi, črke, številke in slike po meri so žgane na asfaltno površino in večinoma trajajo od 6 do 8-krat dlje kot narisane igre.

Zaupajte vaše dvorišče v naše roke - zadovoljni boste!
Referenca: Osnovna šola bratov Polančičev, Maribor

5-DNEVNI PAKET S SMUČARSKO VOZOVNICO ŽE OD 125 € DALJE.

ZIMSKA ŠOLA V NARAVI
cenovno ugodni paketi s pestrim programom.

OD APRILA DO NOVEMBRA POLNI PENZION ŽE OD 20 € DALJE.

PLAVALNE ŠOLE - termalna voda 30°C, učitelji plavanja ...

JEZIKOVNE ŠOLE, TEMATSKI PROGRAMI
(naravoslovni, družboslovni, orientacijski, zelene delavnice ...)

EDINSTVEN ENERGETSKI PARK OBNOVLJIVIH VIROV ENERGIJE

ENODNEVNI IZLETI z zanimivim programom, obiskom bazena in ceno kosila že od 3,5€ dalje.

RAZNA SREČANJA ZA ZAPOSLENE - konferenca, team building srečanja ...

ENODNEVNI SMUČARSKI IZLETI, cena dnevne smučarske vozovnice za otroke že od 8,00 €. Nova, še hitrejša cestna povezava.

CERKNO
Prava izbira za vse letne čase!

VEČ INFORMACIJ NA TEL.: 05 37 43 400; E-NASLOV: INFO@CERKNO-RESORT.SI, WWW.CERKNO-RESORT.SI

RAZVOJ KRITIČNEGA MIŠLJENJA NA RAZREDNI STOPNJI / Viktorija Pupaher / OŠ Selnica ob Dravi

Naše vsakodnevno razmišljanje sestavlja niz situacij, v katerih se moramo odločati, v kaj naj verjamemo ali kako naj ravnamo. Nekateri teh odločitev so preproste, pogosto že avtomatizirane, druge pa so bolj zapletene in terjajo skrbnejši premislek. Odločitev lahko posredno dolgoročno vpliva na naše življenje. V različnih situacijah moramo ravnati učinkovito in sprejeti razumno odločitev. To pa od nas zahteva vrsto miselnih veščin. Ena izmed teh je tudi kritično mišljenje.

UVOD

Kritično misliti ne pomeni, da slepo sprejemamo vsa pridobljena spoznanja, ampak da jih znamo ustrezno vrednotiti. Ali je nekaj res oz. dobro samo zato, ker večina verjame, da je res oz. dobro? Kritično mišljenje je iskanje globlje resnice. Kritični mislec vprašuje: »Ali je res tako?« Kritično mišljenje je iskanje globljih razlogov za neka dejanja. Nanaša se na eno temeljnih vseživljenjskih kompetenc – učenje razmišljanja.

Ko učitelj načrtuje strategije obravnave učne snovi, usmerjene k raznovrstnim ciljem, je postavljen pred svojevrstno zahtevo: to, kar naj bi učenci v razredu delali, naj bi vodilo k točno določenim spremembam v njihovem razmišljanju, doživljanju in aktivnosti ter spremembam v sposobnosti reševanja raznovrstnih problemov.

Že v prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju lahko učitelji navajamo učence na kritično razmišljanje. Navajamo jih na oblikovanje lastnih mnenj – predvsem z različnimi vprašanji in argumentiranjem, vezanim na učno snov, ter na reševanje problemov v vsakdanjem življenju.

KAJ JE KRITIČNO MIŠLJENJE?

Strokovna literatura ne daje enovitega odgovora na vprašanje, kaj je kritično mišljenje. Pa vendar znotraj pestre palete pojmovanj najdemo med avtorji nekatere stičnosti, na temelju katerih jih razvrstimo v nekaj teoretskih perspektiv (Rupnik Vec 2010):

- *Kritično mišljenje kot uporaba neformalne logike.* V to skupino sodijo avtorji, ki kritično mišljenje pojmujejo kot posameznikovo sposobnost analize in vrednotenja argumentov.

- *Kritično mišljenje kot celota dispozicij in veščin.* Ta skupina avtorjev razumeva kritično mišljenje kot celoto čustveno-motivacijskih in miselnih veščin posameznika. Argumentacijske veščine predstavljajo zgolj sklop v širši paleti miselnih veščin posameznika.
- *Kritično mišljenje kot uporaba raznovrstnih miselnih procesov in miselnih strategij.* Ti avtorji obravnavajo kritično mišljenje kot zaporedje korakov oz. miselnih procedur.

V kritično razmišljujočem razredu učenci nenehno postavljajo vprašanja; učitelji si prizadevamo, da bi postavljali kakovostna vprašanja. Pri tem učitelj najprej pojasni, kaj je kakovostno vprašanje, nato pa jim čim pogosteje omogoči, da sprašujejo. Njihova vprašanja so namenjena učitelju, sošolcem in samim sebi, naravnana pa so na vsebine, o katerih se učijo. Nenehno jih spodbujamo k aktivnosti. Učitelj mora vedeti, katere cilje želi doseči s posameznimi nalogami in aktivnostmi.

PRIMERI URE

Šolske postavbe, ki jih učenci natančno spoznajo. Cilj ure je izražanje svojih mnenj in zavzemanje in pojasnjevanje svojih stališč.

Zavzemanje stališč

Učenci se razdelijo v dve skupini. V prvi so tisti, ki menijo, da je prav, da so bili včasih otroci v šoli kaznovani, v drugi skupini pa učenci, ki se s kaznijo ne strinjajo. V razpredelnico zapišejo mnenja in stališča svoje skupine. Piše vsak v svoj zvezek, a vsak zapisuje tudi mnenja in stališča preostalih učencev v skupini.

Predstavitve mnenj

Učenci predstavijo in pojasnijo svoja stališča. Med pogovorom lahko kdo

od učencev spremeni svoje mnenje, stališče in tako tudi skupino, vendar mora pojasniti, zakaj se je tako odločil. Učenci se med debato učijo jasnega izražanja in zastopanja svojega stališča, učinkovitega komuniciranja v svoji skupini, z nasprotno skupino in s poslušalci. Debata spodbuja veščine aktivnega poslušanja sogovornika, saj morajo debaterji poslušati argumente nasprotnih skupine.

Branje novice

Učenci razvijajo zmožnost kritičnega sprejemanja besedil, določajo okoliščine nastanka besedila, argumentirano vrednotijo učinkovitost besedila, izražajo svoje občutke ob prebranem besedilu, argumentirano vrednotijo razumljivost, zanimivost, resničnost ter aktualnost novice.

Na spletu poiščemo primerno novico o veliki naravni nesreči. Poskusimo iskati datumsko bližnji dogodek, da se ga učenci spomnijo. Novico preberemo in si pogledamo slike, če so na voljo.

Učenci pripovedujejo o svojih občutkih, ki so jih doživljali, ko so v resnici izvedeli zanesrečo. Kje so izvedeli o nesreči? (Po TV, radiu, povedali starši...)

Učenci samostojno preberejo novico o nesreči. Samostojno tudi zapišejo razmišljanja in pripombe, komentarje ter vprašanja.

Delo po skupinah

Učenci se razdelijo v skupine po štiri. V skupinah se s pomočjo zapiskov, ki so jih naredili po branju, pogovarjajo o občutkih, izmenjujejo mnenja...

Poročanje

Vsaka skupina poroča, kako in o čem je potekal pogovor (debata), do

kakšnih zaključkov so prišli, v čem so bili istega mnenja...

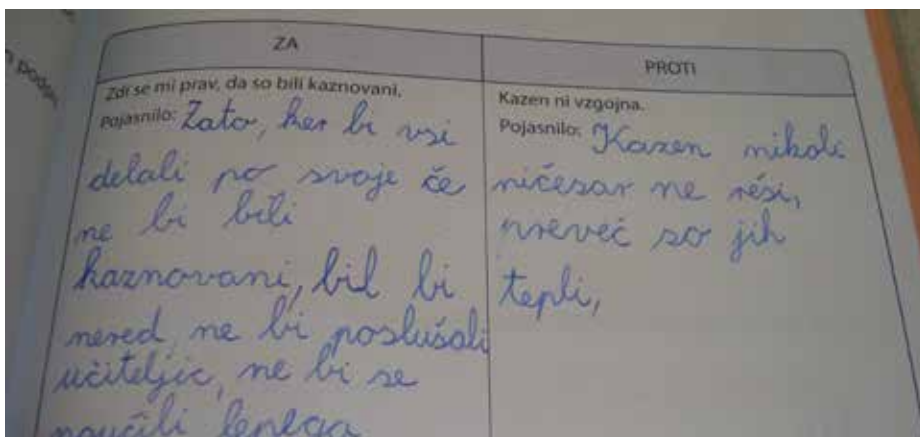
Učenci so pri delu ves čas aktivni, uporabijo veliko večšin ter med sebojno sodelujejo. Predvsem pa evalvirajo svoje znanje in dobijo povratno informacijo od učitelja in sošolca. Slednje vzbuja pri učencih povečano motivacijo in željo po izpolnjevanju zastavljenih ciljev oz. nalog.

ZAKLJUČEK

Učiti se danes ne pomeni toliko spoznavati nove stvari, temveč naučiti se sprejemati nove strategije in nove vedenjske vzorce, da bi se znašli v različnih življenjskih okoliščinah. Napredne metode so danes usmerjene predvsem na to, da zaposlijo učence in jih spodbudijo pri iskanju in izbiri novih vrednot v globalnem svetu. Zato sodoben učitelj pouka ne povezuje s kopičenjem novih pojmov, ki jih učenci razumejo kot abstrakcijo, temveč z novimi veščinami, in mednje sodi tudi kritično mišljenje.

Literatura

Rupnik Vec Tanja in Kompare Alenka (2006) *Kritično mišljenje v šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

MEDPREDMETNO POVEZOVANJE – MATEMATIČNA NEGA MOŽGANOV / Olga Štancar, Srednja

zdravstvena šola Celje

V prispevku predstavljam kurikularno povezavo pouka zdravstvene nege in matematike z računalniško podprto obdelavo podatkov. Želela sem, da bi dijaki že pridobljeno znanje znali interpretirati in ga kritično ovrednotiti. Za doseg takega cilja je bilo treba preseči predmetno razdrobljenost, poiskati skupne učne poti in timsko sodelovati. Medpredmetno sodelovanje je potekalo na področju dveh aktivnosti, ki sva ju s sodelavko izpeljali v obliki projektnega dela. V prvi aktivnosti so dijaki kompetenco merjenja krvnega tlaka nadgradili z uporabo računalniško podprte tehnologije. Dobljene podatke so statistično obdelali, grafično prikazali ter jih strokovno ovrednotili. Svoje delo so nadgradili z izdelavo filmčka. V drugi aktivnosti so dijaki z uporabo motivacijske tehnike sestavili didaktično mrežo (križanko), sestavljeno izključno iz matematičnih izrazov ter strokovnih terminov zdravstvene nege. Za končno izdelavo križanke so uporabili računalniški program za izdelavo preglednic.

UVOD

S prenovo v srednjih strokovnih in poklicnih šolah smo vsekakor pridobili kompetenčno naravnane in široke izobraževalne programe (IP). Poudarek je na razvoju in doseganju kompetenc, ki omogočajo dijaku razvoj zmožnosti, ki jih potrebuje za uspešno in kompleksno delovanje v nepredvidljivih in spreminjajočih se življenjskih situacijah (Zevnik in drugi 2007). Omenjeni IP vsekakor olajša doseganje zastavljenih ciljev, najučinkovitejše poti pa moramo ustvariti sami. Ena teh poti je timsko in sodelovalno poučevanje. Poiščemo lahko stične točke, povezave in interakcije med posameznimi vsebinami, predmeti in predmetnimi področji ter presežemo predmetno izolacijo.

IZHODIŠČE

Na podlagi teh dejstev je rastla zamisel o nadgradnji, medsebojnem sodelovanju in dopolnjevanju, zanimivejšem pristopu, razvijanju ustvarjalnosti. Glede na to, da je bila v povezavo s strokovnim predmetom vpeta matematika, si brez uporabe sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) medpredmetne povezave ne moremo zamišljati. Tudi nov PIK za matematiko predpisuje obvezno uporabo IKT pri poklicni maturi, torej je učenje z IKT nujno potrebno.

Potrebo po dodatnih znanjih s področja IKT prav tako narekuje prodor računalniške tehnologije v delovna okolja vseh zdravstvenih ustanov. Pravilna interpretacija podatkov zdravstvenih

delavcev z monitorjev je v našem poklicu lahko življenjskega pomena.

IP so do nedavnega v večji meri ponujali predmetno, nepovezano, sekvenčno nizanje znanja. Zdaj je popolnoma jasno, da predmetna razdrobljenost ne omogoča konkretne preslikave asociacij iz enega področja v drugo oz. prenosa že usvojenega znanja iz enega predmeta v drug predmet. Izkušnje so pokazale, da takšno znanje v praksi ni dovolj uporabno.

Novi IP temeljijo na konceptu integrativnega kurikula (Škerjanc 2010) – torej s povezovanjem teoretičnega, praktičnega in splošnega znanja. S tem izboljšamo učne izide dijakov ter spodbujamo timsko delo učiteljev s sodelovalnim poučevanjem (Silvar 2007). S tem je obogaten didaktični pristop, saj omogoča prepletanje različnih tipov poučevanja, nesebično delitev idej, pozitivno soodvisnost, večjo možnost individualizacije dijakov ter dojemljivost za ideje drugih.

Kurikularna prenova vključuje tudi kompetenčni pristop. Poleg specifičnih poklicnih kompetenc omenjam tudi ključne kompetence (KK), ki so skupne vsem poklicem. Ena izmed osmih KK je digitalna pismenost, ki nastopa na začetku IP kot razvijajoča se zmožnost, v višjih letnikih pa je njena uporaba bistvena pri usvajanju novega znanja (Zevnik in drugi 2007). To so izhodišča, na podlagi katerih sva s sodelavko učni proces nadgradili še s sodelovalnim poučevanjem v obliki projektnega dela.

PREDSTAVITEV TIMSKEGA DELA

Sodelovanje pri načrtovanju je ključnega pomena, zato sva naredili načrt, ki je predstavljal osnovo nadaljnega dela. Sledila so navodila, kako bomo izpeljali to obliko alternativnega pouka (prvo aktivnost v obliki medpredmetnega sodelovanja). Sodelovali so dijaki 3. letnika in so najprej ponovili snov, ki jo že obvladajo:

- dejavnike, ki vplivajo na vrednost krvnega tlaka (spol, telesna aktivnost, uživanje hrane, pitje kave, kajenje, izbira roke, položaj ob merjenju);
- merjenje krvnega tlaka z ročnim merilcem;
- interpretacijo in dokumentiranje izmerjene vrednosti glede na normalne vrednosti;
- urejanje konkretnih podatkov v tabelo, izdelavo matematičnih izračunov, grafični prikaz podatkov ter njihovo interpretacijo.

Novosti, ki so jih spoznali:

- dijaki ob pomoči/samostojno uporabljajo IKT (senzor krvnega tlaka, vmesnik, osebni računalnik ter projektor);
- dobljene podatke urejajo, naredijo Excelovo tabelo in nato izrišejo različne vrste grafov, ki jih imajo na izbiro v programu;
- dijaki natisnejo in razložijo statistične podatke v predstavitvi ob koncu informativnega dne.

Dogovorili smo se tudi, da bomo dodali eksperiment, s katerim bomo ugotavljali:

- razlike med ročnimi in avtomatskimi meritvami;
- vpliv prehrane na vrednost krvnega tlaka.

Zanimanje je bilo precejšnje, zato smo brez težav razdelili organizacijo priprav. Pot do cilja je bila prav tako pomembna kot sam cilj (plakati, priprava prostora, aparatov za merjenje krvnega tlaka, senzorjev, vmesnikov, računalnikov ter projektorja, malica, ki je bila enaka za vse dijake, kar je bilo pomembno za primerjavo rezultatov).

Na začetku smo na kratko ponovili teoretične osnove o krvnem pritisku in statistiki. Sledilo je merjenje in dokumentiranje krvnega tlaka po klasični metodi. V času premora so dijaki dobljene podatke vnesli v tabelo in jih uporabili pri izračunih, ki so se jih predhodno naučili že pri urah matematike. Zaradi iskanja in potrditve dokazov, da hrana vpliva na spremembo

krvnega tlaka, so imeli dijaki odmor za malico, nato pa smo celoten postopek še enkrat ponovili, tokrat s senzorjem krvnega tlaka.

Senzor za merjenje krvnega tlaka

Dijaki so najprej pravilno namestili manšeto na nadlaket, kar se od navadne manšete ni razlikovalo. Povezali so senzor z vmesnikom LabQuest in računalnikom. Ko so povezan sistem aktivirali, so nekateri dijaki naleteli na težave, ker niso upoštevali navodil na ekranu vmesnika, ki so od njih zahtevala, da počakajo na umerjanje naprave. Sledilo je merjenje, vmesnik pa je samodejno beležil vrednosti njihovega krvnega tlaka.

Vmesnik LabQuest

Prikaz meritve krvnega tlaka z uporabo IKT

Po končanih meritvah so dijaki z orodnimi vrsticami vmesnika poiskali rezultate. Ugotovili so, da lahko izmerjene vrednosti s to aparaturo hitro uredijo v tabele. Določili so modus, mediano, aritmetično sredino ter na koncu rezultate še grafično prikazali. Nato so vse podatke obdelali še računalniško.

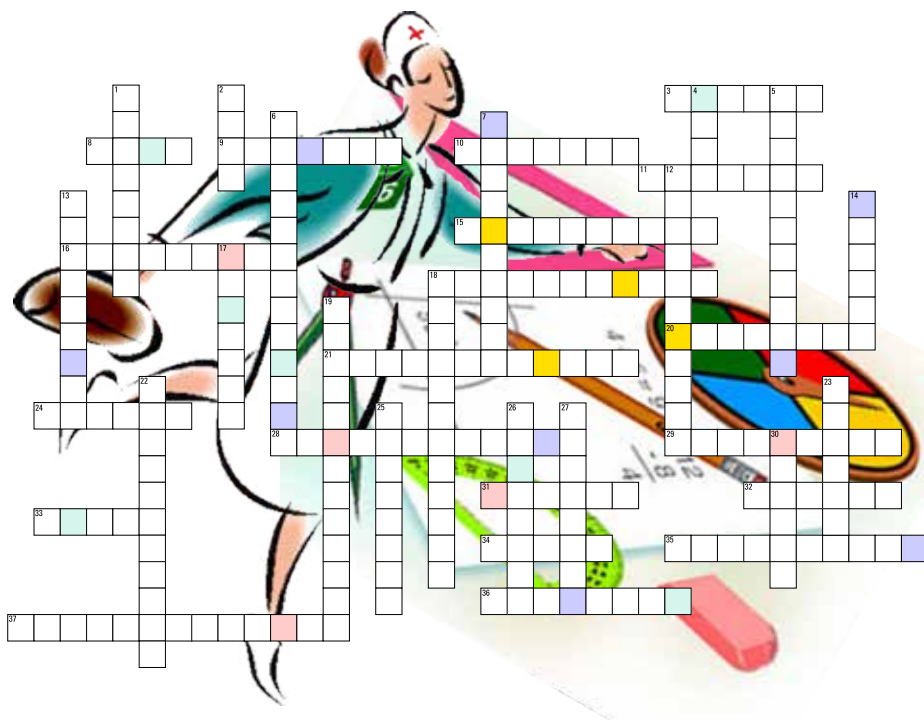
Samoiniciativno so raziskovali možnosti, ki jim jih je ponujal vmesnik, ter odkrili, da z uporabo le-tega lahko razberejo marsikaj, poleg krvnega pritiska tudi vrednosti pulza. Sledila je razprava, v kateri smo dobljene rezultate na podlagi grafov in tabel utemeljevali in kritično ovrednotili. Zaključili smo z natisnjenimi zapiski, ki so si jih dijaki naredili s pomočjo PC in nekaterih programov (Word, Excel) ter analizo projektne dela.

V naslednjem tednu (ko je bilo sodelovanje še sveže) smo pri treh urah praktičnega pouka zdravstvene nege z izdelavo filmčka dokončno zaključili prvo aktivnost. Pri projektne delu so dijaki s pomočjo digitalne videokamere posneli posamezne faze dela. Posamezne kadre smo prenesli v računalnik in jih s programom za obdelavo videa sestavili v 1,43 minute dolg predstavitveni video ter ga zvokovno opremili.

V istem času je druga skupina dijakov v sklopu medpredmetnega povezovanja z najino pomočjo (učiteljic zdravstvene nege in matematike) izpeljala še drugo aktivnost. Dijaki so v »zanosu« medpredmetnega povezovanja, utrjevanja in ponavljanja snovi s pomočjo motivacijske tehnike izdelali didaktično igro – mrežo, sestavljeno izključno iz strokovnih tērminov zdravstvene nege ter matematičnih izrazov.

Reševanje križank je odlična zamisel za trening možganov, še boljši trening pa je lahko sestavljanje križank. Kdor je to že poskusil, gotovo ve, da je lahko zapleteno, zahteva veliko znanja in potrpljenja. V skupini je bilo šest dijakov, ki so aktivno sodelovali, razpravljali, pomagali so si tudi z zapiski, učbeniki in delovnimi zvezki. Delo je bilo zabavno, na trenutke tudi precej glasno ter čustveno in zelo dinamično – to pa je dijakom všeč. Vsekakor so zaposlili in povezali tako levo (matematično, analitično) kot desno (ustvarjalno, čustveno, gibalno) možgansko hemisfero. Učenje je ob povezanem delovanju obeh najuspešnejše (Marentič Požarnik 2003).

Dijaki so dobili navodila, da naj bo v mreži največ 40 gesel, ki naj bodo povezana s stroko zdravstvene nege ter z matematičnimi izrazi. Vse drugo je nastajalo spontano. Za končno izdelavo križanke so uporabili programski paket

Didaktična mreža

Excel za izdelavo tabele, z obrobami so izdelali mrežo križanke, oštevilčili so vodoravne in navpične stolpce za vpisovanje pojmov, obarvali posamezne celice in z njimi za končno rešitev sestavili gesla. Dodana vrednost so obarvani kvadrati, kjer črke tvorijo štiri gesla. Pomen dobljenih strokovnih terminov se uporablja tako v zdravstveni negi kot matematiki. Ob geslih so dijaki naredili tudi namige za lažjo rešitev štirih gesel v obliki slovarčka z osmimi QR-kodami, ki so jih izdelali sami s pomočjo spletne aplikacije. Posamezne črke iz teh gesel pa sestavijo zaključno misel.

Didaktično mrežo so pri pouku predstavili vsem sošolcem na interaktivni tabli. Vsi dijaki razreda so dobili delovne liste z mrežo. Pri reševanju so si lahko pomagali z mobilnimi telefoni za detekcijo QR-kode. Ob tem ne morem mimo omembe generacije Y, kamor se

uvrščajo ravno te generacije dijakov. Na kratko – njihov način razmišljanja je računalniški, kar je razvidno tudi iz njihove suverenosti pri ravnanju z različnimi vrstami IKT.

ZAKLJUČEK

S sodobnimi pristopi poučevanja spodbujamo fleksibilnejše razmišljanje in s tem ustvarjamo boljše pogoje za kreiranje kompleksnejših učnih situacij. Torej je za doseg poklicnih kompetenc ob zaključku IP nujno preseči predmetno razdrobljenost. Pri dijakih je treba razvijati problemsko senzitivnost, jim predočiti, ponazoriti čim več problemsko zastavljenih situacij in primerov. Več bo v problem zajetih vsebin, bolj bo učna situacija poučna in učinkovita. Posebna kvaliteta je tudi, da dijaki razvijejo sposobnost transferja, torej prenašajo znanja na različna vsebinska področja.

Menim, da so bili dijaki pri obeh aktivnostih dovolj motivirani, da so sledili načrtu in tudi dosegli želeni rezultat. Navdušeni so bili nad obliko projektnega dela z uporabo IKT ter s povezavo prakse zdravstvene nege z matematiko, saj je bil to za njih prvi tovrstni izziv. Bili so navdušeni, razvijali so ustvarjalno mišljenje in s tem prevzeli iniciativo za razvoj lastnega razumevanja.

Viri

- Bahovec Irena, Bezič Tanja, Slivar Branko in Zupanc Breda (2006) *Ocenjevanje v novih programih srednjega poklicnega in srednjega strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: CPI, Center RS za poklicno izobraževanje.
- Kmetič Silva (1996) *Prispevki k poučevanju matematike*. Maribor: Založba Rotis.
- Marentič Požarnik Barica (2003) *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Pavlič Škerjanc Katja (2010) Smisel in sistem kurikularnih povezav. V: *Medpredmetne in kurikularne povezave*, str. 19-42. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Rutar Ilc Zora (2003) *Pristopi k poučevanju, preverjanju in ocenjevanju*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Rutar Ilc Zora (2010) *Medpredmetne in kurikularne povezave v kontekstu učnoličnega in procesnega načrtovanja in izvajanja pouka*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Zevnik Metka, Ermenc Klara S. in Kovač Mirjana (2007) *CPI pri razvoju skupnega evropskega prostora za poklicno izobraževanje*. Ljubljana: CPI, Center RS za poklicno izobraževanje.
- Žakelj Amalija (2010) Od obdelave podatkov v OŠ do statistike v SŠ. V: *Posodobitve v gimnazijski praksi. Matematika*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

RAZVIJANJE ŠTEVILSKA PREDSTAVLJIVOSTI PRI JUTRANJI RUTINI / Gorica Stevanović

Matematika je v zgodnjem obdobju po eni strani izjemno pomembna za nadaljnji razvoj, po drugi strani pa je načrtovanje primernih aktivnosti zelo zahtevno, ker je treba upoštevati razvojne značilnosti otrok in predmetno specifične matematične poudarke. V prispevku želim predstaviti dejavnost za razvijanje koncepta števila, ki jo uporabljam v naši skupini oz. rutini – jutranjem krogu. Aktivnost je izbrana tako, da spodbuja razvoj konceptov v vertikali, v konkretnem primeru pa števila predstavljajo tako, da otroci pridobivajo izkušnje za poznejši koncept seštevanja.

UVOD

Osnovni pismenosti sta bralna in matematična pismenost. Matematično pismenost sestavljajo znanja, spretnosti in odnosi, potrebni za uspešno reševanje matematičnih problemov, ki se pojavljajo v različnih življenjskih položajih. Tudi kurikulum daje velik poudarek povezovanju različnih dejavnosti in upošteva razvojnoprocen pristop, ki temelji na ciljnih, prilagojenih posameznih razvojnih stopnjah otrok.

Tako je pred nami še en izziv za iskanje novih možnosti in vsebin ter posredovanje le-teh v življenju in delu vrtca.

Razvoj številskih predstav je pri razumevanju kakovostnih vidikov spoznavnega razvoja zelo pomemben, saj je otrokovo razumevanje števil osnova za razumevanje drugih količin (npr. razdalje, časa, denarja; Opfer in Siegler 2007), tudi razvoja logičnih operacij, npr. razredne inkluzije, seriacije ali konzervacije števila (Labinowitz 2010). Ustrezno razumevanje števil in številskih odnosov pri otrocih zato ni pomembno samo v šolskem, ampak predvsem v vsakdanjem kontekstu (Dehaene 1997; Opfer in Siegler 2007). V jedru zgodnje matematike je pojem števila. Tradicionalna števila razvijamo skozi štetje in povezave z vsakdanjim življenjem (Manfreda Kolar 2006). Števila pa lahko prepoznamo tudi v različnih vzorcih (npr. pike na igralni kocki, domini...). Poleg tega se v strukturi vsakega števila kaže več matematičnih zakonitosti, ki uvajajo red v odnose med števili.

V vrtcu je zelo pomembna uporaba različnih simbolov in grafičnih prikazov, saj se ob njih otroci veliko naučijo, izdelava simbolov in grafičnih prikazov pa je lahko tudi zelo zabavna

matematična dejavnost. Osnovni pomen simbolov za matematiko je, da simbol nadomešča napisano ali povedano besedilo, ki je vedno enako po vsebini, ne pa po besedah. Največkrat jih uporabimo za sporočanje v grafičnih prikazih, kot so: zapisana, narisana obvestila, sporočila, razporedi, sezname, okrajšava, znak ali puščica. Znanje simbolov in grafični prikazi niso za otroka pretežki, so pa dobra popotnica in pomoč pri razvijanju abstraktnega mišljenja.

V predšolskem obdobju prevladuje spontano učenje, otroci se učijo prek igre in drugih praktičnih dejavnosti in rutin, ki v vrtcu potekajo v raznolikih socialnih interakcijah z vrstniki in odraslimi (Batistič Zorec 2002, 24). Pomembno je, da jih spodbujamo, da se aktivno učijo in namenoma uporabljamo takšne pristope pri pridobivanju novih izkušenj, kjer lahko sami preizkusijo stvari, jih ovrednotijo in najdejo odgovore na svoja vprašanja.

V nadaljevanju predstavljam aktivnost, ki jo vsakodnevno izvajamo v naši skupini in prek katere otroci dosegajo različne cilje s področja matematike.

Najprej se vsi otroci zberejo v »jutranjem krogu«, nato ena od vzgojiteljic v oddelku glasno prebere ime in priimek vsakega otroka, poklicani otrok pa to potrdi. Skupno pogledajo na razpredelnico dežurnih in ugotovijo, kdo je ta dan dežurni. To ponazorijo z leseno kljukico na razpredelnici s simbolom in svojim imenom na njej. Dežurna nato vzameta posebne kocke in številke na plakatu iz predala in se dogovorita, kateri od njiju bo delil kocke izbrane barve dečkom in kateri deklicam. S tem otroci to matematično vsebino izvedejo na konkretni ravni,

saj dežurni otrok in preostali otroci izvajajo primerjavo ena na ena: ena kocka – en otrok oz. prirejanje. Potem ko so kocke razdeljene, prosita dečke posebej in deklice posebej, da sestavijo kocke v stolp. Pri tej matematični vsebini otrok izpelje dejavnost na grafični ravni, saj mora dežurni otrok kocke sestaviti v stolp in jih prešteti, pri tem pa izvaja miselno funkcijo štetja kardinalnih števil (1, 2, 3 ...).

Ker v naši skupini pri vzgojnem delu uvajamo tudi elemente tujih jezikov, znajo naši otroci šteti tudi v več tujih jezikih (angleško, srbsko, albansko, nemško, italijansko). Na tak način otroci tuji jezik spoznajo in doživijo v konkretni situaciji – pri štetju, torej so aktivni in ne le poslušalci jezika. Po tej dejavnosti nato dežurna otroka poiščeta pravi simbol – število, ki sta ga preštela oz. so ga prešteli skupno s preostalimi otroki. Postavita stolpec in simbol na posebno mesto v igralnici, kjer lahko preostali otroci čez dan preverijo, koliko je ta dan otrok v skupini. Tu je bila izvedena matematična vsebina na simbolni ravni. Nato sledi vprašanje, kateri dan v tednu je, in dežurna otroka na drugi razpredelnici poiščeta dan v tednu s pomočjo simbolov oz. ordinalnih vrstilnih števil (prvi, drugi, tretji...). Dežurna določita dan v tednu in ga označita na razpredelnici. Celoten potek dejavnosti v jutranjem krogu deluje, kot da otroci samostojno izvedejo preprosto statistično raziskavo, zberejo in zabeležijo podatke, jih uredijo in prikažejo (s stolpci) ter nato te podatke tolmačijo – razlagajo.

ZAKLJUČEK

Opisano dejavnost izvajamo v naši skupini vsakodnevno pri jutranji rutini. Pri njej sodelujejo vsi otroci, tudi najmlajši v skupini, saj je skupina

Določanje dežurnega na razpredelnici

starostno heterogena. Vsi grafični prikazi in tabele vedno nastajajo pred otroki, tako da imajo možnost videti celoten proces nastanka le-teh. Ob koncu vedno sledi odčitavanje podatkov ob prikazih, ki so pritrjeni na panoje v višini otrokovih oči. Otroci se čez dan nato pogosto vračajo k prikazom in jih z vrstniki komentirajo. Zelo radi jih pokažejo tudi staršem.

Menim, da vzgojitelji v vrtcih še vedno premalo posegamo po načinu dela, kjer bi otroci aktivno sodelovali. Vse preveč jim samo podajamo neka znanja in dejstva, ki pa jih otroci pozabijo, saj niso pridobljena z njihovo lastno aktivnostjo in izkušnjami. Izkusveno učenje daje trajnejše učinke, otroci pa prek lastne dejavnosti gradijo svoje konceptualno in proceduralno znanje; pri opisani dejavnosti gre za konstruiranje znanja s področja matematike oz. številčne predstavljenosti. Vzgojitelj ima »le« vlogo moderatorja in motivatorja otrok. Ker otroci opisano dejavnost vsakodnevno ponavljajo,

postajajo pri tem vedno samostojnejši, kar pozitivno vpliva tudi na njihovo samozavest in občutek kompetentnosti.

Literatura

- Hodnik Čadež Tatjana (2002) *Cicibanova matematika. Priročnik za vzgojitelje*. Ljubljana: DZS.
- Horvat Ludvik in Magajna Lidija (1989) *Razvojna psihologija*. Ljubljana: DZS.
- Kroflič Robi, Marjanovič Umek Ljubica, Videmšek Mateja, Kovač Marjeta, Kranjc Simona, Saksida Igor, Denac Olga, Zupančič Tomaž, Krnel Dušan in Japelj Pavešič Barbara (2001) *Otrok v vrtcu – Priročnik h kurikulu za vrtce*. Ljubljana: Založba Obzorja.
- Bahovec Eva D., Kranjc Simona, Cvetko Igor, Marjanovič Umek Ljubica in Videmšek Mateja (1999) *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Zupančič, Maja in Svetina Matija (2012) *Uvod v razvojnopsihološko diagnostiko*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Deljenje kock deklicam in dečkom

Sestavljanje stolpcev (deklice in dečki)

Štetje dečkov in deklic v stolpcih in skupno število

Ugotavljanje pravilnega simbola za prešteto število

Postavitev simbolov in stolpcev na vidno mesto

Ugotavljanje ordinalnega števila za dan v tednu

V ŠOLO ALI NA IZLET ZABAVNO IN UGODNO Z VLAKOM!

Pot z vlakom je lahko poučna in zabavna. Dijaki in študentje lahko oddajo vlogo in pridobijo subvencionirane mesečne, polletne ali letne vozovnice. Ugodno je tudi potovanje mlajših otrok, organizirano v skupini ali v spremstvu odraslega. Otroci do 6. leta potujejo brezplačno, od 6 do 12. leta pa po polovični ceni.

Slovenske železnice so pričele s prodajo subvencioniranih vozovnic za novo šolsko leto za dijake že 24. avgusta, za študente pa se začne prodaja 24. septembra. Cene vozovnic ostajajo iste kot lani. Z nakupom vozovnice dijaki in študentje pridobijo še dodatne ugodnosti: ob koncih tedna, med prazniki in počitnicami lahko na kateri koli relaciji po Sloveniji potujejo 50 odstotkov, po tujini 25 odstotkov ceneje. S subvencionirano vozovnico za junij 2016 pa lahko med poletni počitnicami na isti relaciji potujejo celo brezplačno. E-vlogo za subvencionirane vozovnice lahko dijaki in študentje izpolnijo na spletni strani Slovenskih železnic in si tako poenostavijo nakup, hkrati pa sodelujejo v

nagradnem žrebanju za potovanje in 3 dnevni oddih v Termah Olimia. **Ugodnosti za potovanja otrok do 12 let**

Otroci do 6. leta starosti potujejo brezplačno, če zanje **ne zahtevate posebnega sedeža**, vendar morajo vseeno imeti vozovnico. Slednjo prejmete na potniški blagajni. **Otroci od 6. do 12. leta starosti**, pa tudi mlajši otroci, **do 6. leta starosti**, za katere se zahteva sedež (skupine vzgojno-varstvenih zavodov) imajo **50-odstotni popust** za 1. in 2. razred vseh vlakov v Sloveniji.

S SŽ-kartico ugodnosti DRUŽINA potujete odrasli 40 % ceneje, otroci do 12 leta pa brezplačno!

Da bo potovanje z otrokom še cenejše priporočamo, da si priskrbite SŽ kartico ugodnosti DRUŽINA. Za družinsko potovanje se šteje, če potujejo najmanj ena oseba, starejša od 12. let in en otrok, do 12 let, vendar skupaj največ 10 potnikov, ki so navedeni na kartico ugodnosti.

Z vozovnicami za vlak do dodatnih ugodnosti

Z veljavno vozovnico za vlak lahko uveljavljate tudi številne popuste za prenočitve v hotelih, hostlih, termah, vodnih parkih itn. Seznam ponudnikov je na spletni strani www.slo-zeleznice.si, v rubriki Popust z vozovnico.

**UGODNO
BREZSKRIBNO
ZANESLJIVO**

GREMZVLAKOM

www.slo-zeleznice.si

VOZOVNICE ZA DIJAKE ŽE V PRODAJI!
Izpolni e-vlogo in sodeluj v nagradnem žrebanju

 Slovenske železnice

RAZVIJANJE POZITIVNEGA ODNOSA DO ŽIVALI / Katarina Kotnik, prof. def. / Tretja osnovna šola Slovenj Gradec

Pozitiven odnos odraslih do narave in živali prinaša tudi pozitivnejši odnos otrok do živali in narave. Kadarkoli razmišljamo o sebi in svetu, ki nas obdaja, se zavemo, da ne živimo sami, čeprav se prepogosto obnašamo tako, kot da smo sami, čeprav se zavedamo in vemo, da z nami na Zemlji sobivajo tudi druga živa bitja. Svet je v resnici zelo bogat; bogat je v svoji biotski raznolikosti, in ko dobro pomislimo, smo z vsem, kar nas na Zemlji obdaja, tesno povezani. Človek je v enaki meri individualno in socialno bitje, ki je v času svojega življenja v stiku tudi z živim svetom, ki nas obdaja. Življenje ljudi je že od nekdaj tesno povezano z živalmi. Našim prednikom so živali od nekdaj predstavljale vir preživetja, najprej so jih lovili za prehrano, pozneje udomačevali in jih začeli uporabljati za pomoč pri delu. Človek je že zgodaj vzpostavil prijateljski odnos z udomačenim volkom. Z razvojem kmetijstva v Egiptu se je začelo tudi udomačevanje mačke, saj so jih imeli zato, da so preganjale škodljivce. Prijateljski odnos med človekom in živaljo je bil ponazorjen že na zgodnjih egipčanskih slikah s psi in mačkami. Pozneje so ugotovili, da je lahko žival tudi prijatelj in družabnik človeka (Marinšek in Tušek 2007, 7–8).

Pri učencih s specifičnimi učnimi težavami opažam, da jim za razvijanje njihovih šibkih področij in zakorekcijo primanjkljajev pogosto primanjkuje motivacije za delo. Zato pri svojem specialno-pedagoškem delu uporabljam različne metode dela ter vsebino prilagajam tudi interesom in željam učencev. Učenci se radi pogovarjajo o živalih in odnosu ljudi do živali. Nemalo osnovnošolskih otrok ima tudi neposreden stik z živalmi, saj jih imajo doma bodisi kot ljubljence bodisi kot vir prehrane. V letošnjem šolskem letu se veliko pogovarjamo o tem, da ljudje skrbimo tako za hišne živali oz. hišne ljubljence kot tudi za gozdne živali, ki so več pozornosti deležne pozimi. Nekatero učne ure sem prilagodila tako, da smo lahko govorili, brali, poslušali ali pisali o gozdnih živalih in hišnih ljubljencih. Tako smo na temo Živali v našem življenju razvijali bralno pismenost ter ustno in pisno izražanje. Učenci so s pomočjo knjig, pravlji, interneta in splošnega znanja oblikovali miselne vzorce, sestavljali različna besedila, opise živali in se o njih spontano pogovarjali. Ker sem takšen način dela izbrala v zimskih mesecih, smo večjo pozornost namenili opazovanju živali v zimskem času.

OTROCI IN SKRB ZA ŽIVALI POZIMI

Za večino živali je zima velika preizkušnja. Preživijo jo na različne načine: živali lahko v zimskem času ostanejo dejavne ali dremljejo, nekatere globoko zaspijo, živali z nestalno telesno temperaturo otrpnejo v prezimovališčih.

Številne fiziološke spremembe povzročijo znižanje telesne temperature živali in preživetje zime s telesno zalogo maščevja. Zalogo podkožne tolšče za prezimovanje si živali naberejo poleti in jeseni, ko je hrane v izobilju. Živali, ki zimo predremljejo, se navadno prebudijo enkrat v dveh tednih in ostanejo budne dan ali dva. Pogosteje se prebujajo v drugi polovici zime (vir 1). Med pogovorom z učenci je nastal miselni vzorec (fotografija priložena).

S pomočjo metode *možganske nevihte* (»brainstorming«) smo najprej ugotovili, kakšen je odnos otrok do živali, kako vidijo vlogo živali v človekovem življenju ter koliko učenci že vedo o skrbi za živali. Največjo zaskrbljenost so pokazali za živali pozimi, saj vedo, da sta mráz in sneg za živali nevarna. Vsi imajo radi živali, radi jih božajo, se z njimi igrajo in jih hranijo. Učenci tudi razumejo, da pozimi za živali skrbijo lovci in poznajo njihovo delo, sami pa pozimi hranijo predvsem ptice, za katere so pred hišami postavili ptičje hišice.

Pri nekaterih učnih urah sem poskušala prilagoditi pouk tako, da sem kot rdečo nit ure izbrala temo živali v naravi. Učencem s težavami pri branju in pri razumevanju prebranega sem izdelala bralne kartončke (vir 1), ki so bili prilagojeni njihovim bralnim sposobnostim. Izdelala sem didaktično igro (glej fotografijo št. 1), pri kateri so učenci odgovarjali na vprašanja o živalih, pravilni odgovori pa so jim tako skrajšali pot do cilja. Tako so namalo

drugačen način hkrati vadili branje in poglobljali znanje o življenju gozdnih živali pozimi (glej fotografijo št. 2). Vsako uro smo spoznali eno žival tako, da so samostojno prebrali opis izbrane živali, ter ob tem na prijeten in njim prijazen in nevsiljiv način spoznali, katere živali zimo prespijo in katere živali zimo predremajo, hkrati pa so pridobivali večino tehnik branja in si krepili besedni zaklad.

Z mlajšimi učenci smo brali tudi krajše zgodbe, v katerih nastopajo različne gozdne živali. Skupaj smo predelali knjige in pravljice, nekaj so jih prebrali sami, druge so poslušali kot zvočne knjige. Najzanimivejše so jim bile pravljice *Volk in sedem kozličkov*, *Rdeča kapica*, *Trije prašički*, *Ježek Spilec* in *Veveričja zabava*. Po prebrani ali poslušani knjigi smo sestavljali povedi v pravilno zaporedje in tako krepili bralno razumevanje.

Ker pa gozdnih živali ne moremo ljubkovati, se jih dotikati ali se z njimi sprehajati, smo našim učnim kartončkom z gozdnimi živalmi hitro dodali še kartončke in daljša besedila, v katerih so učenci lahko brali o hišnih ljubljencih. Kar nekaj je bilo člankov iz revije *Moj pes* in elektronskih knjig o vzgoji živali. V veliko pomoč jim je bil tudi internet oz. splet.

Že Marinšek in Tušek sta ugotavljala, da se otroci radi družijo z živalmi, saj jim dajejo občutek varnosti, nežnosti in zaželenosti. Ob njih si krajšajo čas, kadar se počutijo osamljene, lahko jim

potožijo, saj vedo, da jim žival ne bo nikoli oporekala ali jih oštela. Otroci tako na glas spregovorijo o svojih čustvih, kar ugodno vpliva na njihov čustveni razvoj. Raziskovalci so ugotovili, da imajo otroci, ki imajo doma živali, večjo sposobnost vživljanja v čustva drugih (empatija). Ko odrastejo, bolje razumejo ljudi, njihova občutja in reakcije ter se nanje ustrezneje odzivajo. Čeprav živali ne govorijo, je zanimivo, da v stavkih prej spregovorijo otroci, ki imajo doma živali, kot pa otroci, ki so malo v stiku z živalmi. Poleg tega imajo otroci, ki so v stiku z živalmi, obširnejši besednjak (Marinšek in Tušek 2007, 12–13).

Otrok se lahko ob živali nauči tudi odgovornosti in skrbi za druge. Zaveda se, da žival ni igrača, ki jo lahko zavrže, temveč živo bitje, ki prav tako potrebuje pozornost in toplino kot on sam. Otroka lahko zadolžite, da žival pelje na sprehod, jo nahrani, skrtači,

skopa ipd. Nauči se tudi discipline – ve, da živali ne sme vleči za rep, smrček, ušesa oziroma v njeni bližini kričati, po njej skakati ipd. Vzporedno z otrokom se marsičesa nauči tudi žival – ve, da na otroka ne sme renčati oziroma po njem skakati (vir 2).

Učenci so pogosto izpostavljali hišne ljubljence, ki jih imajo doma, tiste, ki jih vidijo pri sosedih, ali pa tiste, ki si jih želijo nekoč imeti in jih trenutno zaradi različnih okoliščin nimajo. Dobro poznajo psa, muco, papige, ribe in hrčke. Povedali so, da imajo hišnega ljubljence, za katerega pa večinoma skrbijo starši.

Ker je živali veliko in njihova vloga v naših življenjih zelo različna, smo se skupaj z učenci odločili, da bomo več časa namenili psom, k tej odločitvi pa je seveda pripomoglo tudi branje knjige *Ime mi je Vuf*, kjer so v zabavni zgodbi spoznali psa kot hišnega

ljubljenčka. Ob branju različnih internetnih člankov in knjig smo tako ugotavljali, kakšno vlogo lahko imajo psi v našem življenju.

PES – HIŠNI LJUBLJENČEK in POMOČNIK

Starejši učenci večinoma obvladajo računalniške veščine, zato so brez težav poiskali, kako skrbimo za pse ter kakšne vloge lahko prevzamejo v našem okolju. Tako smo hitro našli več vlog, ki jih pes lahko prevzame v življenju ljudi. Psi nam bogatijo življenje, izboljšajo in popestrijo vsakdan.

Star ljudski pregovor pravi, da je pes človekov najboljši prijatelj. Pes je družabno bitje, ima rad ljudi, je radoveden in vedno vesel tistih, ki ga imajo radi. Imeti psa pa pomeni imeti tudi veliko odgovornost, kajti pes je pogosto enakovreden član družine (vir 3).

Skrb za psa je velika in zahteva od vseh družinskih članov svoj prispevek. Učenci so ob bralnem razumevanju različnih prispevkov, internetnih člankov ter na podlagi lastnih izkušenj in znanj oblikovali različne miselne vzorce in plakate, kako skrbimo za pse, kadar jih imamo za hišne ljubljence.

Skrb za psa (kako skrbimo za psa po mnenju učencev):

- pes more biti oštevilčen;
- redno cepljenje, pregledi pri veterinarju;
- vsakodnevni daljši sprehodi večkrat dnevno;
- če psa sprehajamo v naselju, za njim pobiramo pasje iztrebke in jih odvržemo v temu namenjen smetnjake;
- redno negovanje (česanje, kopanje);
- v zimskem času pranje tačk po sprehodih;
- imeti mora ustrezen prostor za bivanje (v hiši ali pesjak);
- če je pes v hiši, ga pozimi zunaj zaščitimo s primerno obleko;
- pravilna prehrana (prehrana za pse, ne ljudi);
- v avtu morajo biti ustrezno zavarovani;
- redno odstranjevanje klopov;
- uporaba nagobčnika, če je pes nevaren;
- pred petardami in pokanjem ga zaščitimo;
- vsak dan se moramo z njim pogovarjati;
- pes mora biti šolan, skupaj z lastnikom obiskuje program pasje šole.

Nekatere učence je strah neznanih psov, spet drugi bi vsakega psa božali in ljubkovali. Pogovorili in seznanili smo se s tem, da obstaja določen »protokol« pri spoznavanju neznanih psov. Preden pobožamo neznanega psa, ki ima lastnika, moramo vedno najprej vprašati lastnika, ali bo pes to dovolil. Prvi stik med psom in človekom naj napravi pes. Človek mu ponudi roko v ovohavanje in iz pasjega odziva je nato razvidno, ali je varno nadaljevati (vir 4). Neznanih psov, ki ob sebi nimajo lastnika, se ne dotikamo oz. jih ne nagovarjamo.

RAZLIČNE VLOGE PSOV V NAŠEM ŽIVLJENJU

Z učenci smo v zimskem času spoznavali različne vloge, ki jih lahko imajo psi v našem življenju. Nekatere vloge psov so bile otrokom dobro znane, druge so šele spoznali. Glede na odziv so se učencem vse vloge psov v našem okolju zdele pomembne in zanimive. V nadaljevanju so predstavljene vloge psov, o katerih smo se pri učnih urah z učenci posebej pogovarjali.

Pes kot vodnik slepih in slabovidnih
Med nami živijo posamezniki, katerim psi pomenijo veliko več kot zgolj popestritev življenja. Ti ljudje so skrbniki psov vodnikov in njihovi kužki jim dobesedno razsvetlujejo temo ali barvajo

dnevno sivino. Psi vodniki slepih so posebna kategorija psov (vir 5).

Pes vodnik je potrpežljiv: kadar mu stopite na tačko, se vanj zaletite, se ne vznemiri, ne popade, je umirjen, zanesljiv pri odlaganju, doma in na delovnem mestu počiva, hrane se dotakne, kadar mu je dovoljeno, prilagodljiv, ne vznemirjajo ga drugi psi, muce, konji in preostale živali. Pes vodnik je hkrati vodljiv (poslušen, zanesljivo se odziva na povelja) in je vodja (če je navarnost za slepega prevelika, povelja ne upošteva). Seveda mora biti pes vodnik v izredni psihični in fizični kondiciji ter zdrav, lahko bi mu rekli tudi popolnost na štirih tačkah (vir 5). Vsak pes ne more biti pes vodnik, pri

izbiri je pomembna genetika, predvsem pa sta ključna tudi načrtno delo in vzgoja psa.

Policijski psi

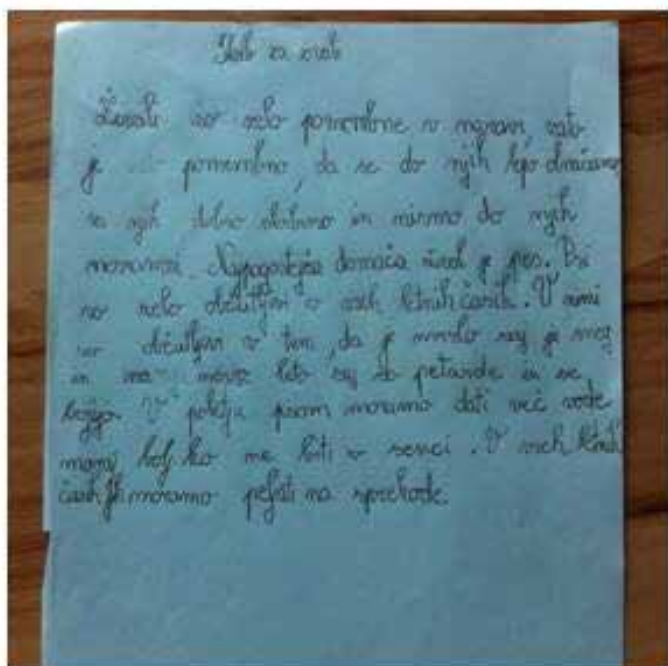
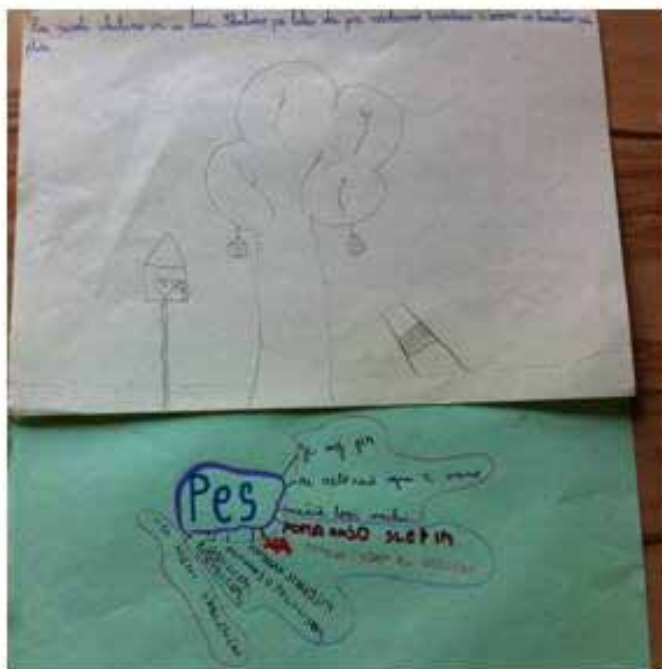
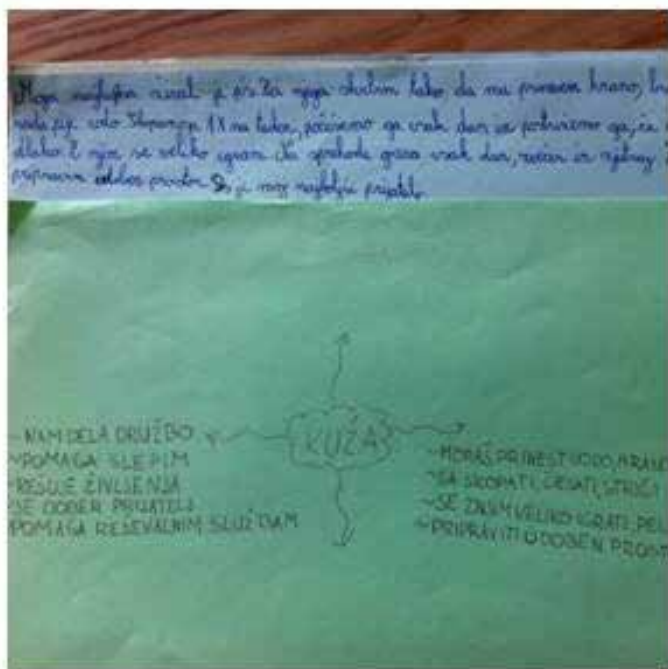
Policijski psi opravljajo svoje delo skupaj s svojim vodnikom. Pse za splošno uporabo uporabljajo za sledenje in lovljenje kriminalcev ter za preiskave okolja. Pse za specialistično uporabo uporabljajo za iskanje mamil, eksploziva ter za hišne preiskave, preiskave gospodarskih objektov in za preiskave vozil na mejnih prehodih (vir 6).

Reševalni psi

Reševalni psi rešujejo življenja izgubljenim osebam ter zasutim pod ruševinami ali pod snegom. Pes reševalec je lahko skoraj vsak ne glede na pasmo ali rodovnik. Zaradi specifičnosti terenov so priporočljivi srednje veliki in veliki psi. Reševalni psi ne smejo biti plašni, morajo biti poslušni, igrivi, radovedni in neagresivni. Seveda pa ekipo sestavljata vedno dva – pes in njegov vodnik. Brezpogojna ljubezen in zaupanje med vodnikom in psom omogočata nastanek odlične reševalne ekipe (vir 7).

Terapevtski psi

Specialni in rehabilitacijski pedagogi v okviru svojega dela uporabljamo različne metode in oblike dela, ki jih prilagodimo posameznemu otroku in njegovim šibkim področjem. Učenci s specifičnimi učnimi težavami imajo poleg primarne motnje vse pogostejše tudi težave sekundarnega značaja. Med šolanjem se najpogostejše tako pojavijo vedenjske težave, nizka samopodoba in slabša motivacija za delo, zato pri obravnavah pogosto uporabimo tiste metode in oblike dela, ki pri učencu

spodbujajo pozitivno samopodobo, dvigujejo motivacijo za šolsko delo in učencu omogočajo doživljanje pozitivnih izkušenj. Z aktivnim vključevanjem učenca v proces pomoči mu omogočimo, da postane soustvarjalec dejavnosti in ga s tem še dodatno motiviramo za delo. Ena od novejših oblik dela je vključevanje terapevtskega psa in njegovega vodnika v specialno-pedagoški proces, ki se je že pokazala kot učinkovita, učenci so tej metodi naklonjeni (Kanalec in Miklavčič 2013). Obstaja več možnosti vključitve psa v osnovno šolo:

kot interesna dejavnost, učna ura o psih, tematski obisk, bralne urice s psom ter kot pomoč učencem z učnimi težavami in posebnimi potrebami (Čarman).

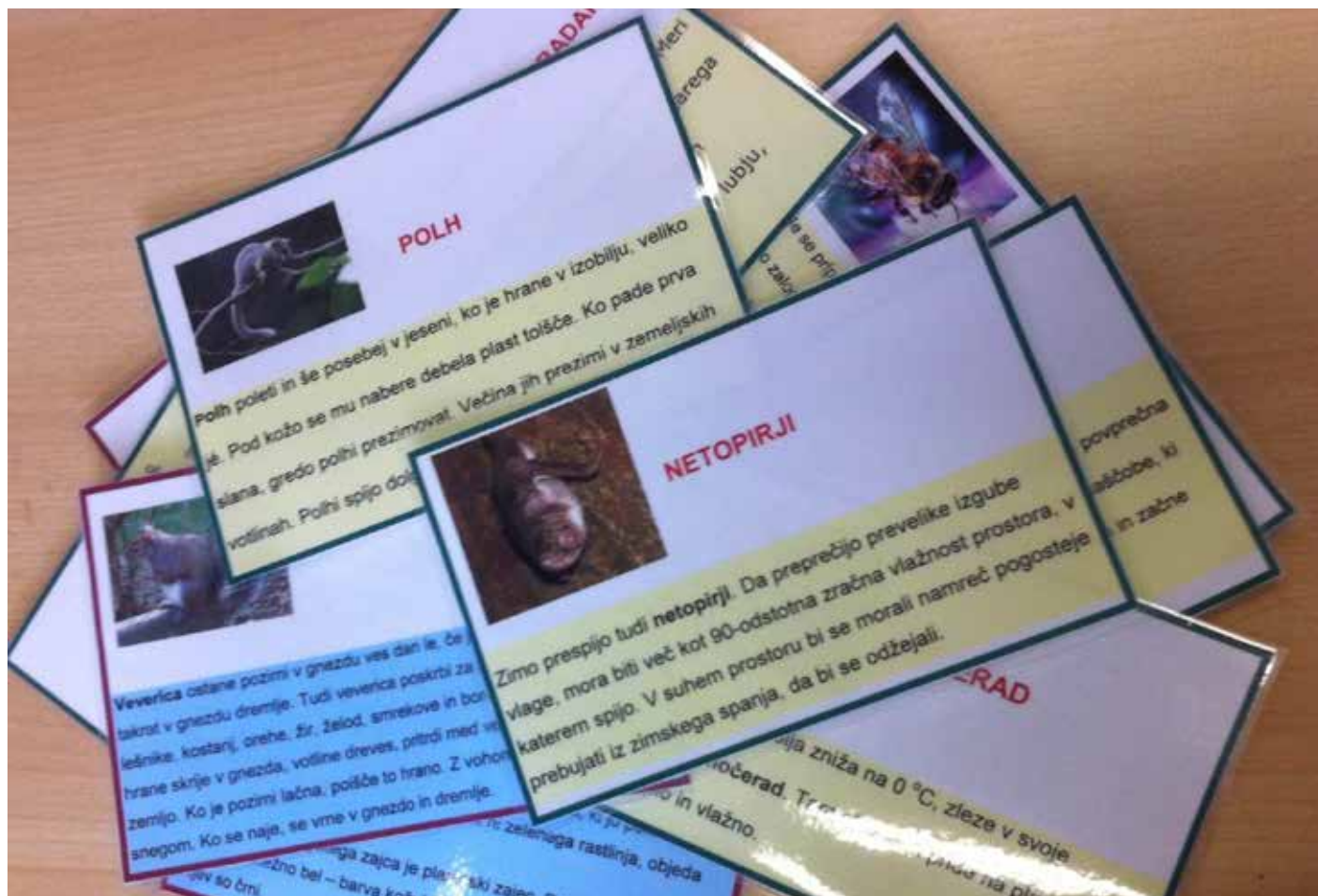
Vodniki s terapevtskimi psi izvajajo terapije tudi v bolnišnicah, domovih za upokojece, pomagajo otrokom z avtizmom, gibalno oviranim osebam in preostalim osebam s posebnimi potrebami.

Hišni ljubljenci

Najpogostejša vloga psa v našem okolju je seveda vloga hišnega ljubljencega.

Ljudje se odločamo za hišne ljubljence pogosto zato, da imamo družbo in se počutimo ljubljene, sprejete ter varne. Za hišnega ljubljencega bi se morali odločiti samo, če si ga resnično želimo, saj ljubljenci prinašajo poleg veselja tudi zelo veliko mero odgovornosti.

Vsi psi in njihovi vodniki oz. lastniki bi morali obiskovati pasjo šolo, saj le tako lahko psa pripravimo na prijetno sobivanje z okolico. Vsi terapevtski psi pa imajo poleg osnovne pasje šole še dodatno izobraževanje

in so vključeni v različna prostovoljna društva.

Učenci so v zimskih mesecih spoznava-
li življenje živali pozimi in hkrati razvi-
jali pozitiven odnos do živali na njim
prijazen način. Za razvijanje osnovnih
komunikacijskih spretnosti so tako
uporabljali učne kartončke, didaktične
pripomočke, različne revije, knjige in
računalnik z internetno povezavo. Ob
pripovedovanju o živalih so se učenci
sprostili, izboljšali so odnos do živali,
in kar je resnično najpomembnejše,
krepili so pozitivno samopodobo ter
izboljšali odnos do branja in pisnega
izražanja. Učenci so bili najbolj nav-
dušeni nad zamislijo terapevtskega
psa kot pomoč pri odpravljanju učnih
težav. Skoraj vsi bi takšnega psa radi
imeli s seboj ob šolski klopi.

Takšen način dela jim je bil všeč, za-
gotovo bomo nadaljevali in nadgraje-
vali svoje znanje o skrbi za živali tudi
v preostalih letnih časih. Učenci so
že določili naslednjo temo. V toplej-
ših mesecih bomo spoznavaali, kako

se skrbi za konje, kakšne vrste konj
poznamo in kakšna je vloga konj v
našem življenju.

Literatura

- Marinšek Maksimilijana in Tušek Maks
(2007) *Človek – žival: Zdrava naveza*.
Maribor. Založba Pivec.
- Čarman Jana *Vključevanje terapevtskega
psa v pedagoški proces na osnovni šoli*.
Dostopno na: [http://193.2.241.183/
spletna/images/stories/sonja_strgar/
projekti/clanek1.pdf](http://193.2.241.183/spletna/images/stories/sonja_strgar/projekti/clanek1.pdf), 14. 2. 2015.
- Kanalec Tjaša in Miklavič Ivančič Mojca
(2013) *Terapevtski psi pomagajo učen-
cem pri premagovanju njihovih učnih
težav*. Dostopno na [https://www.goo-
gle.si/search?q=Terapevtski+psi+pom
agajo+u%C4%8Dencem+pri+premag
ovanju+njihovih+u%C4%8Dnih+te%
C5%BEav&ie=utf-8&oe=utf-8&gws_
rd=cr&ei=ToQQVZu5ClbnaOLXgKAL](https://www.google.si/search?q=Terapevtski+psi+pom+agajo+u%C4%8Dencem+pri+premag+ovanju+njihovih+u%C4%8Dnih+te%C5%BEav&ie=utf-8&oe=utf-8&gws_rd=cr&ei=ToQQVZu5ClbnaOLXgKAL),
15. 3. 2015.

Viri

- Vir 1: *Živali pozimi* (Povzeto po učbeni-
ku Rudi Ocepek idr., Spoznavajmo
naravo 4; Jurij Lučovnik, Razvojni

nauk; fotografije Igor Modic in
www.wikipedia.org). Dostopno
na [http://vedez.dzs.si/dokumenti/
dokument.asp?id=856](http://vedez.dzs.si/dokumenti/dokument.asp?id=856), 15. 12. 2014.

Vir 2: Vesna Nagode (2013). *Domače
živali in otroci*. Dostopno na [http://
www.domzamlade.si/prijetno-biva-
nje-in-varnost-doma/domace-zivali-
in-otroci/](http://www.domzamlade.si/prijetno-bivanje-in-varnost-doma/domace-zivali-in-otroci/), 28. 2. 2015.

Vir 3: [http://www.slo-canis.net/domov.
html](http://www.slo-canis.net/domov.html), 1. 3. 2015.

Vir 4: Mitja Šedlbauer, *Pes in otroci*.
Dostopno na: [http://www.pesmoj-
prijatelj.si/clanek/pesotroci](http://www.pesmoj-prijatelj.si/clanek/pesotroci), 15. 2.
2015.

Vir 5: *O psih vodnikovih*. Dostopno na:
[http://www.psipomocniki.org/in-
dex.php?Itemid=1&catid=1%3Ainfo
&id=3%3Ao-projekt&option=com_
content&view=article](http://www.psipomocniki.org/index.php?Itemid=1&catid=1%3Ainfo&id=3%3Ao-projekt&option=com_content&view=article), 4. 3. 2015

Vir 6: Barbara Lončarek, Špela Ocvirk:
Policijski psi. Dostopno na: [http://
www2.arnes.si/~oscefk1s/0809/
tacka/8.pdf](http://www2.arnes.si/~oscefk1s/0809/tacka/8.pdf), 15. 2. 2015

Vir 7: [http://www.rescuedog-burja.
com/burja/89-psi-reevalci](http://www.rescuedog-burja.com/burja/89-psi-reevalci), 1. 2.
2015

GLEDALIŠKI PROJEKT TOBIJA / Dejana Benčič

UVOD

Članek je nastal na podlagi diplomskega dela, opravljenega pod mentorstvom dr. Vide Medved Udovič. Delo razpravlja o gledališki vzgoji in dramskih dejavnostih v osnovni šoli. Izhodišče je splošna dramatika, iz katere izhaja tudi mladinska dramatika s podobnimi strukturnimi elementi. Namenjena je mlajšemu občinstvu in temu je prilagojen tudi dramski tekst v različnih zvrsteh. V zvrst mladinske dramatike sodi tudi sodobna pravljica. Ukvarja se z junakovim notranjim problemom, z družbenim položajem junaka, realnostjo in krutostjo sveta. Mladinsko dramsko besedilo Zdeneka Florianja Tobija (Moje branje – svet in sanje: berilo za drugi razred osnovne šole) je sodobna pravljica z zelo preprosto zgradbo, ki pa ima močno sporočilno vrednost, motiv je samopodoba. Književna didaktika in gledališka vzgoja se vzajemno najbolje uresničujeta v gledališkem projektu, ki je najučinkovitejša oblika dela. Projekt je bil izpeljan v petih srečanjih, ki nudijo učencu dovolj časa in prostora, da se ob različnih aktivnostih pripravijo otroška čustva in razum za vstop v svet gledališke stvarnosti. Lutkovna igrlica nudi otroku možnost izražanja tako, da otrok lutki vdahne življenje s svojim doživetim govorom in premikanjem. S preprosto sceno in otroškimi lutkami se lahko ustvari v učilnici pravo gledališče, ki pusti na učence globok vtis, ki ga, če je teh vtisov več, tiho in ljubeče pripravijo na vstop v »ta pravo« gledališče.

ŠOLSKA INTERPRETACIJA BESEDILA

Besedilo Tobija obravnava posameznikovo samopodobo. Samopodoba je odnos do sebe, je vrednost, ki jo prepisemo samim sebi. Samopodoba je kompleksna, saj zajema tako pojmovanja in predstave o našem videzu in telesu, duhovnem dogajanju in tudi predstave o tem, kako nas drugi vidijo. Vprašanja, povezana z odraščanjem, iskanjem samega sebe, so snov za Florianov lutkovni prizor.

UČNI LIST 1

Navodilo:

Poglej v ogledalo.

Deklici v ogledalu je ime ...Anja.....

Kaj ti je na njej najbolj všeč?

Najbolj so mi všeči nje lasje...

Poglej še enkrat v ogledalo!

Nasmehni se.

Široko se nasmej!

Našobi se in poglej se izpod obrvi.

Napravi žalosten izraz.

Razjezi se!

KDAJ SI NAJLEPŠA?

Najlepša sem kadar se smijem

ZAKAJ?

Zato ker se smijem in sem srečna

Nariši se.

Priloga 1

RAZREDNI GLEDALIŠKI PROJEKT

Pri projektne delu učitelj ni zgolj prenašalec informacij in znanja, temveč sodeluje v prvi vrsti kot animator in pobudnik aktivnosti učencev, ki so tokrat postavljeni pred drugačne

naloge kot pri tradicionalnem pouku. Projektne pouk izhaja iz učnega načrta. Pri izbiri dejavnosti sem izhajala iz splošnih, funkcionalnih in izobraževalnih ciljev slovenskega jezika v prenovljenem učnem načrtu za devetletno osnovno šolo. Gledališko didaktični projekt je potekal v obliki petih

srečanj: Ogledalo, Novo bitje, Tobija, Lutke, Razredno gledališče.

PRVO SREČANJE: OGLEDALO

Namen prvega in drugega srečanja je bil predvsem ustvarjanje atmosfere za sprejemanje besedila. Prvo srečanje je bilo izvedeno po naslednjem didaktično-metodičnem postopku:

– Poslušanje zgodbe

Učenci zbrano prisluhnejo Zgodbi Kolač iz knjige Matiček in Maja (Jana Milčinski). Zgodba pripoveduje o deklici Maji, ki se ogleduje v ogledalu. Maja vzpostavi z deklico v ogledalu dialog, pogovarja se sama s seboj... Po čustvenem premoru sledi razgovor s pomočjo vprašanj, ki odkrivajo pomenško plast besedila: *Kako je ime deklici? Kako se imenuje deklica v ogledalu? Kako se je počutila doma? Kaj se je odločila? Kako si krajsaš čas, ko ti je dolgčas? Se rad/-a gledaš v ogledalo? Poznaš kakšno igro z ogledalom?*

Učni cilji: Učenci privzemajo zorni kot književne osebe (identifikacijske figure). Zaznavajo slušne besedilne slike. Razumejo povezanost dogodkov v zgodbi.

– Ogledovanje v ogledalu

Vsak učenec je prinesel od doma manjše ogledalo. Učence sem spodbujala, da so se ogledovali z različnih zornih kotov. Prepoznavali so svojo podobo in na svojem obrazu iskali, kar jim je najbolj všeč. Ugotovitve so napisali na učni list (priloga 1). Nato sem učenec naročila, naj se znova pogledajo v ogledalo, tokrat po navodilih: Nasmejni se. Široko se nasmej! Našobi se in poglej se izpod obrvi (pokažem, če ne razumejo). Napravi žalosten izraz. Razjezi se!

Cilji: Razvijajo sposobnost opazovanja. Vzpostavijo kontakt s svojo podobo v ogledalu. Z mimiko obraza izražajo različna čustva.

– Risanje podobe

Z barvnimi svinčniki narišejo svojo podobo obraza v najljubšem čustvenem izrazu ter utemeljijo svojo izbiro.

UČNI LIST 2

Predstavljaš si, da se imaš možnost za en dan spremeniti v žival.

V katero žival bi se najraje spremenil-a?

Najraje bi se spremenil v leoparda.....

Zakaj?

ker leopard hitro teče.....

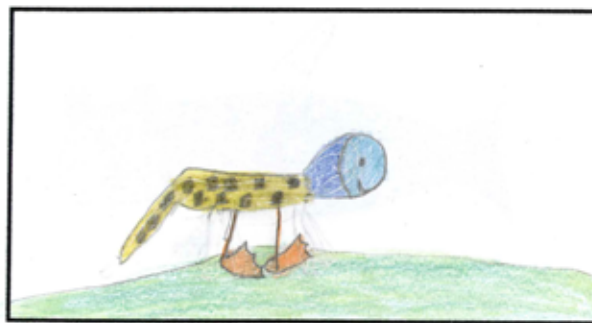
Izberi še dve živali.

1. *riba.....*

2. *raca.....*

Sedaj pa naredi zamenjavo! Svojemu spremenjenemu telesu dodaj glavo prve živali in noge druge živali.

Nariši se.

Ti je nova podoba všeč?

DA

NE

Pojšči čimbolj izvirno ime za novo bitje.

..Ljaja.....

Priloga 2

Cilji: Razvijajo predstave pri risanju. Utemeljijo izbiro najljubše podobe.

DRUGO SREČANJE: NOVO BITJE

– Igra predstavljanja

Delo poteka v skupinah. Vsak učenec v skupini prevzame eno vlogo in jo s pantomimo oponaša. Preostali uganjujejo, kaj ali koga učenec predstavlja.

Cilji: Učenci razvijajo zmožnosti izražanja z mimiko, kretnjami.

– Igra transformacije

Vsak učenec se spremeni v svojo najljubšo žival. Prosto se premika po prostoru ter z glasovi oponaša žival. Če sreča enako žival, se ji lahko pridruži.

Cilji: Učenci sodelujejo v domišljjski igri vlog. Razvijajo zmožnosti izražanja z mimiko in gibanjem ter z glasovi.

– *Risanje novega bitja*

Navodilo na učnem listu (priloga 2) je nadaljevanje igre transformacije. Učenci zapišejo, v katero žival bi se najraje spremenili in zakaj. Novo navodilo jih usmerja, da poiščejo še dve živali in ju zapišejo na črti. V prazen prostor na listu narišejo novo bitje tako, da narišejo trup svoje najljubše živali, trupu dodajo glavo prve živali in noge druge živali. Rišejo z barvniki. Novo bitje poimenujejo, sestavljajo nova in izvirna imena.

– *Razstava izdelkov*

Učenci pustijo svoje izdelke na klopi. Vsaka skupina si ogleda risbe in prebere ime novega bitja. Na prvi pogled poskušajo ugotoviti, iz katerih živali je sestavljeno novo bitje.

– *Razgovor*

Po ogledu sledi razgovor s pomočjo vprašanj, s katerimi osvetlim učenčev odnos do izbrane živali.

Kako si se počutil/-a v vlogi živali? Ti je nova podoba živali všeč? Je žival zadovoljna sama s seboj? Na kakšne probleme bi lahko naletel/-a v okolju? Bi na svojem telesu tudi naredil/-a zamjenjavo? Kaj bi zamenjal/-a?

TRETJE SREČANJE: TOBIJA

Igrica je značilno besedilo s sporočilnostjo lastne identitete oz. presojanja sebe na podlagi drugih stališč, meril. Vprašanja, povezana z odraščanjem, iskanjem samega sebe, ponujajo nazadnje to sporočilo: vsakdo naj se sprejme takšnega, kakršen je. Besedilo ponuja razgovor na temo SAMOPODOBA in spodbuja uprizoritev z lutkami.

Učni cilji:

Učenci:

- zaznavajo in doživljajo dogajalni prostor, osebe,
- ustrezno reagirajo na čustvene sestavine besedila,
- razumejo sporočilnost besedila,
- vrednotijo temo SAMOPODOBA – glede na lastno izkušnjo,
- razvijajo si čustven odnos – pozitivno samopodobo, sprejemanje sebe,

- razmišljajo, kako bi se sami odzvali v vlogah nastopajočih oseb,
- ločijo prozno in dramsko besedilo,
- iščejo ustrezen govorni izraz.

Po uvodni motivaciji, v kateri so učenci v nekaj povedih opisali svojega psa, sem najavila pravljico, v kateri nastopa pes po imenu Tobija. Pravljico najprej pripovedujem. Po vprašanjih *Kdo sem? Kakšen sem? Kaj želim biti?* pa sledi kratek razmislek in individualno tiho branje.

Po branju sledijo vprašanja za razvijanje razumevanja besedila:

Kako se je predstavil Tobija? Zakaj ni bil zadovoljen sam se seboj? Koga je vprašal za nasvet? Kaj so mu predlagale živali? Koga se je Tobija pošteno prestrašil? Kaj je spoznal? Kakšne volje je ponavadi Tobija? Kako se je počutil, ko so se mu smejali? Kako se počutiš ti, ko se ti posmehujejo oz. se norčujejo iz tebe?

Nove naloge: Učenci si razdelijo vloge. Besedilo doma znova preberejo, tokrat glasno in interpretativno. Spodbudim družinsko branje z izmenjavo vlog. Na list papirja narišejo del telesa živali, ki so si jo izbrali. Risbo poudarijo in izrežejo.

ČETRTO SREČANJE (BLOK URA): LUTKE

Četrto srečanje je temeljilo na likovni ustvarjalnosti otrok pri izdelovanju skupinskih lutk in aktivnem pristopu k igri.

- *Izdelovanje ploskih lutk:* učenci narišejo svojo žival na risalni list in jo pobarvajo s tempera barvami. Ko se slika posuši, figuro izrežejo in pritrdijo na palico z lepilnim trakom.

Cilji: Učenec se vživi v vlogo lutkarja. Lutko oživi na svoj lastni način.

– *Skupno branje*

Vsi učenci, ki imajo skupne vloge istočasno glasno berejo besedilo. Drug drugemu sledijo in se poslušajo.

Cilji: Se urijo v glasnem branju po vlogah. Upoštevajo stavčno intonacijo in končna ločila.

– *Scena*

Učencem sem na kratko razložila, da je scena dogajalni prostor in gibanje predmetov v njem. Dogajalni prostor v naši igrici je živalski vrt. Gibanje povzročajo nastopajoče živali – lutke. Sceno smo izdelali pri LUM: zelenica, drevo, okvir, napis ZOO.

– *Nastop skupin-vaja*

Vsaka skupina odigra svojo igrico. Nastopajoči se vživijo v vlogo igralcev, preostali učenci pa v vlogo gledalcev in poslušalcev.

Po zaključenih vajah se učenci pogovorijo o nastopih skupin. Povedo mnenje o igrici in o nastopajočih. Pozorni so na dinamiko in glasnost govora. Navažajo se na kritično ocenjevanje.

PETO SREČANJE: RAZREDNO GLEDALIŠČE

Peto in zadnje srečanje je bilo zaključni, ne pa tudi glavni del gledališkega projekta. Cilji, ki smo jih dosegli v vseh prejšnjih dejavnostih, so bile stopničke, ki so nas pripeljale do zelo pričakovanega srečanja – gledališča. Učenci pri dodatnem pouku izdelajo plakat z namenom, da se seznanijo z organizacijo uprizoritve.

V lutkovni igri Tobija nastopa šest likov: jazbečar Tobija, slon, žirafa, povodni konj, zajec in tiger. Nihče od likov ni indiferenten. Dramski liki so nosilci dramskega dogajanja in samih sebe, njihovi karakterji so dobili lastno fizionomijo in barvo.

Tobija

Karakter: vesel, igriv, občutljiv, nesamozavesten, pade pod vpliv škodoželjnežev.

Fizionomija: tanko telo (krhkost), krive noge (kriva prepričanja), velikanska ušesa (sliši le zasmehovanje), majhen smrček (pomemben organ pri psu, upad življenjske radosti, izguba sledi).

Slon

Karakter: pameten, vztrajen, močan, zamerljiv, ima dober spomin.

Fizionomija: veliko telo in glava (moč in trezno razmišljanje), močan rilec (z njim zmore opravljati veliko del), močne noge (trdo stoji na tleh).

Žirafa

Karakter: umirjena, nežna, zasanjana, vzvišena.

Fizionomija: visoka, elegantna, ima izrazite oči, dolg vrat (zelo dobro vidi okolico, prva opazi nevarnost, svet vidi z drugačne perspektive).

Povodni konj

Karakter: miroljuben, lenoben, počasen, potrpežljiv.

Fizionomija: čokato telo, kratke noge, majhna ušesa (ne posluša), debela koža (je potrpežljiv).

Zajec

Karakter: živahen, nemiren, hiter, spreten pri begu pred plenilci.

Fizionomija: dolge in močne zadnje noge (bliskovit naskok), dolga ušesa (pozornost).

Tiger

Karakter: mogočen, napadalen, samozavesten.

Fizionomija: mišičasto telo (moč), kričče barve kožuha (opozarjam te), izraziti čekani (znam se braniti, zmorem napadati, strga napačna prepričanja). Vsi učenci sodelujejo pri ureditvi igralne površine v učilnici (gledališki in odrski prostor). Utrdijo pojme oder, parter, scena, igralci, gledalci. Nato vsaka skupina odigra igrice. Učenci uživajo v predstavi. Pozorni so na interpretacijo igralcev.

– Izbira igralcev – lutkarjev

Gledalci izberejo lutkarje, ki so najprepričljiveje odigrali svojo vlogo. Ti bodo nastopali v lutkovni igrici, na katero bomo povabili goste. Učenec nese vabilo v sosednji oddelek. Učiteljica in učence vljudno povabi na ogled lutkovne igrice Tobija.

VSTOPIMO V GLEDALIŠČE

Vso gledalci se dobijo pred učilnico. Ogledajo si plakat na vratih in preberejo imena nastopajočih. V ozadju se sliši klasična glasba. Gledalci vstopijo v učilnico–gledališče in takoj začutijo drugačno vzdušje. Presenečeni obrazi, nasmeh, pričakovanje. Gledalci se posedejo na svoja mesta.

– *Napoved igrice:*

Z gledalci vzpostavim kratek razgovor, da jih čustveno pripravim na sprejemanje igrice: »Poznate Tobijo? Tobija je pes jazbečar. Nekega dne je obiskal živalski vrt. Nekaj ga je zanimalo. Vas zanima, kaj? Bi radi izvedeli, koga vse je srečal in kaj vse je doživel? Prisluhnite igrici!«

– *Uprizoritev lutkovne igrice Tobija Fabula ali zgodba:*

Na sceno vstopi Tobija tako, da si med hojo tiho popeva pesmico. Gledalcem pove, dani prav nič zadovoljen s svojo postavo. Potoži, da je žalosten, ker se mu vsi smeji zaradi tankega telesa, krivih nog, majhnega smrčka in ušes, ki so pravcete plahte. Odloči se, da bo šel po nasvete, kakšen bi moral biti, kar v živalski vrt. Najprej sreča

slona, ki mu pove, da mora biti močan, kot je on. Žirafa mu zagotovi, da je najpomembnejši pogled od zgoraj. Povodni konj zatrjuje, da je najbolje imeti debelo kožo. Zajec prisega na hitrost in se hvali, da ni hitrejšega od njega. Tiger pa le renči, nato pa začne preganjati Tobijo, ki ves prestrašen kar se da hitro zbeži iz živalskega vrta. Ko pride na varno, si ponovi vse, kar so mu svetovale živali. Odloči se, da bo od vsake živali vzel tudi eno telesno lastnost pri upodabljanju svojega novega telesa. Na tabli, v okvirju, nastaja nova podoba Tobijevega telesa, ki je videti takole: debelo telo stoji na tankih zajčjih nogah, iz telesa štrli dolg žirafin vrat, na vratu stoji tigrova glava, s katere visi dolg slonji rilec.

Ko Tobija zagleda svojo novo podobo, se prične krohotati in se brž odloči, da bo ostal takšen, kakršen je. Konec koncev sploh ni tako napačen, zagotovo pa ne tako čuden in grd, kot je nova podoba v okvirju. Nato si spet veselo zapoje in gre naprej svojo pot.

S Tobijevo pesmico se je igrice zaključila. Igralci – lutkarji so se predstavili in pred odrom poželi močan aplavz.

RAZGOVOR PO IGRICI

Gledalce spodbujam, da povedo svoje vtise o igrici. Obnovimo fabulo, malo bolj se ustavimo pri posameznih likih in poskušamo ugotoviti, kaj so hoteli dopovedati Tobiji, zakaj so omenjene lastnosti kot moč, pogled od zgoraj, debela

koža, hitrost, napadalnost (pri tem si pomagata s prej navedenimi opisi likov).

Na koncu pridemo do ugotovitve, da so pomembnejše karakterne kot zunanje. Najslabše, kar lahko naredimo, je, da oponašamo druge in pri njih iščemo lepše lastnosti.

Srečanje smo zaključili z naslednjo mislijo:

Potruditi se moramo, da najdemo najprej pri sebi lastnosti – zunanje in notranje, ki so nam všeč –, in te negujemo kot

rožico ter jih grejemo kot sonce s svojo dobro voljo in ljubeznijo.

ZAKLJUČEK

Z našim gledališkim projektom smo uspešno prenesli projektno učno delo v neposredno učno prakso. Izhodišče našega projekta je bilo aktivno medsebojno sodelovanje učencev v pripravi na uprizoritev lutkovne igrice. Med cilji sem dala poudarek predvsem tistim, ki vplivajo na realizacijo celostnega razvoja otroka. Pri izvedbi so bili enakomerno zastopani cilji kognitivnega

in tako imenovanega nekognitivnega področja – socialni, emocionalni in psihomotorični razvoj. Učenci so dokazali, da znajo dobro opazovati, ustvarjati z domišljijo, da so se ob intenzivni motivaciji zmožni spremeniti v spontane igralce. Skupine so med seboj dobro sodelovale, ves čas je bilo čutiti ugodno emocionalno klimo. Obogatena z znanjem in izkušnjami ter lepimi spomini na gledališki projekt bom pogumno in z navdušenostjo še večkrat povabila učence v gledališki projekt in jih spreminjala v igralce.

ŠPORTNI DAN V PUSTOLOVSKEM PARKU GEOSS

V Pustolovskem parku Geoss, ki se nahaja v središču Slovenije v vasi Slivna, se bodo mladi in njihovi učitelji lahko dvignili tudi do 10 m od tal ter svoje spretnosti, pogum in iznajdljivost preizkusili med krošnjami dreves. Vsak obiskovalec parka izbere sebi primerno težavnostno stopnjo, za varnost pa poskrbijo za to izurjeni inštruktorji.

Vsak udeleženec poravnava svojo vstopnino v park, ki znaša 15 EUR/osebo, temu lahko prištejete še nekaj evrov za posameznika za Orjaški spust, saj skupina kot celota prispeva samo 100 EUR za Orjaški spust.*

*V primeru, da je v skupini 25 oseb, prispeva vsak samo 4 EUR, namesto 15 EUR.

Več na <http://www.pustolovski-park-geoss.si/si/sole.html> in info@pustolovski-park-geoss.si.

Geoss
Pustolovski Park

DELO Z LESOM IN KAMNOM V PREDŠOLSKEM OBDOBJU / Gregor Krek / Vrtec Tržič

UVOD

Otrokova naravna potreba je biti dejaven. To potrebo otrok zadovoljuje v igri, za katero Marentič Požarnik (2000) pravi, da je otrokova najpomembnejša dejavnost. Igra mu omogoča raziskovanje, konstruiranje, posnemanje, poslušanje ... Papotnik (1989) pravi, da otroka te dejavnosti v okviru tehnične vzgoje angažirajo na vseh področjih njegovega razvoja. Delovno-tehnična vzgoja je eno izmed vzgojnih področij, ki se prek ciljev in dejavnosti prepleta z vsemi drugimi področji kurikuluma za vrtece in s tem uresničuje načelo horizontalne povezanosti. Jean Piaget je napisal, da je za razumevanje sveta okoli sebe potrebno čim več raznolikih izkušenj, predvsem z različnimi materiali in predmeti okoli nas, iz žive in nežive narave.

Delovno-tehnična vzgoja je pomembna pri predšolskih otrocih predvsem zaradi spoznavanja z orodji, z načinom dela in varnostjo pri delu. Pri tem načinu dela se kažejo vse dejavnosti kurikuluma: gibanje, umetnost, narava, jezik, družba in matematika. Tako lahko v eni skupini, v enem projektu izvajamo vse dejavnosti. Tehnična vzgoja prispeva k otrokovemu gibalnemu, senzornemu in intelektualnemu področju. V pedagoško prakso vrtca želim vključiti bistveno več tehničnega dela in ustvarjalnosti, predvsem pa proste ustvarjalnosti. Pomemben kriterij je tudi uporabna vrednost izdelka, ki ga otroci naredijo. Če ga otroci lahko uporabijo, ima še večjo vrednost. Ker pa otroci teh izdelkov, ki smo jih v delavnici ustvarili do sedaj, večinoma še niso delali, jih ravno zato še bolj cenijo. Otroke spodbujam k eksperimentiranju in ustvarjanju. To lahko počnejo brez kakšnih posebnih pravil. Upošteevamo le pravilo o varnem delu z orodjem. Spodbujam jih k odkrivanju reševanja novih problemov, uvajam jih v samostojno raziskovanje. Otroke je treba seznaniti z materiali, orodji in z vsem, kar jih obdaja v vsakdanjem življenju. Vsa ta spoznanja pa se vidijo

skozi delovni proces. Tehnika zajema določene etapne cilje, kot so:

- spoznavanje orodja in obdelovalne tehnike, torej obdelovanje in preoblikovanje materialov, maket in podobno;
- spoznavanje in uporaba orodja in naprav, med drugim tudi spoznavanje tehnoloških operacij (žaganje, rezanje, brušenje, zabijanje žebeljev, oblanje);
- razvijanje spretnosti in ustvarjalnih sposobnosti, pridobivanje izkušenj (Papotnik 1999, 11).

ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI

Preden se lotimo postopka oziroma dejavnosti, pri kateri uporabljamo orodje, stroje in podobno, moramo najprej zaščititi okolico. V našem primeru mize z zaščitnimi prti. Poskrbeti moramo, da dobi vsak otrok svoje orodje in da ne pride med delom do igre z orodjem. Vsi postopki, kot so rezanje, žaganje in vrtanje, naj se izvajajo šele, ko na primer deske pritrdimo na mize s primeži. Otrokom damo jasna navodila za varno delo. Žage naj primejo z obema rokama, da se ne porežejo po prstih. Obrazložimo jim, da je deska pritrdjena z namenom, da je ni treba držati. Tako je delo varnejše. Otrokom pokažemo postopek. Ves čas nadziramo delo, ki ga izvajajo otroci. Najbolje je, da taka dela izvajamo v posebnem kotičku, kjer delamo z največ štirimi otroki ob prisotnosti ene odrasle osebe. Otroci naj bodo ločeni od preostale skupine, da jih drugi ne motijo. Pokažemo jim pravilno držo pri delu z orodjem in stroji (Papotnik 1999, 69–70).

Dolžnost odraslih je, da otrokom ponudimo čim več različnih možnosti. Otroke spodbujamo, jih opogumljamo, usmerjamo, pokažemo jim delo z različnimi predmeti. Tako razvijajo iznajdljivost ter ustvarjalnost. Z delom v raziskovalnem delovnem kotičku otroci razvijajo tudi delovne navade.

Gibanje

Razvijanje fine motorike, razvijanje moči, natančnosti, gibljivosti in vztrajnosti, razvijanje koordinacije, predvsem koordinacija roke – oči – žebelj. Otroci tako tudi razvijajo intelektualne sposobnosti. Spoznava svoje gibalne sposobnosti in jih v različnih delavnicah tudi povečuje.

Jezik

Otrok posluša navodila odraslega. Razvija sposobnost rabe jezika in ga povezuje z mišljenjem pri oblikovanju predpojmovnih struktur, kot so teža (težko kladivo, težak les, težak kamen ...), število (več žebeljev, veliko žebeljev ...), količina (pet žebeljev ...), prostor (žebelj zabij na sredino deske ...). Med delom v delavnici z otroki pojemo tudi pesmi, primerne določenemu delu (žiga žaga poje žaga, rompompom kladivo ...), izštevamo orodja in pripomočke, izdelamo načrt za posamezen izdelek.

Umetnosti

Spodbujanje radovednosti in veselja do umetniških dejavnosti, saj so vsi izdelki tudi umetniški izdelki. Doživljajo in spoznavajo umetniška dela, razvijajo tudi umetniško predstavljalnost in domišljijo z zamišljanjem in ustvarjanjem. Razvijajo tudi sposobnosti umetniškega izražanja čutnega, čustvenega, miselnega, estetskega in vrednostnega doživljanja.

Družba

Enake možnosti za vse otroke vseh starosti, spola, otrok se seznanja z varnim vedenjem, otrok spoznava kulturo svojega kraja.

Narava

Otrok spoznava les in njegove lastnosti, gre za spoznavanje tehničnih predmetov in razvijanje spretnosti na področju tehnike, spoznava in uporablja tehnične predmete in procese, spoznava njihov pomen, uči se različnih tehničnih opravil in razvija tehnično sposobnost. Spoznava delovni proces

in razvija primeren odnos do dela. Opisuje les, njegove lastnosti, kakšen je les pred uporabo brusnega papirja in po njej. Les lahko otroci tipajo in vonjajo. Igrajo se z različnimi predmeti rastlinskega in neživega izvora (les, kamenje, storži, oblanci ...).

Matematika

Otrok rabi imena za števila, spoznava like in geometrijska telesa, rabi izraze, kot so na, v, pred, pod, za, levo, desno, močno, rahlo, hitreje, počasi ipd. Seznanja se z načinom merjenja predmetov z merili in enotami, hkrati pa razvija predbralne in predpisalne sposobnosti in spretnosti.

Prvi obiski koticčka so bili namenjeni spoznavanju orodja, njegovi uporabi in učenju varnega vedenja pri delu. Presenetilo me je, koliko otrok prvič vidi kladivo, žeblje in desko. Med

vsemi otroki, s katerimi sem delal, sta bila mogoče dva, ki sta vedela, kako prijeti kladivo in kako varno zabiti žebelj. Odločil sem se, da za prve izdelke uporabimo les. Moji cilji v prvem projektu *Otrok in les* so bili predvsem spoznavanje orodja, način dela z njim in varnost pri delu.

Začetki so bili počasni, a hitro smo prišli do prvih izdelkov, ki so dobili svoj smisel sproti, med nastajanjem. Otroci so rekli, da so ustvarili letalo, hišo, ograjo in podobno. V nekaj tednih smo tako prišli do izrazitih izdelkov, kot so okvirji za sliko, gregorčki (plavajoče hišice ali podlaga z oblanci, ki jih izdelujemo za gregorjevo) in hotel za žuželke.

Pri izdelavi okvirja za slike smo najprej s pomočjo merilnega traku izmerili in določili primerno dolžino letvic. Nato

smo jih dali v primež, saj so otroci le tako lahko žagali. S svinčnikom smo označili dolžino in otroci so odžagali letvico. Žago so prijeli z obema rokama, saj je bilo tako najvarneje. Po žaganju so otroci sami zabili žeblje v letvice, da smo dobili primerno obliko za okvir.

Ko smo z otroki izdelovali gregorčke, smo imeli že pripravljene deske primerne dolžine in širine. Otrokom sem dal najprej brusni papir, da so spoznali razliko med hrapavo in gladko desko. Potrudili so se in brusili desko. Nato smo potipali desko, ki smo jo že zbrusili, in tisto, ki je bila še hrapava. Opazili so razliko in poimenovali smo pojme hrapavo in gladko. Na desko so namazali lepilo in namestili oblance. Na mesto po lastni želji so namestili še svečko. Čez oblance pa so polili še nekaj lepila, da bi gregorčki bolje goredi, ko bi jih s starši spustili po vodi.

Ko smo se lotili hotela za žuželke, so otroci že dodobra spoznali orodje in les. Pokazal sem jim razliko med oblanci in žaganjem. Ugotovili smo, da sta oba primera stranska produkta dela z lesom in zelo zanimiva za uporabo. Seznanil sem jih z načrtom, na katerem je bil naslikan že narejen hotel za žuželke. Pripravili smo tri deske, ki smo jih zbili z žebliji v trikotnik. S strani smo zabili letvice. Vsako posebej smo označili s svinčnikom na primerno dolžino. V notranjost smo namestili še dve polici. Vse so otroci sami označili in odžagali z žagami, posebej namenjenimi za otroke. Zaradi same varnosti smo ves les, ki so ga žagali, dali v primež. Tako so otroci lahko z obema rokama žagali in jim ni bilo treba držati še lesa z eno roko. Na police so položili storže, opeko z luknjami, oblanice in debelejšje palice z luknjami, ki so jih otroci sami zvrtili z materijskim vrtnikom. Palice smo dali v primež, prijeli so vrtnik z obema rokama in z neverjetno lahkoto zvrtili par lukenj v palice. Nato smo les še prebarvali z lakom na vodni osnovi. Poletni je hotel za žuželke krasil naš zeliščni vrt pred enoto Palček Vrta Tržič.

Otrokom sem želel prikazati še druge materiale, ne samo les. Zato smo začeli delati tudi s kamni, ploščicami, mavcem in vodo. Tako smo izdelali že kar nekaj mozaikov. Izdelovali smo jih na dva različna načina. Prvi način je bil, da so otroci v posodi zmešali mavec in vodo na primerno gostoto, primerljivo z maso za palačinke. Maso smo vlili v okvirje iz kartona in plastike. V svežo maso so otroci po lastnih željah položili kamne. Drugi način pa je bil, da so v okvirje najprej namestili ploščice, čez pa smo polili že zmešano maso mavca in vode. Ko se je to posušilo, smo odstranili okvirje in izdelek je bil čudovit. V začetki junija so izdelki krasili spodnji del stopnišča našega vrta, kasneje pa jih bodo otroci odnesli domov.

OTROK IN KAMEN

Otrokom sem želel prikazati kak drug naravni material. Skupaj smo ugotovili, da je kamen precej trši kot les. V

kamen smo poskušali zabiti žebelj, ga prežagati, a otrokom ni uspelo. Tako smo prišli do zaključka, da je kamen zelo trd in precej težji za obdelavo. Prikazal sem jim, da kamen lahko obdelujemo s kladivom ali uporabimo za mozaik, kar smo tudi storili. Ugotovili smo, da če mavec zmešamo z vodo, se zelo hitro strdi. Tako smo dobili polno posodo zelo trde mase, ki je otroke spominjala na kamen. Zato smo se te mase lotili s kladivom, in otroci so bili presenečeni, kako je nekdanja tekoča masa lahko sčasoma tako trdna. Tako so odkrivali in spoznavali, kako se snovi mešajo in kako se pri tem spreminjajo lastnosti, odkrivali in spoznavali so lastnosti vode, torej kaj se z njo zgodi, če jo zmešamo z mavcem. Raziskovali smo poreklo različnih materialov, kot so kamenje, les, kovina ...

OTROK IN LES

Z otroki smo se lotili obdelave lesa na različne načine, z orodji. Delo prilagajam primerno starostni skupini. Moj cilj je bil, da otroke spoznam z različnimi orodji, s katerimi se lahko obdeluje les na različne načine, z različnim namenom. V raziskovalnem kotičku otrokom nudim možnost za samostojno delo.

DELO V KOTIČKU

Tudi način dela se močno razlikuje glede na starostno skupino. S skupino

od 1. do 3. leta smo se spoznavali z orodjem, pomagal sem jim pri vsem delu, usmerjal sem jih ves čas. Nismo se lotili vseh tehnik dela. Osredotočili smo se le na varno uporabo orodja, predvsem kladiva, ročnega vrtnika in klešč. Sodelovali so pri različnih stopnjah ustvarjalnega procesa, pri načrtovanju, oblikovanju zamisli in sami izvedbi, sodelovali so pri pogovoru o delu, procesu in izkušnjah. Opazovali so odraslega in ga tudi posnemali. Odrasli otroka spodbudimo, da si sam poišče primerno orodje za določeno tehniko dela. Delali smo tudi z različnimi geometrijskimi liki, tako da smo spoznali krog, kvadrat in trikotnik, s katerimi smo pozneje tudi delali.

Pri otrocih starostne skupine od 4 do 6 let smo spoznavali več različnih tehnik dela z lesom, z različnim orodjem in tudi izdelki so bili zahtevnejši. Predvsem pa smo tudi pri tej starostni skupini poudarjali varnost pri delu. Tudi zato sem vedno imel le 4 otroke hkrati, da sem se lahko dobro posvetil vsakemu otroku posebej. Otrok opazuje vizualne značilnosti predmeta, obliko, barvo in velikost. V tem času, ko smo začeli ustvarjati in spoznavati različna orodja, so postali otroci že tako samostojni, da sami vedo, katero orodje potrebujejo za določen način dela. Dam jim le navodila, nato sami poprimejo za orodje in se lotijo dela.

Začeli smo tudi izdelavo hotela za žuželke. Prikazal sem jim načrt, kako se bomo lotili dela, katero orodje bomo potrebovali in kako se bomo lotili dela. Sami so vedeli, kako bomo začeli izdelavo. Pri načrtu so imeli svoje zamisli, ki smo jih že uresničili in jih bomo tudi v prihodnje. Z načrtovanjem bo otrok razvijal predbralne in predpisalne sposobnosti in spretnosti. Pomembno je, da otrokom dajem navodila, ki jih tudi razumejo. Navodila torej prilagajam glede na starost otrok.

Z vsemi skupinami smo spoznavali različne pojme, kot so na primer gladko – hrapavo (deska pred brušenjem z brusnim papirjem in po njem), dolgo – kratko (deska pred žaganju in po njem), močno – nežno (vrtanje v les, če močno, bo les hitreje prevrtan, če počasneje, bo trajalo dlje).

Izdelki, ki smo jih do sedaj naredili, so sicer res preprosti na pogled (gregorčki, okvir za slike), a dejstvo je, da so jih otroci naredili popolnoma sami. Jaz sem jih le usmerjal, pa še to samo v začetku, potem sem samo spremljal, kaj in kako delajo. Zato toliko bolj cenim izdelke in otroke, ki so sposobni ustvariti veliko, če jim le pustimo prosto pot.

Otroci so rekli, da brušen les lepše diši kot nebrušen. Želeli so delati naprej tudi doma. Predlagal sem jim, naj poskusijo delati kaj podobnega s starši. Več otrok je reklo, da so kaj podobnega s svojimi starši že delali.

SKLEPNA MISEL

Otroci so pri delu spoznavali les, njegove lastnosti, spoznali so, kako in s čim lahko les skrajšamo, kako ga naredimo gladkega. Spoznali so tudi tehnične predmete in s katerimi predmeti lahko na različne načine spreminjamo lastnosti lesa. Aktivno so spoznavali del narave in ga pričeli ceniti. Doživljali so les v njegovi raznolikosti. Cilji so bili predvsem, da se otroci seznanijo z lesom, kaj lahko z njim delamo, kako ga spreminjamo, poimenovanje orodja, način dela z njim in kako varno postopamo pri delu. Predvsem pa je bil cilj, da v otrocih vzbudim veselje do

dela z različnimi naravnimi predmeti, saj je bil les samo začetek. Otroci so bili zelo posrečeni, ko so z mimiko obraza in glasom posnemali orodja in stroje oziroma baterijski vrtalnik, ki smo ga uporabljali.

Pomembno je tudi, da ni narobe, kar izdelava otrok po svoje, kot si je on sam predstavljal. Poslušali so moja navodila, pokazal sem jim načrt, otrok si načrt in sliko razloži po svoje in si ustvari svojo sliko in izdelek. Zato je prav, da otroka tudi pohvalimo, ko nekaj ustvari sam. Če se je odločil, da bo zabil pet žebeljev levo, dva desno, ni pomembno, da so vsi žebelji postrani in na pol zabiti v les. Tako je otrok videl svoj izdelek in ga je sam ustvaril. Odrasli ga moramo pohvaliti in dati izdelek na ogled preostalim. Tako je otrok ponosen nase.

Ker ima les dobro akustično lastnost, bomo v prihodnje izdelali tudi glasbila, kot so na primer tolkala, brenkala in podobno. Tudi lesene didaktične igrače bi bile zelo zanimive za izdelavo.

Delo bomo nadaljevali še z drugimi materiali, kot so različne tekočine, drugi predmeti iz narave (storži, semena,

listi, brsti, izdelava herbarija različnih rož s travnika in dreves). Veliko projektov bo moralo počakati na naslednje šolsko leto, saj idej nikoli ne zmanjka.

Literatura

Marentič Požarnik Barica (2000) *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.

Papotnik Amanda (1989) *Tehnika za najmlajše*. Novo mesto: Založba Obzorja.

Zbrani avtorji (1999) *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Nemec Bernarda (2011) *Razvoj in učenje predšolskega otroka*. Ljubljana: Grafenauer založba.

Kraljič Dragica (2001) *Mojster, kako si se tega naučil?* Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Glogovec Zmaga (1992) *Ustvarjalnost, projektno vzgojno delo*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

PODJETNIŠKI KROŽEK NA OŠ IVANA CANKARJA TRBOVLJE / Sabina Potrbin in Jerica Rajšek

Kaj se zgodi, če združimo pridnost in podjetnost? Kaj se zgodi, če združimo ideje in voljo? Kaj se zgodi, če združimo mlado in malo manj mlado? Kaj se zgodi, če združimo moč in znanje? Povsem preprosto – podjetniški krožek na OŠ Ivana Cankarja Trbovlje.

KAKO SE JE ZAČELO?

Med počitnicami smo se na pobudo Območne obrtne zbornice sestale Teja Urbanija, Jerica Rajšek in Sabina Potrbin. Kako izvesti na šoli podjetniški krožek? Pa ne samo teoretično. Praktično! Učiteljci sva bili takoj za. Ideje so kar švigale. Odločili sva se, da bomo uredili zeliščni vrt in dokončali uto ob šoli. Na ta način bodo učenci aktivno sodelovali pri nastajanju podjetja od čistega začetka naprej. Če hočemo »tržiti« čaje, moramo imeti zelišča. Kako najbolj spoznamo delo obrtnikov? Ne samo da jih opazujemo pri delu, ampak jim pri delu tudi pomagamo.

KAKO PRITEGNITI UČENCE

Ko učencem poveš, da bo krožek potekal tako, da bodo sami zelo aktivni, da bodo dosti hitro vidni rezultati in da ne bo preveč teorije, se jih takoj javi petnajst iz šestega do osmega razreda, ki bi sodelovali. Edina težava je uskladitev termina. Delo pri krožku smo sproti usklajevali glede na vreme, obšolske in šolske dejavnosti ter načrtovane aktivnosti. Med letom pa se je število učencev spreminjalo, saj so bile aktivnosti tako zanimive, da so pritegnile tudi mlajše učence.

KAKO SE LOTITI DELA

Najprej je bilo treba napisati in urediti delovni zvezek. Oktobra smo se dogovorili z vrtnarico Damjano Napretin in mizarjem Janijem Cestnikom. Oba obrtnika sta si prišla ogledat teren. Dela so se lahko začela. Na koščku zemlje, namenjenem za zeliščni vrt, se je takoj zataknilo. Zemlja, kolikor je je bilo, je bila zelo slaba. Ob pomoči mizarja smo ogradili gredico in začeli pripravljati zemljišče. Na gredo smo dali odpadlo listje in zemljo, ki smo jo dobili od kmeta.

PRIŠLA JE ZIMA...

Pozimi so dela na vrtu mirovala. Zemlja je počivala in čakala na pomlad. Učenci so zapisali in narisali svoje ideje o tem, kako si predstavljajo vrtiček. Kot »podjetje« naj bi izdelke tržili, zato smo v decembru raziskovali tržišče. Obiskali smo starostnike v Domu upokoencev Franca Salamona. Mogoči odjemalci so bili z našo ponudbo zelo zadovoljni. V tehniški delavnici in pri gospodu Cestniku se je začelo načrtovanje klopi in mize za uto.

KONČNO POMLAD...

Marec, sonce, spočita zemlja in nestrpni učenci. Najboljša kombinacija za uspešno nadaljevanje. Vrtnarica je pripeljala orodje, okrasno lubje za potke in veliko rastlin. Učenci so takoj poprijeli za orodje in se lotili dela. Po eni uri in pol je bil vrtiček nasajen, obrazi zadovoljni in vloge razdeljene. Določili smo direktorja in skrbnika vrtička, ki bosta skrbela, da bodo imele rastline dovolj vode.

IN KAKO NAPREJ?

Čaka nas še delo pri mizarju. Naredili bomo mizo in klopi za uto in mizo s stoli zašolski vrt. V maju smo pripravili odprtje zeliščnega vrta in ute. Naredili smo fotoknjigo – fotografije od začetka in naprej.

KAJ PA PRIHODNOST?

Ker smo skrbni in pripravljeni delati, bomo zelišča in dišavnice ob primernem času pobirali, jih sušili in primerno shranjevali. Iz njih bodo nastali čaji, mila, zeliščne soli in še marsikaj. V primerni embalaži bodo odlična darila. Šolski vrt bo s stoli in mizo postal idealna učilnica na prostem. Uta bo rabila pouku zunaj in druženju po pouku.

MOTIVACIJSKO PLAČILO...

Naše podjetnike bomo za ves trud nagradili s strokovno ekskurzijo, ki jim bo prinesla tudi nove podjetniške zamisli.

NAŠI NAČRTI...

Izkazalo se je, da starejši učenci s svojim predanim delom zelo pritegnejo mlajše in jim z veseljem predajajo svoje znanje. Smo podjetni in zato že razmišljamo

o novih zamislih, o nadgradnji starih in o tem, kako učencem ponuditi čim več in biti čim bolj v stiku z naravo. Kaj

vse se nam plete po glavah, naj ostane skrivnost. Če ne prej, vam razkrijemo prihodnje šolsko leto.

PODJETNIŠTVO V ŠOLE / Irena Rakar, profesorica razrednega pouka / OŠ Louisa Adamiča Grosuplje

Povzeto po članku iz *Mojih financ* – intervju Viljem Ščuka, 6. 5. 2013

Vsebine, ki odlikujejo podjetnika:

- ustvarjalno razmišljanje,
- prepoznavanje priložnosti,
- oblikovanje zamisli,
- spoznavanje pomena in metod tržneraziskave in analize,
- pomen izdelave poslovnega načrta,
- oblikovanje upravljaljskega tima,
- spopadanje z resničnimi težavami in mogočimi rešitvami,
- spoznavanje podpornega okolja.

DELO PO SKUPINAH/ DELAVNICE:

Oblikovanje upravljaljskega tima

Ste tim in bi radi oblikovali dejavnost v zvezi z oglaševanjem: izberite si ime, razpoznavni znak, določite vloge med seboj (vodja, inovator, finančnik, zapiski...), način, kako boste oglaševali, izberite izdelek, ki ga boste oglaševali, termine za sestanke...

Pomen izdelave poslovnega načrta

Ste mojster za izdelke iz gline: pred sabo imate skupino prijavljenih, kako jih boste navdušili, naredite načrt poučevanja (10 praktičnih vaj), sestavite vprašalnik za udeležence (preverite, kaj že znajo, želje, na koncu evalvacijo vašega dela).

Spopadanje z resničnimi težavami in mogočimi rešitvami, ustvarjalno razmišljanje

Radi bi prodali 5 svojih slik (niste profesionalci). Kako bi se lotili posla? Ideje?

Oblikovanje zamisli in izdelava poslovnega načrta

Napisali bi radi knjigo. Naredite načrt, določite število ur, ki jih potrebujete, kam in na koga se morate obrniti, da bi jo lahko izdali.

Spopadanje z resničnimi težavami in mogočimi rešitvami

Od založbe ste dobili negativno kritiko o svoji knjigi – kakšna bi bila

vaša reakcija? Kako bi se zadeve lotili vnaprej?

Pomen izdelave poslovnega načrta

Potovali ste po tujini in vtise bi radi delili z drugimi, pa tudi malo zaslužili. Na koga bi se obrnili? Kako bi si pripravili načrt predstavitve? Določite število ur, ki bi jih po vašem mnenju porabili za pripravo in delo. Določite višino stroškov priprave in ceno, ki bi jo določili za predstavitev. Zaslužek?

Spoznavanje metod tržnega raziskovanja in spoznavanje podpornega okolja

Radi bi ustanovili športno društvo. Kako bi se lotili raziskave o željah prebivalcev določenega kraja glede športnih dejavnosti (sestavite vprašalnik). Kje in kako bi poiskali podporne člane? Kje bi izvajali dejavnost? Kako bi se dogovorili za potreben prostor?

Ozaveščanje in vrednotenje lastnega dela, pogum in znajti se v različnih okoliščinah

Katere obrti bi prikazali učencem pri pouku in kako bi se tega lotili? V katere šolske predmete bi vključili to dejavnost, koga bi povabili k sodelovanju? Opišite en primer sodelovanja.

Vzgoja osebnosti, ozaveščanje in vrednotenje lastnega dela, učenje osnovnih veščin

Vsi vemo, da so današnji otroci nagnjeni k ugodju. Na kakšen način bi v šoli učence naučili spoštovati delo? Kako bi dosegli, da bi otrok znal vrednotiti tisto, česar se je iz dela naučil? Primer: Iz učilnic nižje stopnje bi odstranili vse igrače in družabne igre (materialne dobrine). Kaj bi jim ponudili med odmori – da bi vsebovalo učenje osnovnih veščin življenja? Napišite predloge in navedite še svoje primere.

Ozaveščeno življenje, pravo poslanstvo pri delu, ustvarjalnost

Sestavite vprašalnik, ki bo pokazal, kaj učenec rad počne, s čim se rad ukvarja,

kaj ga notranje bogati in pri čem najde svoje poslanstvo. Napišite nekaj idej za dejavnosti, ki bi jih ponudili učencu, za katerega bi ugotovili, da se rad ukvarja z živalmi (rad v naravi, kuha, piše pesmi).

Spoznavanje pojmov, kot so: obrt, mojster, pogum, sposobnost tveganja, upati se...

K pouku ste povabili podjetnika (izdelava pohištva – mizar; steklar, tiskar...) Sestavite zamisel vajinega sodelovanja – predstavitev poklica in poslovanja v dveh učnih urah.

Ustvarjalno razmišljanje, prepoznavanje priložnosti, znajti se v različnih okoliščinah

Učence postavite v umetno situacijo in opazujte njihove odzive. Predstavite se kot režiser filma o vaši šoli (povabite jih k sodelovanju, ideje za film, pomoč režiserju, spodbudite tudi tiste, ki si manj upajo). Zapišite opažanja.

Razumeti pojme: materialne dobrine, ozaveščeno življenje, vzgajati kot osebnost

Spodbudite učence, da naštejejo, brez česa bi lahko vseeno polno živeli. Razmislijo naj tudi o svojem odnosu do IKT-tehnologije – koliko in za kaj jo uporabljajo.

Prepoznavanje priložnosti, pogum, ustvarjalno razmišljanje, razvijanje duha, ozaveščanje želja, iskanje potencialov

- Predstavite učencem situacijo:
- Imaš kmetijo. Kaj vse bi lahko delal, da bi zaslužil za življenje? Ideje.
 - Imaš dobre ročne spretnosti. Naštej poklice, v katerih bi lahko uspel?
 - Odlikuje te vztrajnost, rad tudi plavaš in se potapljaš. Kako bi lahko združil ti dve sposobnosti? Kje se najdeš?
 - Dobro ti gre od rok peka slaščic. Obvladaš pa tudi angleški jezik in rada potuješ. Kje se vidiš v prihodnosti?

Vztrajnost, prepoznavanje priložnosti, ustvarjalno razmišljanje

Zaupano vam je vodenje naravoslovnega tabora. Učence bi radi usposobili glede vztrajnosti in prepoznavanja priložnosti. Hkrati pa želite tudi njihovo ustvarjalno razmišljanje. Katere dejavnosti bi jim pripravili?

Pomen izdelave poslovnega načrta, oblikovanje delovnega tima, načrtovanje
Ustanovili ste frizerski salon. V timu vas je pet. Razporedite si delo. Vsak naj ima svoje zadolžitve. Napišite načrt dela, kadrovsko zasedbo, načrt stroškov za en mesec, cenik. Imate 7000 EUR kapitala in opremljen salon – brez materiala.

Ustvarjalno razmišljanje, vrednotenje svojega dela

V učilnici nimate igrač niti iger. Sami se domislite treh novih skupinskih iger, ki bi se jih učenci med odmorom lahko šli igrati.

Vrednotenje dela, vzgoja kot osebnost, praksa z delom, znajti se v različnih okoliščinah

V šoli so uvedli „EKO dan malo drugače“. Povezan je z delom učencev. Natančno načrtujte dan s vsaj sedmimi dejavnostmi, ki bi jih lahko opravili učenci vaše šole (1.–5. r.) namesto snazilke, hišnika in kuharice. Dejavnosti morajo biti dovolj varne za otroke.

Vzgoja potrošnika, poraba, želja po nečem

Zelo si želiš nov mobilni telefon, a nimaš dovolj denarja zanj. Kakšne možnosti imaš? Telefon stane 300 EUR.

Nekatere situacije je potrebno zaigrati, nekatere pisno predstaviti. Povsod je potrebno ustvarjalno podjetniško razmišljanje. Ideje so mišljene kot delavnice za učitelje, lahko pa se uporabijo tudi kot interesna dejavnost za učence nižje ali višje stopnje ali celo izbirni predmet. V primeru uporabe pri pouku je mogoče sodelovanje z lokalnimi podjetji, s katerimi se lahko dogovorimo za sodelovanje.

Bistvo uvajanja podjetniškega duha v šole je med drugim ozaveščanje

vrednosti lastnega dela, sposobnost tveganja, razvijanje osebnosti, ozaveščanje svojih želja, vzgoja potrošnika, nadzor ugodja, ki nas vodi v pretirano zapravljanje in podobno.

RAZVOJ NOVIH ZNANJ V UČNIH REGIJAH / Prof. ddr. Ana Vovk Korže / Filozofska fakulteta UM

V prispevku so predstavljene učne regije v Sloveniji in tujini z izobraževalno infrastrukturo, ki se rabi predvsem za namene učnega turizma. Ker pri učnem turizmu sodeluje več akterjev, od občin, šol, zavodov, inštitutov, fakultet in zasebnih organizacij, pomeni krepitev te panoge razvojno priložnost za Slovenijo. Ker je naša država bogata z naravnimi potenciali, ima odlične pogoje za učni turizem, ki temelji prav na ohranjeni naravi. Z analizo izbranih učnih regij potrjujemo raziskovalno izhodišče, da so prav nova znanja pomemben potencial za trajnostno prihodnost.

UVOD

Učne regije so nosilke izobraževalnega turizma tudi v Sloveniji. Učni turizem v svetu zelo pridobiva pomen in ustvarja možnosti za trajnostno prihodnost (Brent Ritche 2010). Avtorja poudarjata pomen izkušenj v izobraževanju, ki se pridobivajo prav prek učnega turizma, to je aktivnega stika z naravo in ljudmi. Panoga izobraževalnega turizma v svetu strmo narašča, zato se pojavlja vse več nosilcev izobraževanja v naravi (Faganel 2009). Danes opažamo, da so največje ciljne skupine izobraževanja v naravi šole, generacije tretjega življenjskega obdobja in da se krepi tudi ciljna skupina delovno aktivne generacije zaradi potrebe po gibanju in stiku z naravo (Brent Ritche 2010; Garvas 2010; Mijoč 2000; Educational Tourism 2011). Znani so pozitivni vplivi učnega turizma na regionalni razvoj, kjer učenje ob potovanju ustvarja nove možnosti za razvoj raznolikih dejavnosti na lokalni in regionalni ravni (od obrtnih, gostinskih, agro-proizvodnih in doživljajskih oblik, povezanih z gibanjem in prehrano). Izobraževalni turizem krepi intelektualni kapital ali prikrito bogastvo, ki je v kombinaciji z znanjem, kreativnostjo in sposobnostjo pomemben element razvoja (Brent Ritche 2010; Green 2014; Naji 2010; Pečavar 2014). Zaradi številnih že vzpostavljenih učnih destinacij v Sloveniji, bi lahko povečali prepoznavnost naše države prav prek učnih regij, ki so že prepoznane po izjemni naravni lepoti ter inovativni ponudbi.

V nadaljevanju so navedeni izbrani primeri učnih regij, ki se uspešno vključujejo v izobraževalni turizem in pomenijo premike na lokalni in regionalni ravni.

PRIMER 1: UČNA REGIJA DRAVINJSKA DOLINA

Dravinjska dolina z osrednjim učnim območjem v občini Poljčane je učna regija za učenje in poučevanje o naravi, njenih zakonitostih kot tudi njenih potencialih (Vovk Korže 2013). Z zasnovano »učilnice v naravi« – prepletom številnih tematskih učnih poti in učnim poligonom – je območje postalo leta 2010 s svojo naravno in kulturno dediščino izhodišče za izvedbo naravoslovnih, projektnih dni, interdisciplinarnih ekskurzij, raziskovalnih aktivnosti in obiska društev, šol, zainteresiranih posameznikov ter predstavnikov vodstvenih struktur. Učna regija je opremljena s terenskimi učnimi pripomočki, pripravljene so učni programi z delovnimi listi, učnimi kartami in didaktičnimi igrami, ki so učiteljem in profesorjem v pomoč pri izvedbi izobraževanja v naravi. Pripravljena gradiva so velika pomoč zlasti pri izvedbi obvezne prakse in praktičnega pouka v okviru izobraževalnega programa Naravovarstveni in Okoljevarstveni tehnik kot tudi za uresničevanje učnih ciljev v okviru okoljske vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. Na novo razviti učni programi v ospredje postavljajo učne vsebine, ki jih ponuja narava v Dravinjski dolini (Samostanska učna pot, Ekosistemska učna pot Ličnica, Učna pot po Dravinjski dolini, Učna pot po dolini potočnih rakov, Čebelar-ska učna pot, Gozdna učna pot Boč, Učna pot med drevesnimi zakladi, Učna pot po zapuščenih rudniških rovih z obnovljenim rudnikom Šega, jama Belojača, Naravoslovna učna pot sv. Lenart, Etnološka učna pot Štatenberg – Ložnica, Zgodovinska točka grad Majšperk, Sestrško jezero, Orientacijska učna pot Naraplje, Geografska učna pot Stoperce) in učni poligon za ekoremediacije ter samooskrbo s permakulturo v Dolah.

Učna regija Dravinjska dolina zajema Učni poligon za samooskrbo Dole. Permakulturni sistemi za povečanje samooskrbe se v zadnjih letih uveljavljajo kot privlačni pristopi za pridelavo hrane. Permakultura je kot znanstveni način celostnega načrtovanja uporabna na vseh področjih življenja (Praterious 2006). Glavna značilnost permakulturnega načrtovanja je umeščanje stvari v prostor na pravo mesto glede na medsebojne odnose s preostalimi elementi sistema, kar omogoča učinkovito rabo časa, energije in virov. Pri načrtovanju so glavni vir znanja ekosistemi in njihove funkcije. Permakultura je mnogostranska, je način življenja. Nikoli določena ureditev ne opravlja samo ene funkcije (www.ucilnicavnaravi.si).

Ekoremediacijski sistemi se uporabljajo za prilagajanje podnebnim spremembam ter za zmanjševanje onesnaženosti vode in zemlje. Pojem ekoremediacije se uporablja za varovanje in obnovo okolja in narave z naravnimi in sonaravnimi sistemi. To pomeni, da ekoremediacije vključujejo (Vovk Korže in drugi 2011):

- preventivo in kurativo (varovanje in obnovo),
- okolje in naravo,
- ekosistemski pristop (temelji na zakonitosti delovanja več kompleksnih celot, kot so ekosistemi, tako naravni kot sonaravni – že spremenjeni od človeka), kar pomeni uporabo več procesov iz narave in okolja hkrati (v tem se razlikuje od fitoremediacije, bioremediacije).

Ekoremediacije zato združujejo več funkcij naenkrat, kot so zadrževanje vode, krepitev pufernega sistema – samoobnovitvenega potenciala in biotske pestrosti, kar nam klasične tehnične metode ne omogočajo. Ravno ta

Učenje o trajnostni rabi energije v zemljanki

večnamembnost omogoča, da lahko z uporabo ekoremediacij v prostoru zagotovimo večsektorsko rabo npr. vode, kar je v skladu s številnimi uredbami, predpisi in zakoni, ki zahtevajo večnamensko rabo prostora. Prav te nove pristope moramo naučiti mlade in jih prenesti v vseživljenjsko izobraževanje, da se bomo lažje prilagajali vse večjim spremembam podnebja. Pomenijo pa tudi inovativen pristop uporabe zelenih tehnologij, ki so tudi prioriteta na nivoju Evrope. V Dravinjski dolini so urejene številne učne poti, učne točke, izobraževalne kmetije in kolesarske poti.

PRIMER 2: REGIJSKI KOZJANSKI PARK

Kozjanski park je regijski park, ki je primer dobre prakse ne le v slovenskem območju, pač pa tudi v evropskem merilu. Ustanovljen je bil leta 1981 kot Spominski park Trebče in od takrat dosegel precejšen napredek. Pokriva 5 občin, ima 10.000 prebivalcev in 18 redno zaposlenih. Leta 1999 se je Kozjanski

park vključil v nacionalni projekt Oživitve travniških sadovnjakov in sadnih vrtov Slovenije. Travniški sadovnjaki so razpoznavna in nepogrešljiva sestavina kulturne krajine Kozjanskega parka, pomemben habitat in priložnost za moderno, trajnostno in ekološko kmetovanje, ki črpa iz tradicije, ohranja identiteto in nudi nove gospodarske priložnosti. Na Kozjanskem gospodarjenju s sadovnjaki ni v nasprotju s cilji varstva narave, pač pa prispeva h kakovosti življenja lokalnih prebivalcev in obiskovalcem ponuja zdravo pridelano sadje in proizvode iz sadja ob hkratnem ohranjanju narave. Z obnovo visokodebelnih travniških sadovnjakov so tako dosegli ekonomski razvoj podeželja, ohranjenost narave in hkratno prepoznavnost, saj so daleč okrog poznani po vsakoletnem prazniku kozjanskega jabolka. S tem projektom so obvarovali tudi mnoge stare sorte jablan pred izumrtjem, saj so bile že močno ogrožene. Tako imajo na Kozjanskem več kot 60 sort jablan in drevesnico, kjer vzgajajo nove sadike (Vovk Korže 2015).

PRIMER 3: UČNI CENTER ZA BIODINAMIKO PRI DVORCU BUKOVJE

Območje pri Dvorcu Bukovje je idealno za vzpostavitev Učnega centra za biodinamiko, saj so na razpolago zelo primerni prostori (zemljišče s pripadajočim objektom, kjer so na voljo predavalnice) ter že vzpostavljen sistem posaditve dreves in zelišč z evropskim ozadjem. Prav ta naravna pogojenost daje izredno dobre možnosti za prepoznavnost, za promocijo in izobraževanje v naravi (slika 2).

Učni center je namenjen izkustvenemu izobraževanju za pridobivanje znanj s področja biodinamike, permakulture in drugih načinov naravnega kmetovanja (<http://www.ajdakoroska.si/beta/?portfolio=zdrava-zemlja-ziva-vo-da-ziva-hrana>).

Bistvenega pomena za učni center je, da se bo naslednje leto vključil v Geopark Karavanke ter s tem obogatil učno in turistično ponudbo dvorca Bukovje.

Učni vrtovi s poudarkom na biodinamiki

PRIMER 4: EKOVASI V SLOVENIJI

Kot začetke današnjih ekovasi lahko štejemo nekatere projekte, ki so se pojavili v 60-ih letih na različnih koncih sveta in so v glavnem temeljili na okoljskih ali duhovnih vrednotah. V 90-ih letih so se ekovasi začele povezovati med seboj in nastala je Globalna mreža ekovasi (Global Ecovillage Network – GEN). GEN danes deluje v svetovalni vlogi pri Združenih narodih in je pomemben sogovornik tudi vladnim in drugim civilnim krogom. Kakšno je točno število ekovasi po svetu je težko oceniti, saj je veliko članov nacionalnih združenj; združenje Sarvodaya na Šrilanki tako združuje 17.000 vasi po celem otoku, podobno gre tudi pri

13 evropskih članicah za nacionalna združenja ekovasi.

V Sloveniji je že kar nekaj projektov v različnih zrelostnih fazah, ki pomembno prispevajo k razvoju idej in rešitev na trajnostnem področju.

PRIMER 5: MEDGENERACIJSKI CENTER VOJNIK IN CENTRI PONOVNE UPORABE

Medgeneracijski center Vojnik je namenjen prebivalcem lokalne skupnosti, društvom, zavodom, pri čemer ciljno izvajajo aktivnosti, ki povezujejo med seboj različne generacije. Medgeneracijski center Vojnik je nastal v sodelovanju s Centrom ponovne uporabe in Občino Vojnik. Kot pravna oseba

deluje kot socialno podjetje, saj izvaja aktivnosti socialnega podjetništva in zaposluje ranljive skupine, hkrati pa izvaja socialno in zaposlitveno rehabilitacijo. Sodobni trendi v vsakdanjem življenju – promocija lokalne samooskrbe, pridobitev in izmenjava praktičnih znanj s področja šivanja, popravila oblačil, prenove manjših kosov pohištva in ponovne uporabe s ciljem zmanjšanja obremenjevanja okolja in kreativnega načina življenja so vsebinski poudarki Medgeneracijskega centra Vojnik. To je tudi dodana vrednost mestnega jedra Vojnika, kajti z medgeneracijskim centrom se je vrnila nostalgija, retro izdelki in z njimi želja po ustvarjalnosti in medgeneracijskem druženju (Vovk Korže 2015).

PRIMER 6: RIBNIK VRBJE

Spodnja Savinjska dolina je znana predvsem kot »dolina zelenega zlata« – po hmelju. Povsem naravnih območij, kjer človek ne bi imel vpliva, v dolini že skoraj ni več. So pa v dolini naravni otočki, nastali ponovno z delovanjem človeka, ki so pravi biseri. Eden izmed takšnih je tudi ribnik Vrbje, ki leži v bližini Žalca, tik ob reki Savinji. Ribnik nudi bivališče številnim rastlinskim in živalskim vrstam, med slednjimi posebej izstopajo ptice. Običajno so za obiskovalce najzanimivejši labodi. Na ribniku, ki je velik 13 hektarov, tudi prezimujejo, če v njem le ostane voda. Sicer je bilo na ribniku in v bližnji okolici ugotovljenih že več kot 130 vrst ptic. Med najštevilnejše prebivalce ribnika spadajo črne liske. Črne liske se prehranjujejo s podobno hrano kot labodi, torej z rastlinjem in semeni. Sicer pa je bilo ugotovljeno, da črne liske v Sloveniji, morda celo v Srednji Evropi, v največji gostoti prezimujejo prav na ribniku Vrbje! Okolica ribnika Vrbje je primerna za sprehode, rekreacijo in sprostitve, tod se izvajajo tudi učne oblike predvsem osnovnih in srednjih šol, ki lahko tam lahko spoznajo ekoremediacijske ureditve na jezeru (Vovk Korže, 2015).

PRIMER 7: GRAMOZNICA KIDRIČEVO

Občina Kidričevo je želela v projekt »učilnice v naravi« vključiti občane Kidričevega, občane Starš, šoloobvezne otroke, dijake gimnazij in poklicnih šol, študente univerzitetnih in strokovnih programov, učitelje osnovnih in srednjih šol, raziskovalce, turiste, župane in druge vodje, občane čezmejnega območja, turistična društva, šole in druge občine. Cilji projekta so bili »oživeti Podravske regije na povsem nov, trajnostni način. Aktivirati saniranje degradiranih površin in na njih povezati medgeneracijske aktivnosti, ki izhajajo iz lokalno-regionalnih okolij (prodaja doma pridelane hrane, obrtnih izdelkov, povečati druženje in povezati podjetja z regijo – aluminij kot prepoznavni material v Kidričevem, istočasno sanirati in aktivirati nove dejavnosti za razvoj novih poklicev, mladim omogočiti novo izkušnjo v domači regiji. Ljudem ponuditi

dopolnilne dejavnosti na podeželju, povezati človeški in naravni potencial in ga medgeneracijsko razvijati« (Vovk Korže in drugi 2011).

PRIMER 8: UČNI POLIGON ZA EKOREMEDIACIJE V KMETIJSTVU – GRM NOVO MESTO

V okviru projekta Trajnostni razvoj jugovzhodne Slovenije z ekoremediacijami je bil vzpostavljen učni poligon za ekoremediacije (ERM) kot učno območje za trajnostno reševanje okoljske problematike v jugovzhodni Sloveniji z ekoremediacijami. Poligon je na posestvu Grm Novo mesto – Center biotehnike in turizma. Na učnem poligonu so pilotni učni objekti, ki omogočajo prepoznavanje delovanja ekoremediacijskih sistemov. Poleg grajenih sistemov so na poligonu tudi naravni čistilni sistemi. Učni poligon za ekoremediacije v Novem mestu je osredotočen predvsem na vzdrževanje ravnotežja v okolju zaradi kmetijskih dejavnosti. Zato so bili na učnem poligonu prepoznani naravni čistilni sistemi, ki pomembno pomagajo pri vzdrževanju naravnega ravnovesja (gozdovi, grmišča, travne površine, mokrišča). Vzpostavljene so bile tudi grajene ekoremediacije kot primeri ukrepov, ki jih zgradimo tam, kjer so pritiski od kmetijstva taki, da jih narava sama ne more blažiti. Učni poligon je »delavnica« za vzpostavljanje ekoremediacij. Na njem se naučimo tehničnih pristopov načrtovanja in umeščanja ekoremediacijskih sistemov v prostor. Prav tako pa na njem izvajamo ekosistemske meritve inspremljanje delovanja naravnih in grajenih sistemov, spremljanje stanja vode v vodni akumulaciji, kontrolo delovanja peščenih filtrov ter vegetacijskih pasov (Vovk Korže 2015).

Izbrani primeri učnih območij v Sloveniji kažejo, da imamo raznolike in aktualne vsebine, prilagojene učenju v naravi, kar privlači okoliške prebivalce in tudi tujce. Zato je smiselno, da se tovrstna območja usmerijo v ponudbo znanja, kar je po svetu že običajna praksa, pri nas pa se to še razvija.

PRIMERI DOBRIH PRAKS UČNIH REGIJ V EVROPI

V nadaljevanju so predstavljeni primeri iz različnih evropskih držav, ki dokazujejo številne razvojne priložnosti – te ponujajo tudi zavarovana območja – ter pomen vključevanja lokalnega prebivalstva v razvojne vizije teh območij.

PRIMER 1: VULKANLAND, AVSTRIJA

Na začetku devetdesetih let je bilo to obmejno območje brez gospodarske prihodnosti. Ljudje so delali v drugih regijah in vsakodnevno migrirali na delo. Po pristopu Avstrije k EU so župani 14 občin naredili prvi korak k regionalnemu razvoju tako, da so začeli prvi medobčinski projekt. 14 občin se je združilo v majhno regijo Feldbach. Na koncu devetdesetih let so ustanovili skupino za regionalne iniciative in hišo regije. Največji poudarek je bil predvsem na razvoju kulturne krajine in kmetijskih projektov.

Imeli so veliko idej, kako bi oživelili to regijo, od tega, da bi imeli toplice, velika podjetja ali mega zabavišča. Vendar se niso odločili za razvoj v tej smeri, saj so hoteli ohraniti kulturno krajino in naravo. Tako so izoblikovali idejo o deželi Vulkanland, saj so bili na tem območju v preteklosti aktivni vulkani. Iz majhne regije Feldbach je nastala nova regija s 66 občinami – štaterski Vulkanland s pomembno novo regionalno identiteto.

Nova regija je dala pobude za mnoge velike projekte (program razvoja za mlade, kulturni projekti). Tukaj so razvili regionalni kulinarčni center, povezali kmetije in podjetnike ter oblikovali regijske blagovne znamke za mesne izdelke, pivo, vina, naravne sokove, jabolčno vino in podobno. Razvili so obrtniško dejavnost in uspeli tudi kot regija obrtnikov. Znani so kot regija počitnic na podeželju. Realizirali so veliko malih projektov, ki skupno vzpostavljajo uspešno regijo Vulkanland: ta se je razvila in uspela sredi podeželja. Prizadevajo se za ohranjanje in razvoj podeželja in ne za odpravljanje podeželja, njegovo uničevanje,

vnašanje tujkov in spreminjanje avtentičnost (<http://www.vulkanland.at/de/steirisches-vulkanland>).

PRIMER 2: BALLON DES VOGES, FRANCIJA

Hotel Villa rosa, ki je začel delovati leta 1979, je majhen hotel z devetimi sobami v regionalnem naravnem parku Ballon des Vosges v vzhodni Franciji. Lastnika, Anne-Rose in Alain Denis, oba željna pomagati ljudem, da odkrijejo naravno in kulturno dediščino v regiji, sta se pridružila mreži »naravnih hotelov« v letu 1994. Logično in naravno se jima zdi, da preneseta svoje zanimanje in spoštovanje narave nasvoje goste in z njimi delita svoje zanimanje za botaniko in tradicionalno kuhinjo.

Hotel Villa Rosa pripada verigi certificiranih »naravnih hotelov«, ki ležijo v francoskih regijskih parkih. Enajst »naravnih hotelov« je podpisalo pogodbo s Federacijo francoskih regionalnih parkov: ta dodeljuje ta naziv hotelom, ki vključijo v svoje dolgoročne programe varovanja narave kot sestavni del svojih aktivnosti. Tako skrbijo za zmanjšanje porabe energije in vode, recikliranje, uporabo okolju prijaznih izdelkov ter uporabo lokalnih proizvodov.

Poleg tega da ponujajo nastanitev, »naravni hoteli« tudi obveščajo in svetujejo obiskovalcem, katere naravne znamenitosti imajo v regiji. Vsak hotel ima knjižnico s knjigami o regiji in njeni zgodovini (Vovk Korže 2015).

PRIMER 3: RHÖN – BIOSFERNI REZERVAT IN OBMOČJE NATURA 2000, NEMČIJA

Hribovita pokrajina Rhön leži na meji med tremi nemškimi deželami: Turingijo, Bavarsko in Hessnom. S pomočjo dveh projektov LIFE med letoma 1993 in 2002 je bilo obnovljenih več tisoč hektarjev zapuščenih in zaraščajočih travnikov in pašnikov. S projektoma LIFE pa niso hoteli le obnoviti zaraščajoče površine, pač pa so hoteli vzpostaviti mehanizem, da bodo kmetje še naprej ohranjali te površine, ne pa da bi bile upravljane s

strani naravovarstvenikov za ohranitev v okviru projekta Natura 2000.

Med projektom LIFE so imeli veliko srečanj, na katerih so kmetje sodelovali v petih delovnih skupinah, da bi določili težave in jih poskušali rešiti skupaj. Eden od izpostavljenih problemov je bila preveč razdrobljena lastnina. Deželna vlada je to težavo rešila tako, da je kmetom pustila zamenjavo parcel za obdobje enega leta brez birokracije in zamudnih postopkov. Tako so združili parcele v večje enote. Organizirali so se v strojne krožke, kjer so si izmenjevali stroje.

Pobudniki projektov LIFE so ugotovili, da se kmetje z vključitvijo v projekte začnejo zavedati narave in njenih vrednot – nanje postanejo ponosni. Hkrati jim je plačilo za dogovorjeno delo pomenilo zanimiv dodaten prihodek, posebno, ker so lahko to delo opravljali pozimi, ko ni toliko dela.

Moč tega projekta leži v sodelovanju lokalnega prebivalstva, posebno kmetov. Brez njihovega sodelovanja bi bilo nemogoče dolgoročno ohranjanje restavriranih habitatov (Vovk Korže 2015).

PRIMER 4: REČNA DELTA REKE SKJERN, DANSKA

Rečna delta reke Skjern leži v Jutlandiji. Izvira v hribovitem delu centralne Jutlandije in teče 90 km proti zahodu, preden se izlije v fjord Ringkøbing. Ob tem fjordu sta dve večji mesti Skjern in Tarm. Ob izlivu reke Skjern je poplavna ravnica in 4000 hektarov velika delta.

Ta rečna dolina je bila v preteklosti obsežno močvirje z mnogovrstnimi habitatami. Med letoma 1962 in 1968 pa so reko kanalizirali in naredili več kot 20 kilometrov nasipov. Vsa rečna delta je bila tako spremenjena v intenzivno kmetijsko območje, kar je negativno vplivalo na tamkajšnjo floro in favno. Ostalo je samo nekaj naravnih habitatov. Resen negativen vpliv je imel ta projekt tudi na kvaliteto vode in posledično na populacije rib ter vodnih ptic. Zato se je leta 1987

danski parlament odločil, da bo restavriral reko in jo povrnil v stanje, kakršno je bilo pred kanaliziranjem. Po tej odločitvi so porabili 12 let za informiranje, znanstvene in tehnične študije, oblikovanje, okoljske ocenitve, prilagajanje zakonodaje in komunikacijo z lokalnimi prebivalci. Končno je v letu 1998 danski parlament sprejel projekt restavriranja reke Skjern. Rekonstrukcijska dela so začeli v letu 1999. Glavna cilja projekta restavracije sta bila vzpostavitev prejšnjega naravnega stanja – rekonstrukcija habitatov mednarodnega pomena in razviti turizem in prostočasne aktivnosti v tej rečni dolini.

Ta delta je danes obmorsko območje mednarodnega pomena za ptice, ki tu gnezdi ali pa se le ustavijo ob selitvah. Tukaj je več kot 40 kilometrov nove meandrirajoče reke, v kateri je naraslo število rib, ob njej pa je rastlinje veliko pestrejše. Za upravljanje in ohranjanje tega območja je odgovorna Danska agencija za gozdarstvo in naravo. Upravljanje vključuje tudi sklepanje pogodb z lastniki, ki mejijo na to območje, prostočasne aktivnosti ter vzdrževanje rekreacijskih objektov kot tudi informiranje in ozaveščanje obiskovalce (Vovk Korže 2015).

PRIMER 5: THE WADDEN SEA, NIZOZEMSKA

Wadden sea je največji in najbolj ohranjen naravni rezervat na Nizozemskem. To je prostor z izjemnimi naravnimi lepotami in varovan kot območje Natura 2000. Na naravne razmere močno vplivata plima in oseka, saj so ob vsaki oseki velike peščene sipine nad vodo, ob plimi pa jih voda prekrije. Tako je ta prostor izjemno pomemben za številne rastlinske in živalske vrste (še posebno ribe in ptice).

To obalno območje z otoki je turistično atraktivno še posebej za navdušence nad vodnimi športi. Najpomembnejši vzroki obiskovalcev za obisk in oddih sta mir in narava. Ko je oseka, veliko jadrcev pusti jadrnice na peščenih sipinah. Tudi sprehajalci se sprehajajo po teh sipinah iz celine na otoke.

Turizem tako prinaša precejšen zaslužek za lokalni in regionalni ekonomski ter socialni razvoj območja, saj je za mnoge prebivalce najpomembnejši vir zaslužka.

Za politiko ohranjanja državnega naravnega rezervata Wadden sea je odgovorno Ministrstvo za kmetijstvo, naravo in prehrano, ki je tudi izdalo Zakon o zavarovanju tega območja (Vovk Korže 2015).

PRIMER 6: SONNENTOR

V sosednji državi Avstriji severovzhodno od Dunaja leži majhna vasica Sprögnitz. V tej vasici je leta 1988 takrat brezposelni, danes pa direktor Johannes Gutmann ustanovil podjetje Sonnentor. Zasnoval je poslovno idejo o ekološki prodaji začimb, čajev pod lastno blagovno znamko, ki se prodaja na mednarodni ravni in je po vsem svetu prepoznavna po logotipu nasmejanega sonca. Sledil je temu, da morajo biti čaji ekološko pridelani, zato je to podjetje prvo, ki je v Avstriji pridobilo certifikat za ekološko pridelavo.

Leta 1992 je gospod Gutmann kupil majhno staro kmetijo, ki jo je v nekaj letih razširil in posodobil ter jo preoblikoval v velik proizvodno-distribucijski center. Podjetje prideluje čaje in začimbe. Zelišča po pravilnem postopku posušijo na kmetijah, da se ohranijo eterična olja, nato jih pripeljejo v proizvodnjo, kjer imajo strogo kontrolo kakovosti. V proizvodnji imajo le dva stroja, eden preprosto ločuje zrnje od plevela, drugi stroj pa je namenjen pakiranju določenih zelišč v razgradljivo folijo. Celotno podjetje v Avstriji ima več kot 135 zaposlenih in še 100 ljudi, ki pakirajo izdelke in vsako etiketo prilepijo ročno. V začetku so se podjetju pridružili 3 ekološki kmetje, danes zanj dela 160 kmetij, ki ekološko pridelujejo kakovostne začimbe in zelišča. Že nekaj let ima podružnico na Češkem, kjer je zaposlenih več kot 60 ljudi. S pomočjo projektov sodelujejo tudi z Romunijo, Albanijo in Češko ter jim pomagajo na področju trajnostnega regionalnega razvoja. Izjemnega pomena je, da so zaposleni tukaj srečni ljudje, zavedajo se tega, da so

največje premoženje družbe ter glavni krivci za kakovostno delo in dosežke. Zaposleni tukaj imajo izjemno dobre delovne razmere, vsak opravlja svoje delo in prevzema odgovornost zanj, in vsak uslužbenec dobi priložnost za strokovni razvoj in osebno rast (Tasi 2014).

PRIMER 7: NOETOVA BARKA

V Avstriji je v kraju Schiltern, blizu mesta Krems, ki leži ob reki Donavi, je leta 1990 na pobudo kmetov, vrtnarjev nastalo skupno združenje Arche Noah ali slovensko Noetova barka. Gre za nepridobitno organizacijo, mrežo vrtnarjev in kmetov, ki si prizadevajo gojiti sadje in zelenjavo sonaravno, kot je bilo v navadi včasih, zavzemajo se za kmetovanje brez gensko spremenjenih

organizmov in spodbujajo biotsko raznovrstnost starih semen, ki jih na sodobnem trgu ni več, saj je industrija v veliki meri uničila semena starih sort. Zelo pomembno je tudi njihovo zavedanje, da so kmetje glavni varuhi semen. Njihov prvotni namen je tako bil skrb za ohranjanje starih semenskih sort in vzpostavitev zasebne semenske banke (Sušnik 2012).

Pod okriljem Noetove barke se skrivajo ogromen vrt s starim dvorcem, kjer gojijo več sto sort kulturnih rastlin, semenska banka in bogato založena prodajalna s semeni, sadikami, publikacijami ter knjigami. V okviru združenja Noetova barka so izdali že več knjig o različnih temah na področju pestrosti kulturnih vrst; vse te knjige je

mogoče kupiti v tamkajšnji prodajalni. Knjigo z naslovom Kako razmnoževati semena na svojem vrtu so prodali v kar 50.000 izvodih. V semenski banki imajo shranjenih že več kot 5.700 sort semen najrazličnejših vrst zelenjave, sadja, zelišč in začimb. Zavedajo se, da morajo biti vsa semena pravilno skladiščena v primernih posodah v suhem in hladnem prostoru (Sušnik 2012).

Spodbujajo drugačno partnerstvo in odnos do kulturnih rastlin, sobivanje, ustvarjanje in skrbno ravnanje z okoljem, v katerem živimo, tako je njihov glavni cilj ohraniti pestrost kulturnih vrst, od sadja, zelenjave, zelišč in začimb (Arche Noah 2014).

Navedeni primeri iz tujine kažejo, kako izredno pomembno je razvijati in prenašati znanja na različne generacije, saj tovrstne aktivnosti vključujejo še številne druge, ki prinašajo prepoznavnost in nova delovna mesta.

PRILOŽNOSTI ZA SLOVENIJO

Z učnimi regijami povečamo prepoznavnost Slovenije, ki je sedaj na nizki stopnji, zato bi bilo smiselno več vlagati v povezovanje potencialov, ki jih že imamo na določenih območjih. Številne učne poti, kolesarske poti, zavarovana območja in druge dejavnosti v prostoru je treba povezati v skupno zgodbo, ki izhaja iz potencialov lokalno-regionalnega okolja in iz potreb ter želja ljudi. Šele na način, da ljudje živijo od aktivnostih, ki jih sami sooblikujejo, se začne pravi razvoj za trajnostno prihodnost. Za to pa so potrebni znanje, izkušnje in predvsem ljubezen do narave. Tovrstnih uspešnih zgodb imamo v Sloveniji že nekaj, zato jih je treba le povezati v skupno slovensko zgodbo. To bi bil pomemben potencial mednarodne prepoznavnosti Slovenije in tudi notranjega razvoja, predvsem ruralnih območij.

Literatura

Brent W. Ritchie (2010) *Aspects of Tourism*. Managing Educational Tourism. Library of Congress Cataloging in Publication Data.

Faganel A. (2009) *Nacionalni razvojni projektni in prepoznavnost države. Razvojni izzivi Slovenije*, str. 199–205, Ljubljana.

Green M. (2012) *Place, Sustainability and Literacy in Environmental Education: Frameworks for Teaching and Learning*. RIGEO Review of International Geographical Education Online, str. 326–346.

Garvas M. (2010) Izkustveno učenje kot praksa in teorija izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vrtcu Trnovo. *Andragoška spoznanja*, št. 1.

Mijoč N. (2000) Odrasli se učimo z delovanjem. Izkušnje so bistvo učenja. *Andragoška spoznanja*, let. 3 (št. 1): str. 68–74.

Naji M. (2010) *Izobraževanje za 21. stoletje*. Ljubljana: Center za inovativno edukacijo, Zavod za šolstvo RS.

Poredoš, M. (2010) *Pomen trajnostnega razvoja za konkurenčnost regije – primer Steirisches Vulkanland*. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.

Pečavar, Ž. (2014) Šola v naravi. *CŠOD, Revija za spodbujanje in razvoj šole v naravi*, let. VI (oktober): str. 14.

Tasi, Alja (2014) *Svetovali so mi, naj odpustim sto ljudi. Pa sem odpustil svetovalce*. Alja Tasi. Pridobljeno: 20.8.2014, <http://aljatasi.com/2014/07/svetovali-so-mi-naj-odpustim-sto-ljudi-pa-sem-odpustil-svetovalce/>

Praterious, P. (2006) A Permaculture School Garden. *Teachinggreen*, (št. 78): str. 6–10.

Vovk Korže A., Križan J., Kokot Krajnc M. in Globovnik N. (2011) Learning About Ecoremediations and Sustainability on The New Education Polygon in Modraže, Slovenia. In *International conference The Future of Education*. Florence, Italy, 1: str. 338–342.

Vovk Korže, A. (2015) *Prepoznavnost Slovenije z učnimi regijami*. Filozofska fakulteta Maribor.

Educational Tourism as a Strategy to Profesionalization of Longlife Learning. Dostopno na http://asemlllhub.org/fileadmin/www.dpu.dk/ASEM/events/RN3/Nikolaeva_et_al_ASEM_LLL_Hub_RN3_Philippines_09_12_2011_1_.pdf, 22. 8. 2015.

Educational Tourism. Dostopno na <http://www.tourismandmore.com/tidbits/educational-tourism/>, 22. 8. 2015.

Šole za 21. stoletje. Delovni dokument služb komisije. Komisija evropskih skupnosti, Bruselj, 11. 7. 07 (SEC(2007)1009, 12.

Sonnentor. Dostopno na <http://en.sonnentor.com/>, 20. 8. 2014.

Strategija razvoja Slovenije 2014–2020 (osnutek), Republika Slovenija, Ministrstvo za gospodarstvo. Dostopno na http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/EKP/Drugi_dokumenti/SRS_09_08_2013.pdf, 22. 8. 2015.

Sušnik, Stane (2012) Noetova barka: Izročilo semen 1/3. Dokumentarna oddaja. TV Slovenija. Dostopno na <http://ava.rtvsl.si/predvajaj/noetova-barka-izrocilo-semen-dokumentarna-serija-1-3/ava2.164360718/>, 22. 8. 2014.

Vulkanland. Dostopno na, <http://www.vulkanland.at/de/steirisches-vulkanland>, 22. 8. 2014.

Viri

Arche Noah. Dostopno na <https://www.arche-noah.at/english>, 22. 8. 2014.

ŠOLSKI ČASOPIS PIXEL / Martina Holešek

PIXEL je časopis, ki izhaja na Srednji medijski in grafični šoli. V dobesednem pomenu besede. Na šoli poskrbimo za vse ... Od začetka do konca. Strokovni časopis obvešča o zanimivih dogodkih, novitetah in rečeh, ki zanimajo bodoče medijske in grafične tehnike. V vsaki številki se dotaknemo teme, s katero se vrnemo v preteklost, spremljamo sedanost ter pišemo o prihodnosti. Pišemo o ekskurzijah, izmenjavah in izletih; prireditvah, tekmovanjih, snemanjih, fotografskih delavnicah, pridobitvah na šoli ter spremljamo novitete v stroki, objavljamo intervjuje in spremljamo naše prijatelje na športnih tekmovanjih in vseh mogočih drugih natečajih. Trudimo se, da nam čim manj stvari pobegne in obide novo številko najbolj branega časopisa na šoli. Dijaki si večkrat želijo tudi razvedrila znotraj strokovnega in poljubnega branja, zato se vedno javi kakšen prostovoljec, ki sestavi križanko, sudoku ali izpolnjevanko; poišče kakšno dobro šalo, velikokrat pa zaključimo tudi z mislijo, iz katere se lahko kaj naučimo. Samoiniciativno dijaki zelo težko pristopajo k ustvarjanju časopisa, a ko jih prosimo za pomoč, naredijo delo hitro in kvalitetno. Največkrat poskrbijo tako za besedilo kot za fotografije.

Že pred leti smo se sestali na prvem sestanku, kjer smo se pogovarjali o stalnih rubrikah, razporeditvi dela in terminu oddajanja člankov na spletni naslov. Še vedno se držimo dogovorjenega, a kljub vsemu moramo dijake velikokrat opozoriti na preverljivost ter točnost podatkov, navajanje literature, zanimivost, jedrnatost in avtorstvo napisanih člankov. V šolskem letu načeloma natisnemo tri številke, in sicer prvoštevilko novembra, druga je vezana na čas pred informativnim dnevom, tretja pa ob koncu šolskega leta. Sodeluje več dijakov iz različnih letnikov, največkrat tisti, ki kaj zanimivega doživijo in imajo željo to podeliti s preostalimi.

In kako se lotimo ustvarjanja ene številke Pixla za srednješolce?

V začetni fazi si zamislimo, kaj se je sploh zgodilo v času od zadnje izdane številke. Nato spremljamo dogajanje, pozivamo dijake k pisanju, idejam, pa znova k pisanju in oddaji člankov. Na šoli se dogaja veliko stvari, zato ni težko napolniti praznih strani, težje je izbrati, kaj si res zasluži mesto v časopisu. Največkrat se zgodi, da ima številka skupno temo, tako kot zadnja izdana številka na 90. obletnico šole. Po navadi nas besedila in članki zasujejo, zato naredimo izbor in se odločimo, kaj je primerno za v številko. V oblikovani in lektorirani obliki predamo besedilo in slikovno gradivo v grafično pripravo in pozneje v tisk ter dodelavo.

Tam pridobimo podatke za izdelavo časopisa. Pomembno je, da smo s tem predvideli tudi porabo tiskovnega materiala (papirja), ki ga bomo potrebovali za izdelek. Z računalniškimi programi smo ilustracije oblikovali v končno podobo. Pri tem smo upoštevali vse zakonitosti, ki jih potrebuje nadaljnji grafični proces. Tiskar potrebuje barvne izvlečke, kar pomeni, da smo barve ločili na osnovne tiskarske barve (CMYK) in jih opremili z oznakami za barvno skladje in kontrolnimi klini. Nismo smeli pozabiti na proces dodelave. Tu potrebujejo oznake za pregib in porezavo.

Za tisk smo potrebovali tiskovne forme; s pomočjo teh se tiskarska barva prenaša na gumi ali ofsetni valj in z njega na papir, tiskarske barve, tiskovni material (papir) intiskarski stroj. Tiskovne forme smo vpeli na plošče valjev posamezne tiskovne člene, nastavili vlagalni in izlagalni sistem, tako da je tiskovni materialnemoteno tekel skozi tiskarski stroj. Poskrbeti je bilo treba še za barvo v barvnih in vlažilni sistem. Nastavili smo še skladje ter nanos posameznih barv, da so se odtisovale na točno določeno mesto. Odtise smo večkrat merili z denzitometrom in s tem preverjali njihov nanos barve na odtisu. Potiskane pole papirja smo v dodelavi oblikovali v končni izdelek, ki je zgiban, zložen (pola v polo), zašit in obrezan na končni format. In končno pride tudi dan, ko na hodniku diši po tiskarski barvi in prebiramo novo številko Pixla.

Ker smo srednja strokovna šola, je veliko tem v časopisu vezanih na stroko. V prvi številki smo predstavili novo celostno grafično podobo šole ob pogovoru z grafičnim oblikovalcem Maticem Tršarjem, govorili o snemanju prvega dijaškega celovečernega filma Simpatije, dijakom predstavili QR-kodo in nadaljevali s strokovnimi temami tudi v naslednjih številkah, saj smo opazili, da jih dijaki zelo radi prebirajo. Poglobili smo se v festival Vetrnica, saj smo osvojili tri prva mesta, in povprašali, kako so naredili predstavljene izdelke. Na šoli je dobro, da dijaki spoznajo tudi ravnateljico v osebni luči, zato smo opravili intervju in hkrati omenili nove grafične posodobitve na šoli in predstavili, kako nastane časopis od ideje do izdelka. Pisali smo o touchscreenu, psihološkem stališču barv, obisku RTV in medijskem bontonu. Ker smo na začetku šolskega leta 2012 prišli v novo prebeljeno in posodobljeno šolo, smo namenili nekaj besed tudi barvam, ki prevzemajo obiskovalce šole. Pisali o grafičnem bienalu, japonski animaciji, stop motion tehniki in nastanku animacije Ne dotikaj se, tehniki eye-tracking ter dijaku, ki ustvarja svoj časopis Habetove novice. V četrti številki smo se znova dotaknili več teoretično podkrepljenih strokovnih člankov, saj nas je zanimala prihodnost avtomobilov brez voznika, veliko smo pisali o spletnih prevarah in spletnem učenju in ponovili znanje o lepem vedenju v informacijski dobi. Predstavili smo Googleve aplikacije, text to speech,

tako pametne telefone kot pametne hiše in biometrijo. Že iz četrte številke se nadaljuje raziskovanje, a tokrat tudi zaključek projekta Pogumni, Kreativni, Podjetni in dijakov prvi Pitch. Dijakom, ki veliko snemajo na terenu, smo želeli predstaviti, kaj pomeni režijska eksplikacija in predstaviti mladega fotografa Jako Zormanca. V naslednji številki smo naredili strokovni premor in na dolgo opisali izmenjave naših dijakov. Zelo podrobno smo govorili o tem, kam gredo, kaj tam počnejo, zakaj si želijo tja in ali se dejansko od tujegovorečih strokovno veliko naučijo. Povprašali smo tudi, kaj se dogaja na naših fotografskih delavnicah in

delavnicah snemanja, intervjuvali dijaka, ki je prejel akreditacijo za fotografa na športnih tekmovanjih in lastnico spletnega portala Ajga. Velik projekt v tem času je bil tudi film, ki so ga samostojno posneli dijaki in prva šolska oddaja. Na hodniku smo se veliko pogovarjali o praktičnem usposabljanju, zato smo namenili nekaj besed tudi tej temi in zapisali izjave tistih, ki so jo z veseljem opravili. Na šolo smo prejeli tudi novo posodobitev, in sicer tiskalnik XeroxColor C75 Press, multikopter in 3D-tiskalnik ter pisali o digitalni pismenosti. Najverjetneje je animacija tema, o kateri si želimo vedeti še več. Tako smo v naslednji

številki pisali o na šolo povabljenem Kolji Saksidi in Reviji slovenskega animiranega filma. Zadnje, osmo številko smo namenili 90. obletnici grafičnega izobraževanja na Slovenskem. Tako smo v njej predstavili nastajanje slavnostne prireditve – od začetka do konca – in zgodovino stavbe, v kateri je danes Srednja medijska in grafična šola. Ob vseh teh temah, smo v vsaki številki pisali o glasbenih in kulturnih ter športnih temah, izletih, ekskurzijah in izmenjavah, predstavili dijaka ... Veliko teže imajo tudi članki, ki so nastali ob informativnem dnevu in nastanku iger (tangram, tris, tiskarski škrat), ki smo jih podarili bodočim dijakom.

Moj, tvoj, naš ... PIXEL

Z jesenskimi temperaturami smo zakorakali v novo šolsko leto, prebrodili prve mesece spoznanj in navajanj. Za nekatere je bil to čisto navaden začetek, za druge prelomnica; a vsi si ob začetkih postavljamo najrazličnejše cilje. Sproti se bomo učili, spoštovali profesorje in sošolce, bili še bolj prijazni, pravi čas prihajali z malice k pouku, spremljali novosti iz sveta grafike in medijev ...

V nekaterih glavah se je porodila ideja o časopisu, ki bo obveščal o dogajanjih na šoli, njeni okolici, domovini, svetu. Pisal bo o rečeh, ki so pomembne predvsem za nas, dijake.

To pa niso le rezultati konferenc in sestankov, termini govornih ur, ampak tudi okolje, v katerem živimo, sanje, ki jih sanjamo, krize, ki jih preživljamo. Hočemo vedeti, kaj se doma in po svetu dogaja, kaj se je zgodilo in kaj se bo. Želimo si, da bi v Pixlu našli čim več uporabnih informacij iz stroke, za katere pri rednem pouku zmanjka časa, zato se bomo s članki vrnili v preteklost, spremljali sedanost in pogledali v prihodnost.

V prvi številki predstavljamo novo celostno podobo šole, ekskurzijo v Verono, znano glasbeno skupino, ogled predstave in še marsikaj. Za vse tiste, ki nas bodo obiskali na informativnem dnevu, smo predstavili proces izdelave sestavljanke Tangram. Vemo, da smo ustvarili nekaj, kar se bo bralo in nam bo všeč. Nekaj, kar bo predstavljalo našo šolo in nas kot skupnost oziroma celoto. To je časopis, ki se ustvarja za nas in za našo šolo. In to je časopis, ki bo edinstven in predvsem časopis, ki bo samo naš.

Violeta Mlakar

Nova celostna podoba

Ali ste opazili, da imamo novo celostno podobo?

Pa smo ga dobili – čisto naš film

Srednja medijska in grafična šola
Ljubljana

Pixel

Časopis dijakov
Srednje medijske in grafične šole
Ljubljana

Odgovorna urednica
Martina Holešek

Tehnično uredila
Sabina Mihevc

Naslov uredništva
Srednja medijska in grafična šola
Ljubljana
Pokopališka 33
1000 Ljubljana
e-mail: pixel@smgs.si

Tisk
SMGŠ

Naklada
500 izvodov

TANGRAM ZA INFORMATIVNI DAN

NACIONALNI UNESCOV PROJEKT KAPLJICE ŽIVLJENJA / Katja Skubic, vodja projekta / Osnovna šola dr.

Jožeta Pučnika Črešnjevec

Zdravje je ena najpomembnejših, pravzaprav, če dobro pomislimo, verjetno celo najpomembnejša dobrina, ki jo, žal, začnemo ceniti šele takrat, ko se soočamo z boleznijo. Svetovni dan zdravja, 7. april, smo na Osnovni šoli dr. Jožeta Pučnika Črešnjevec in v Vrtcu Črešnjevec v tem šolskem letu obeležili z izvedbo sedaj že tradicionalnega projektnega dne v okviru nacionalnega Unescovega projekta Kapljice življenja.

Nacionalni Unescov projekt smo izvajali že v preteklih šolskih letih, vsakokrat pa smo se dotaknili druge osrednje teme. Tako kot smo počastili že VODO in HRANO, smo letos v okviru medpredmetnega povezovanja počastili ZDRAVJE. Učenci in otroci vrtca so skupaj s svojimi učitelji in vzgojitelji peli pesmice, brali pravljice, iskali ljudske pregovore in reke, izdelovali plakate, elektronske prosojnice, mešali napitke in namaze, pri pouku tujih jezikov smo spoznavali izraze za dele telesa, govorili o zdravem načinu življenja, pogledali smo, kako so ljudje skrbeli za svoje zdravje v preteklosti in s kakšnimi boleznimi so se borili, kar je privedlo do mnogih odkritij zdravil ...

V torek, 7. aprila, smo na šoli gostili koordinatorje, mentorje in učence Unesco ASP mreže šol središča Maribor, letos so nas prvič obiskali tudi Unescovci OŠ XIV. divizije Senovo. Vsi gostje so se skupaj s svojimi učenci pridružili delavnicam na šoli, ki so jih izvajali naši učitelji in zunanji sodelavci.

Učenci prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja so se razveselili obiska

bolnišnice Medi Medo, ki so jo v prostorih šole postavili študentje medicine iz Maribora. Učenci so v šolo prinesli svojega plišastega prijatelja, ki so ga nato peljali k pravim zdravnikom v njihove ordinacije. Tako so imeli možnost obiskati različne oddelke bolnišnice, kjer so poskrbeli za njihove prijatelje. Učenci so tako spoznavali delo zdravnikov in premagovali strah pred bolnišnicami in zdravniškim osebjem. Po napornih obiskih pri zdravnikih pa so se poskušali do dobra sprostiti v poslušanju pravljicnih sproščujočih meditacijah.

Učenci drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja so se spomnili, da že s preprostim sprehodom ali pohodom zelo močno pripomoremo k ohranjanju zdravja in vitalnosti telesa. Učenci so na delavnicah Rdečega križa razmišljali o pomenu pozitivne samopodobe, dobrih medsebojnih odnosov in komunikacije za naše zdravje.

Učenci tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja so se ob zvokih gonga in tibetanskih posod seznanili z možnostjo zdravljenja z zvočno terapijo.

Nato pa so v delavnicah imeli možnost zaznati učinke telesne vadbe z jogo. Nekateri učenci so se ob vodenem sproščanju tako zelo sprostiti, da so utonili v spanec. Ob vsem sproščanju pa so nato imeli še delavnico o stresu, kjer so razmišljali, kako ga sami doživljajo in kako je njegove učinke mogoče omiliti.

Učenci vseh starostnih obdobj so imeli možnost spoznavati same sebe, svoje telo in odzive na drugačne pristope ohranjanja zdravja, tako telesnega, mentalnega in duhovnega, kar je večini še posebej tuje oziroma neznano in pogosto tudi »čudno«.

Ob zaključku projektnega dne so malčki Vrtca Črešnjevec in učenci po razredih pripravili predstavitev opravljenega dela v mesecu medpredmetnega povezovanja. Nastala je prireditev, polna informacij in znanja, seveda tudi zabave ni manjkalo, saj smo slišali kar nekaj prijetnih pesmic, ob koncu pa nas je razveselil še šolski band POPackani ROCKavi. Izdelani plakati, nastali v projektu, so na ogled na šolskih razstavnih panojih.

Vabljeni v Pustolovski park Betnava v Mariboru!

Ponujamo vam nepozabno doživetje
v krošnjah Betnavskega gozda.

Primerno je tako za posameznike,
družine kot tudi organizirane
skupine (šole, društva, kolektivi ...).

Informacije: 031-787-425

www.pustolovski-park.si

Doživetje
med krošnjami
za vso družino!

TEHNIŠKI MUZEJ SLOVENIJE

- ⚙️ DNEVI ZNANOSTI IN TEHNIKE
- ⚙️ DELAVNICE PRILAGOJENE UČNIM NAČRTOM
- ⚙️ PROGRAMI ZA VRTCE, NADARJENE UČENCE IN DIJAKE
- ⚙️ POIZKUSI NIKOLE TESLE IN DEMONSTRACIJE
- ⚙️ TEHNIŠKI, NARAVOSLOVNI IN KULTURNI DNEVI
- ⚙️ DELAVNICE NA VAŠI ŠOLI

Z raznolikimi programi in bogatimi izkušnjami bomo
zagotovo popestrili in dopolnili vaše učne ure!

www.tms.si
programi@tms.si

MUZEJ
NARODNE
OSVOBODITVE
MARIBOR

Muzej narodne osvoboditve Maribor

Ulica heroja Tomšiča 5, 2000 Maribor

Spoznajte naše pedagoške programe:
www.muzejno-mb.si

Muzej, to sem jaz!

GLASBA V VRTCU / Vladka Štrucl, vzgojiteljica / OŠ Dragatuš – enota vrtca

December je v vrtcu vedno lep in zanimiv. V naši igralnici smo začeli priprave na okraševanje takoj v začetku meseca. Skupaj z otroki smo sestavili Božička, ki nas bo ta praznični mesec opazoval s stene naše igralnice. Iz omar smo potegnili škatle, jih odpirali in ugotavljali, kaj se skriva v njih. Našli smo različne novoletne okraske, med njimi je bila tudi umetna jelka, ki smo jo sestavili, okrasili z lučkami in »bunkami«, ki so jih otroci izdelali iz časopisnega papirja in jih pobarvali rdeče.

Veseli december je v pričakovanju Božička. Saj ga poznate, to je tisti debelušen možič, ki ob koncu zadnjega meseca v letu zapreže jelenčka Rudolfa in se poda na dolgo pot. Zanj smo pobarvali rdeče škornje, nalepili vato in jih obesili na pano na našem hodniku. Iz različnih naravnih materialov je nastajala novoletna dekoracija, ki je pričarala v igralnici veselo vzdušje in pridih bližajočih se praznikov.

December je čas, ko v vrtcu poslušamo pesmi o zimi in dedku Mrazu. Otroci imajo radi glasbo. Plešejo ob zvokih Čukov, Damjane Golavšek, Alenke Kolman. Med izvajalci, katerih pesmi glasno donijo v naši igralnici, je tudi Črnomaljec, Darko Kočever, ki je lani s svojo skupino (3 princeske in Sveže sadje) izdal CD z glasbo za otroke *Kam so vse igrčke šle*.

Smo podeželski vrtec in velikokrat rečem, da so naši otroci, kar zadeva kulturna doživetja, prikrajšani. Moji varovanci ne obiskujejo Lutkovnega gledališča ne Drame. Ljubljana je daleč in vse je povezano z denarjem, sploh v teh časih, ko je veliko staršev brez služb. Si pa na šoli ogledamo vse predstave, ki nam jih zaigrajo šolarji, pa tudi gostujoči umetniki, ki pridejo k nam v Dragatuš.

KUD Zlata skledica so naši sosedje, znanci, prijatelji. Poznam vse člane in spremljam njihovo delo, to so: Marko, Anže, Breda, knjižničarka in voditeljica knjižnega kluba za malčke, Tomaž, fotograf, ki zna igrati na kitaro, Darko, učitelj, ki prav tako igra kitaro in ima veliko idej, Petra, ki vidi v ustvarjanju za otroke nov izziv, in Leja s krasnim glasom, ki te očara.

Prvič sem si jih ogledala poleti v Loki, ko so za sosede in naključne opazovalce imeli generalko za Črnfest Kam so vse igrčke šle. V naročju sem imela leto in pol starega vnučka Nina in skupaj sva se gibala v ritmu glasbe in se potopila v dogajanje na provizoričnem odru. Deček je v igri užival. Takrat sem prvič pomislila, da bi uživali v tej predstavi tudi otroci iz vrtca.

Dnevi se hitro vrtijo, in že je tu december, KUD Zlata skledica ima novo igrico, zato jih povabim, da nas obiščejo v Dragatušu in jo zaigrajo za otroke našega vrtca in prve triade šole.

Njihov nastop je sovpadal ob proslavi 50-letnice šolske stavbe v Dragatušu. V šolski telovadnici je bil še vedno postavljen oder, na katerem so tudi zaigrali. Med igro sem opazovala otroke. Otroške oči so spremljale vsak Petrin in Bredin gib, korak, vsrkale njune besede, Lejino petje in glasbo ansambla. Vživel so se v igro, jo spremljali in na koncu ob spremljavi ansambla zapeli pesem o dedku Mrazu, ki jih je tudi obiskal. Ob zaključku so jim zaploskali in se jim tako zahvalili za čudovito kulturno, glasbeno in umetniško doživetje, ki so ga imeli priložnost doživeti.

Zaploskala sem jim tudi sama. Rada imam glasbo, rada jo poslušam, tudi zapojem. A poslušati glasbo v »živo«, z veznim tekstom – to je enkratno doživetje. Želela sem te občutke približati otrokom. Da te kvalitetna izvedba predstave posrka vase, da si tudi ti del tega dogajanja.

Odra v telovadnici več ni. Pred mano je delovni dan, ki ga preživljam z otroki v vrtcu. Ogledujemo si fotografije.

Veliko se je v decembru dogajalo v vrtcu. Fotografije so le del utrinka in na njih otroci pri različnih dejavnostih. Pokažite mi Lejo. »Ta je pela,« je komentar enega izmed otrok. »Ta pa je bila sneženi mož.« »Tu sta risala snežaka,« je spet dodal drugi. »Ta ima kitaro in jo igra,« pripomni naslednji.

Za otroke moje skupine je bilo to prvo tovrstno srečanje z ansamblom. Da so otroke res pritegnili, je povedala tišina pod odrom v telovadnici. Otroci so krasna publika, če jim je dogajanje na odru zanimivo. In KUD Zlata skledica je tu uspel in obogatil otroke za novo, kot bi rekel Darko, »akustično spoznanje«.

Glasbeno dogajanje v našem vrtcu je popestril tudi maček Muri (zahvala gre Sonji Strgar in Lidiji) z mucu Maco in točajko, mucu Lizo. Skupaj z mucami smo peli, plesali in priklicali dedka Mraza.

Otroke je obdaril z igracami, sredstva so zbrali starši naših varovancev in razveselili otroke vrtca, za kar se jim strokovni delavci vrtca zahvaljujemo.

Glasbo poslušamo, ko smo žalostni in ko smo veseli. V vrtcu jo poslušamo vsakodnevno, jo prilagajamo letnemu času, pa tudi počutju otrok. Glasne in nemirne otroke glasba pomiri. Ob prvih zvokih glasbe s CD-ja zastanejo, prisluhnejo in zaplešejo. Izrazijo željo, da bi še zaplesali, zapeli. Zakaj pa ne? Otroci plešejo, gibanje in petje jih združita v čudovit svet harmonije zvokov, ki med drugimi dejavnostmi v vrtcu oblikujejo njihov celosten in vsestranski razvoj, tudi razvoj estetskega vrednotenja in glasbenega okusa.

Dnevi v decembru so sedavno iztekli, vtisi in spomini ostanejo. Novo leto je prineslo nove izzive, nove načrte, verjetnov skupini KUD Zlata skledica nastaja tudi nova glasba. So naši sovaščani in prav je, da njihovo delo spodbujamo in podpiramo. Njihovo delo je kvalitetno in lahko se postavijo ob bok priznanim izvajalcem, ki ustvarjajo za otroke pri nas v Sloveniji. Nekateri smo videli v preteklih letih tudi na jurjevanju v Črnomlju. Morda je čas, da tudi KUD Zlata skledica nastopi v terminu, namenjenem otrokom vrtca in šole, na jurjevskem odru.

ČUJEČNOST ZA ODRASLE, KI DELAJO Z OTROKI: KAKO POLNO ZAŽIVETI / dr. Tina Bregant /

Ambulanta za predšolske otroke, Zdravstveni dom Medvode

UVOD

V prispevku se bomo posvetili čuječnosti. V večopravilnem svetu, v katerem živimo zdaj, se odrasli ne znamo, nekateri se celo ne zmorejo več ustaviti. To obdobje, ki ga nekateri strokovnjaki imenujejo kar »multimedia blitzkrieg«, je za nas izredno naporno. Najbolj postavljeni so poklici, kjer je podatkov veliko, se spreminjajo in je uporaba podatkov ključna za pričakovani izid, hkrati pa v določenih poklicih ni ustrezne informacijske podpore. Ta zlasti umanjka pri neposrednem stiku z ljudmi, ko je od nas samih v določenem trenutku odvisno, kako bomo reagirali. V prispevku bom predstavila čuječnost kot način življenja, ki nam pomaga ustaviti se, zadihati in polno zaživeti. Naši veliki učitelji čuječnosti so lahko prav otroci: s čuječnostjo k njim lažje in odkriteje pristopimo ter vstopimo v njihov svet.

STRES IN IZGORELOST

Stres in izgorelost postajata stalnica v življenju posameznikov. Zdi se, da so izgorevanju predvsem izpostavljeni ljudje, ki delajo v poklicih, kjer skrbijo za sočloveka. Stres lahko sicer doleti vsakogar, medtem ko izgorijo predvsem tisti ljudje, ki z navdušenjem začnejo svojo kariero, imajo visoke cilje in pričakovanja in so poklicu prvotno izredno predani. Sem sodijo poklici, za katere je poklicanost nujna: zdravstveni delavci, zdravniki, sestre in negovalci ter učitelji in vzgojitelji. Raziskave ugotavljajo, da je veliko število učiteljev, ki so že izgoreli ali so na poti, da izgorijo. Podobno velja za zdravnike, tudi pediatre (Peckham 2015). Zanimivo pa je, da so psihiatri, ki so očitno dovolj zgodaj ugotovili, da morajo poskrbeti zase, tisti zdravniki, ki nosijo najmanjše tveganje za izgorelost (Peckham 2015). Med zdravniki, ki nosijo najvišje breme stresa, so zdravniki, ki delajo na intenzivnih enotah in kirurških oddelkih ter nujni pomoči, vendar pa je pri njih izgorevanja manj. Pri njih so osebne lastnosti in verjetno občutek reševanja življenj dovolj

nagrajujoči, da do izgorevanja ne pride (Peckham 2015; Gazelle in drugi 2014). Med načini, kako vzpodbuditi zdrav življenjski slog, ki preprečuje izgorelost, sta se pri zdravnikih izkazali tehnika čuječnosti in meditacija s čuječnostjo (Gazelle in drugi 2014). Morda bi po njihovem vzgledu veljalo poskusiti z uvedbo čuječnosti tudi v šolah.

Vzroke za izgorevanje na delovnem mestu pogosteje najdemo v delovnem okolju kot pri posamezniku. Drži pa, da posameznik k temu lahko pomembno prispeva. Vzroke za izgorelost lahko najdemo v neskladju med delavcem in njegovim delom (Maslach in Leiter 2002). Lahko se počutimo preobremenjene z delom, ker je delo intenzivnejše, zahteva več časa in je bolj zapleteno. Lahko občutimo pomanjkanje nadzora, ko se počutimo, da nimamo prav dosti vpliva na to, kaj in kako delamo. Nezaдостno nagrajevanje, ki je lahko zunanje ali pa notranje, nas lahko pahne v materialno stisko, v sebi ne čutimo zadoščenja ob opravljenem delu. Slabi odnosi v skupnosti nas puščajo z občutkom osamljenosti. Če ob delu ne občutimo poštenosti, ki zajema zaupanje, odkritost in spoštovanje, se naša predanost izčrpa. Če so vrednote med nami in skupnostjo nasprotujoče, pripadnosti ne čutimo, kar dodatno prispeva k izgorelosti. Černigoj-Sadarjeva pravi, da je izgorelost specifična vrsta poklicnega stresa, za katerega so značilni kronično stanje in različne vsebine (Černigoj Sadar 2002).

Za poklice, kot sta učitelj in zdravnik, je poleg stika z ljudmi pomembno tudi obvladovanje velike količine podatkov. Koliko je teh podatkov, lahko vidimo iz raziskave na Univerzi v San Diegu (Short in drugi 2010), kjer so analizirali uporabo multimedijskih podatkov v obdobju od 1980 do 2008. Ugotovili so, da se je uporaba informacij v slabih tridesetih letih povečala za 350 %, medtem ko se je čas za počitek in oddih, ko informacijam nismo izpostavljeni, znatno zmanjšal.

Povprečen Američan je leta 2008 vsak dan uporabil za 34 gigabitov informacij in 100.000 besed; v svetovnem merilu je povprečen delavec dnevno uporabil 12 gigabitov informacij!

Vsi, tudi strokovnjaki, ki se tveganja zavedamo, se ujamejo v večno hitenje, nove in nove zadolžitve ter projekte, ki jih moramo dokončati. Ustaviti se, zaživeti in zadihati tukaj in zdaj se nam lahko zazdi silno težko. Paradoksalno, da ravno takrat, ko se zdi, da je to težko, pretežko, ravno takrat je to dobro storiti.

Kako se ustaviti in zakaj? Zakaj so otroci lahko naši učitelji? In zakaj je prav za delo z otroki pomembno, da smo čuječi? Na ta vprašanja bomo poskušali odgovoriti in tako opolnomočiti bralca, da bo razmišljal o čuječnosti kot možnosti, kako se približati sebi pa tudi otrokom in istočasno poskrbeti sam zase. Morda bomo prav s čuječnostjo znova lažje zadihali.

ČUJEČNOST

Čuječnost je poznana več tisoč let kot del meditativne prakse, ki zaradi specifičnega načina usmerjanja pozornosti omogoča osredotočenje na sedanji trenutek in tako umiriti misli in zmanjšati napetost. Kot tehnika, podobna meditaciji, je čuječnost navzoča tako v budistični kot v krščanski kontemplativni tradiciji (Dimidjian in Linehan 2003). Pred 40 leti je izšel članek o klinični uporabi čuječnosti v psihoterapevtske namene (Deatherage 1975). Od takrat čuječnost in meditacija v povezavi s čuječnostjo le še pridobiva pomen. Mogoče jo je uporabiti tako v psihoterapevtske namene, kot jo je tudi mogoče razvijati s psihoterapijo (Brown in Ryan 2004). Čuječnost kot tehniko uporabljamo v podporo izobraževanju in učenju (Kahane 2011), delu kirurgov in zdravnikov (Esch 2011; Balch in Shanafelt 2010) ter v psihoterapiji (Germer in drugi 2013).

Čuječnost je vsestransko uporabna, saj integrira vsebine iz kognitivnih, vedenjskih, izkustvenih in psihodinamskih teorij. Čuječnost je najbolje ponotranjiti, ne razumeti le kot tehniko. Kabat-Zinn (1990) jo razume kot nepresojajoče zavedanje sedanjega trenutka. Černetič (2005) jo opredeli kot konstrukt: nepresojajoče, sprejemajoče zavedanje svojega doživljanja v sedanjem trenutku. Lahko jo razumemo tudi kot specifičen način usmerjanja pozornosti, ki se ga lahko priučimo (Bishop in drugi 2004). Marti (1997) definira čuječnost kot stanje psihološke svobode, ko je pozornost mirna

in hkrati prožna, brez navezanosti na predsodke, določene z lastnim zornim kotom. Lahko prepoznamo nekaj značilnosti, ki jih čuječnost zahteva, hkrati pa te lastnosti v nas tudi mojstri: nepresojanje, potrpljenje, neobremenjen (začetniški) um, zaupanje, neprizadevanje, sprejemanje in nevezanost (osvobojenost) (Kabat-Zinn 1990).

Čuječnost kot stanje psihološke svobode, v katerem je pozornost mirna in prožna, brez navezanosti na gledišče, je tudi osvoboditev od predsodkov do samega sebe. Samoopazovanje in razistovetenje šele omogočata odklopitev

od nadzora nad kognicijo in percepcijo. Najlažje to storimo z umirjanjem, z dihanjem. Poskusimo biti prisotni, biti tukaj in zdaj, s seboj. Osredotočimo se na sedanost. Dihamo. Se prepustimo. Sprejemamo sebe, bolečino, stres. Dihamo. Ko opazimo, da nam pozornost odtava, dihanje uporabimo kot sidranje in se znova osredotočimo. Tako se odpremo in postanemo čuječi.

OTROCI IN ČUJEČNOST

Zaradi nezrelosti možganov otroci živijo tukaj in zdaj: njihovi spomini so preprosti, sprva efemeralni in šele nato prospektivni. Njihovo razumevanje je

podobno tistemu, ki ga izkusimo ob meditativni praksi, zlasti ob tem, ko smo čuječi. Otroci potrebujejo našo pozornost in prisotnost.

Kako je pozornost pomembna, nas opominjajo prav oni. Če jih spremljamo na igrišču in se zapletemo v pogovor s prijateljico, kaj kmalu zaslišimo: »Mami, pogledj!« Če kljub temu nismo dovolj pozorni, nas otroci znova opozorijo: »Mami, glej, kako visoko sem!« Če se ne odzovemo, bo otrok poskusil še s telesnim stikom in nas za roko odvedel v bližino plezala. Včasih je edini stik, ki nas vrne v tukaj in zdaj, prav telesni stik – dotik, kretnja, česar se otroci zelo dobro zavedajo, odrasli pa se tem dotikom, tudi zaradi formalno-pravnih posledic, bolj kot ne izogibamo. Če se ne slišimo in dotikamo/čutimo,

kako potem lahko vseeno stopamo v medsebojne stike? Voh ni naše najmočnejše čutilo, vid pa nam posreduje včasih informacije, ki niso skladne z našimi notranjimi občutji. Ali je morda v tem hrupnem in sterilnem svetu, ko so dotiki kaj hitro narobe razumljeni, zavedanje edina pot, ki nam omogoča vstopati v stik s samim seboj pa tudi z drugimi?

Pozornost kot miselna zbranost je v meditaciji in čuječnosti usmerjena predvsem na zavedanje. Gre za podaljšano zbranost, ko naš um »obstane«. Ob meditaciji se zavestno osredotočimo na neki predmet ali dejanje, pri čemer je naše dihanje najbolj priročno. Vztrajamo pri zavedanju, npr. lastnega dihanja, toliko časa, da se naš um umiri. Begajoče misli izginejo, zlijemo

se z opazovanim. Lahko rečemo, da to, kar čutimo in mislimo, občutimo kot sebe – to smo mi.

MOŽGANI IN ČUJEČNOST

Nevroznanost nam ponuja uvid, kaj se dogaja v možganih ob meditaciji (Hasenkamp in drugi 2012, Lutz in drugi 2009). Usmerjena pozornost in osredotočenje aktivirata predel v zadnjem predelu cingulate skorje. Predeli, ki so dejavni ob občutjih anksioznosti in strahu, kot sta skorja inzule in amigdala, postanejo manj dejavni. Ko se uživamo v drugega in postanemo razumevajoči, se aktivirajo predeli ob temporo-parietalnem stiku. Občutimo sočutje in naklonjenost. Pozornost na ritem dihanja aktivira dorzolateralni del prefrontalne skorje. Ostajamo

pozorni na ritem dihanja, druge misli nas ne zmotijo. Preprosto – smo.

Kot posledice meditacije so raziskave celo uspele pokazati na strukturne spremembe v možganih (Ricard in drugi 2014). Pri izkušenih meditatorjih je prišlo do povečane količine sivine v Broadmannovem predelu 9 in 10 ter v predelu inzule. To so predeli, ki procesirajo zaznavne informacije iz notranjega – telesnega kot tudi zunanjega okolja in se aktivirajo ob tem, ko smo pozorni. Skupina raziskovalke Lazarjeve je pokazala v svojih raziskavah (Hoelzel in drugi 2011), da je količina sivine v amigdali, ki je osrednje jedro za procesiranje strahu, manjša. Količina sivine v hipokampusu, osrednji strukturi, ki sodeluje pri spominu in učenju, pa se je ob redni in izkušeni meditaciji, povečala.

Lahko sklenemo, da meditacija s čuječnostjo spreminja naše možgane. Ponuja nam neke vrste mentalni trening, ki v tem vedno hitrejšem in večopravilnem svetu od nas zahteva vedno več.

ZAKLJUČEK

Pri običajnem delu z zdravimi otroki praviloma ne uporabljamo psihoterapevtskega pristopa, vendar pa pri delu z otroki, podobno kot pri delu s klienti, prav naša prisotnost in način, kako vzpostavimo stik z otrokom, najodločilneje vplivajo na diagnostične in tudi terapevtske procese (Siegel 2010). Pri delu z otroki je naša prisotnost tukaj in zdaj ključna, saj oni tako razumejo svet.

Pri čuječnosti so izredno pomembni dejavniki pozornost in samoregulacija le-te ter usmerjenost na doživljanje. Slednja vključuje radovednost, sprejemanje in odprtost, ki so značilnosti otrok. Popolna prisotnost otrok tukaj in zdaj, ki je posledica njihovih nezrelih možganov, pa sicer ne vsebuje samoregulacije, vendar pa zaradi otrokove nezrelosti hkrati pomeni popolno sprejemanje situacije.

Če želimo vstopiti v svet otrok, nam razumevanje njihovega delovanja in

tudi lastno mojstrenje v bivanju tukaj in zdaj zelo olajšata delo. Čuječnost in meditacija nam pomagata stopiti v stik ne le z otroki, pač pa tudi s samim seboj. Zadovoljstvo s samim seboj in svetom, sočutje z drugimi in občutek lastne prisotnosti (živosti) naše življenje izpolnjujejo: so nasprotje vedno večjemu stresu, ki nas prazni in smo mu že tako ali tako izpostavljeni.

Literatura

- Balch C. M. in Shanafelt T. (2010) Combating stress and burnout in surgical practice: a review. *Advanced Surgery* (44): 29–47.
- Bishop S. R., Lau M., Shapiro S., Carlson L., Anderson N. D. in Carmody J. (2004) Mindfulness: a proposed operational definition. *Clinical Psychology: Science and Practice* 11: 230–241.
- Brown K. W. in Ryan R. M. (2004) Perils and promise in defining and measuring mindfulness: observations from experience. *Clinical Psychology: Science and Practice* 11: 242–248.
- Černetič M. (2005) Biti tukaj in zdaj: čuječnost, njena uporabnost in mehanizem delovanja. *Psihološka obzorja*; 14 (2): 73–92.
- Černigoj Sadar N. (2002) Stres na delovnem mestu. *Teorija in praksa* 39 (1): 81–102.
- Deatherage G. (1975) The clinical use of mindfulness meditation techniques in short-term psychotherapy. *Journal of Transpersonal Psychology* 7 (2): 133–143.
- Dimidjian S. in Linehan M. M. (2003) Defining an agenda for future research on the clinical application of mindfulness practice. *Clinical Psychology: Science and Practice* 10: 166–171.
- Esch J. C. (2011) Stress management and balance for the orthopaedic surgeon: mindfulness. *Institutional Course Lectures*; 60: 627–631.
- Gazelle G., Liebschutz J. M. in Riess H. (2014) Physician Burnout: Coaching a Way Out. *Journal of General Internal Medicine* [Epub ahead of print]
- Germer C. K., Siegel R. D. in Fulton P. R. (2013) *Mindfulness and Psychotherapy*. Guilford Press.
- Hasenkamp W. in Barsalou L. W. (2012) Effects of Meditation Experience on Functional Connectivity of Distributed Brain Networks. *Frontiers in Human Neuroscience* 6: 38.
- Hoelzel B. K., Carmody J., Vangel M., Congleton C., Yerramsetti S. M. in Gardm, T. (2011) Mindfulness practice leads to increases in regional brain gray matter density. *Psychiatry Research: Neuroimaging* 191: 36–42.
- Kabat-Zinn J. (1990) *Full catastrophe living – using the wisdom of your body and mind to face stress, pain, and illness*. New York: Dell Publishing.
- Kahane D. (2011) Mindfulness and Presence in Teaching and Learning. V: Iain Hay (ur.) *Inspiring Academics: Learning with the World's Great University Teachers*. London: Open University Press.
- Lutz A., Slagter H. A., Rawlings N. B., Francis A. D., Greischar L. L. in Davidson R. J. (2009) Mental training enhances attentional stability: neural and behavioral evidence. *Journal of Neuroscience* 29 (42): 13418–13427.
- Marti, J. R. (1997) Mindfulness: a proposed common factor. *Journal of Psychotherapy Integration*; 7: 291–312.
- Maslach C. in Leiter M. P. (2002) *Resnica o izgorevanju na delovnem mestu*. Ljubljana: Educy.
- Peckham C. (2015) *Medscape Physician Lifestyle Report*. Dostopno na: <http://www.medscape.com/features/slideshow/lifestyle/2015/public/overview>, 1. 8. 2015.
- Ricard M., Lutz A. in Davidson R. J. (2014) Mind of the Meditator. *Neuroscience Scientific American*; 311: 38–45.
- Short J. E., Bohn R. E., Baru C. (2011) *How Much Information? 2010 Report on Enterprise Server Information*. Dostopno na: http://hmi.ucsd.edu/pdf/HMI_2010_EnterpriseReport_Jan_2011.pdf, 1. 8. 2015.
- Siegel D. J. (2010) *The mindful therapist: A clinician's guide to mindfulness and neural integration*. New York: W. W. Norton & Company.

KAKO VZPOSTAVLJAMO SODELOVALNO KULTURO NA ŠOLI / Tina Plahutnik, univ.dipl.socialna delavka, svetovalna delavka, in Monika Šimenc, prof. razrednega pouka, učiteljica v 1. triadi / OŠ Frana Albrehta Kamnik

Nekajletno načrtno delo na področju medsebojnega sodelovanja na šoli je pozitivno vplivalo na različne vidike šole. Premike smo opazili v komunikaciji, odnosih in pristopih k reševanju težav. Sodelovalno kulturo spodbujamo med vsemi deležniki pedagoškega trikotnika. Pri delu z učenci je uporaba participatornih metod ena od poti do večje vključenosti učencev. V letih spodbujanja sodelovanja med starši in šolo so ti postali naši partnerji. Na vzdušje na šoli najbolj vpliva sodelovanje med sodelavci. Usmerjevalec in spodbujevalec različnih dejavnosti na šoli je ravnatelj, ki podpira in v praksi izvaja razdeljeno vodenje. V prispevku predstavljava proces, ki v zadnjih letih poteka na šoli.

PREDSTAVITEV ŠOLE

Šola spada med večje slovenske osnovne šole: več kot sto zaposlenih (od tega osemdeset strokovnih delavcev) in sedemsto osemdeset učencev v petintridesetih oddelkih. Delujemo na petih lokacijah: matična šola je mestna in štiri podružnice, ki so vaške. Strokovni delavci se povezujemo v štirinajstih aktivih. Če želimo biti na tako veliki šoli uspešni na področju medsebojnega sodelovanja, moramo izvajati načrtno dejavnosti.

Na vtis, ki ga dobi obiskovalec o šoli, ko vstopi v šolski prostor, najbolj vpliva odnos med zaposlenimi, tako med strokovnimi delavci kot tudi med preostalimi delavci šole in učenci. Pozitiven vtis o vzdušju in klimi na šoli je posledica negovanja odnosov in strokovnosti na šoli. Izvajamo različne dejavnosti na tem področju, pri tem se strokovni delavci povezujemo in sodelujemo s tehničnimi delavci, starši in učenci. Za vzpostavljanje in ohranjanje sodelovalne kulture na tako veliko šoli je potreben čas, gre za proces, in skrbno načrtovanje. Take spremembe zahtevajo na področju sodelovanja kakovosten strokovni razvoj in močno vodstvo (Waldron in McLeskey 2010, 70).

SPODBUJANJE SODELOVANJA MED STROKOVNIMI DELAVCI

Nekateri strokovni delavci na šoli so skoraj pred desetletjem od ravnatelja nemudoma zahtevali nova šolska pravila in spremembe na vzgojnem področju. Ravnateljova reakcija je bila ustanovitev delovne skupine za šolska pravila, rešitve smo iskali s pomočjo konsenza in sodelovanja vseh vpletenih v življenje na šoli s konkretnimi

aktivnostmi. Ravnatelj ni sam sprejel takojšnje odločitve, ampak je odgovornost prenesel na celoten kolektiv. Kot usmerjevalec in spodbujevalec različnih dejavnosti na šoli je s svojim razumevanjem teorije razpršenega vodenja odgovornost prenesel na celoten kolektiv. S tem je prvi na šoli pričel s prakso deljenega vodenja. Vodenje kot kolektivni pojav naj bi tako bilo razporejeno po celotni organizaciji po načelu strokovnosti, tak način pa naj bi bil v podporo uspešnejšemu in celovitejšemu spreminjanju pedagoške prakse (Sentočnik 2011, 5).

Premik v miselnosti, da je vodenje stvar ene osebe k pojmovanju vodenja kot razporejene lastnosti, smo sprva skušali razumeti, šele nato smo se učili tudi sami porazdeliti odgovornost in naloge v manjših enotah, ki so nam bile dodeljene. Demokratičnosti vodenja seveda ne razumemo tako, da bi lahko vsi hkrati vodili ali da bi bile vloge enakomerno razporejene. Oviru razporejenemu vodenju predstavlja tudi dejstvo, da zunanje institucije in nekateri deležniki ravnatelju še vedno pripisujejo izključno odgovornost za neoporečno delovanje šole in za učne rezultate (Sentočnik 2011, 5). Strokovni delavci smo začeli prevzemali vodstvene funkcije v manjših skupinah zaradi določenih potreb, ki smo jih zaznali sami, še večkrat je šlo za pobude ali zahteve dane »od zgoraj« s strani zunanjih deležnikov ali nadrejenih institucij (npr. ministrstvo, pristojno za šolstvo, Zavod za šolstvo Republike Slovenije, starši ...). Zaradi procesov reorganizacije načinov reševanja problemov, načrtovanja dejavnosti in medsebojne komunikacije poteka več formalnega povezovanja in zaradi

načrtnih aktivnosti na tem področju posledično tudi sodelovanja.

Okrepila se je vloga *strokovnih aktivov*, ki na svojih sestankih ne obravnavajo samo problematike predmeta oziroma predmetnega področja, ne usklajujejo le meril za ocenjevanje, temveč dajejo učiteljskemu zboru predloge za izboljšanje vzgojno-izobraževalnega oziroma študijskega dela, obravnavajo pripombe staršev, učencev, vajencev, dijakov in študentov višjih šol ter opravljajo druge strokovne naloge, določene z letnim delovnim načrtom (vir 1). Poudarjeno je sistematično delo v aktivu za prevzemanje odgovornosti za odločitve na ravni šole. Funkcija vodje aktiva je pomembna vez sporočanja med vodstvom šole, drugimi aktivimi in med člani aktiva. V procesu oblikovanja nalog in komunikacije v aktivu ter med vodstvom in drugimi aktivimi poudarjamo način komunikacije, vzpostavljanje oblik in postopnost sporočanja (npr. vodstvo šole organizira sestanek z vodji strokovnih aktivov, vodje v določenem roku izvedejo sestanek aktiva in posredujejo povratno informacijo ali opravijo nalogo) ter dogovarjanje in načrtovanje v aktivu (triletni načrt v okviru samoevalvacije, evalvacija vzgojnega načrta, dejavnosti bralne pismenosti ...). Ta srečanja nas povezujejo in tudi strokovno in osebno rastemo.

Namesto takojšnje odločitve je ravnatelj začel uveljavljati pogled na vodenje kot proces in posledico kolektivnih prizadevanj (Elmore 2000 po Sentočnik 2011, 5).

Na tem mestu seveda ne moremo mimo stalnega strokovnega spopolnjevanja

strokovnih delavcev. *Izobraževanja za celoten kolektiv* potekajo v formalnih oblikah v okviru pedagoških konferenc, delovnih sobot, popoldanskih aktivnosti, povezovanj z drugimi šolami (hospitacije, druženje celotnega kolektiva, izmenjava dobrih praks), občasno tudi manj formalnih oblikah, kjer se pridružijo tudi preostali delavci šole.

Pedagoške konferencese izvajajo skoraj vsak mesecza vse strokovne delavce hkrati. Dejavnosti osrednje teme večkrat ustvarjamo in vodimo strokovni delavci. Tudi druge vsebine se pogosto izvajajo na predlog aktivov ali posameznikov.

Po potrebi se tedensko izvajajo *jutranji sestanki*, ki so namenjeni izmenjavi informacij, seznanjanju in lažjemu usklajevanju.

Razporejanje vodenja pomeni premik v kulturi od modela »od zgoraj

navzdol« k bolj organskim, spontanim in teže obvladljivim oblikam vodenja. Izziv za šolnike je, da gledajo na vodenje kot na organizacijski vir, ki se maksimira v interakcijah med posamezniki ter timi in vodi v reševanje problemov in nov razvoj (Harris 2011, 16).

Ob pomoči *delovnih skupin* spreminjamo prakso, spodbujamo medpredmetno sodelovanje, vertikalno povezovanje, načrtujemo večje projekte, prireditve, pedagoške konferenc. Delovne skupine spremljajo in ovrednotijo določene aktivnosti, ki omogočajo izvajanje zadane naloge. Vodenje se razprši na člane delovne skupine in tudi odgovornost za izvedbo se prenese na več oseb. Na šoli je aktivnih kar veliko delovnih skupin, ki usmerjajo nalogo na danem področju.

V našem konkretnem primeru je delovna skupina, omenjena v prvem delu, dejavna še danes. Prvotna

naloga (oblikovanje novega dokumenta) je prerasla svoje okvirje z odločitvijo o evalvaciji in načrtovanih dejavnostih za vsako novo šolsko leto. Funkcija delovne skupine je bila sprva predvsem usmerjevalna in usklajevalna, pozneje je povečala svoj obseg koordinacije in je delovala tudi motivacijsko, z aktivnostmi smo želeli navdušiti sodelavce. Sestava delovne skupine ni naključna. Pestrost smo dosegli zaradi vključitve predstavnikov strokovnih delavcev s predmetne in razredne stopnje, družničnih šol, svetovalne službe, občasno še staršev in učencev. Število članov se je gibalo med šest in deset strokovnih delavcev, spreminjalo se je glede na zahtevnost nalog. Način in dinamika dela spominjata na akcijsko raziskovanje, ki ga izvajamo s pomočjo kvalitativnega in kvantitativnega raziskovanja. Srečanja članov delovne skupine so pogostejši in intenzivnejši v času pred izvajanjem načrtovanih aktivnosti. Aktivnosti so namenjene

celotnemu kolektivu, včasih najprej potekajo v manjših skupinah v obliki diskusij, anket ali delavnic, nato v večjih kot npr. frontalne predstavitve in obogatene z delavnicami. Pomembna je rutina pri vsakoletnem načrtovanju. Aktivnosti, ki se uresničujejo v vsakem šolskem letu, se razlikujejo vsebinsko in glede na način izvajanja.

Pozitivno in sodelovalno vzdušje si prizadevamo ves čas ohranjati. Poleg strokovnih delavcev spodbujamo pri aktivnostih tudi aktivno udeležbo staršev in učencev.

UPORABA PARTICIPATORNIH METOD PRI DELU UČENCI

Participatorne metodologije so okvir za zasnovo in izvedbo izobraževanja, ki spodbuja skupno refleksijo, kritično analizo, poglobljeno spraševanje in skupinsko reševanje problemov. Participatorne metodologije obravnavajo udeležence kot aktivne subjekte, cenjene, ker so ustvarjalna in inteligentna bitja, s še ne izkoriščenimi potenciali,

da postanejo nosilci sprememb (AI Slovenije 2011, 12).

Uporaba participatornih metod pri delu z učenci je ena od poti do večje vključenosti učencev v soustvarjanje šolske realnosti. Zbiranje idej za izboljšave, kontinuirana evalvacija izvedenih aktivnosti in skupno načrtovanje dejavnosti in projektov so načini, ki pripomorejo k temu, da so učenci bolj motivirani in da razvijajo odgovornost in samostojnost.

ŠOLSKI PARLAMENT

Uporaba participatorne metodologije je primerna za delo šolskega parlamenta, katerega namen je spodbujanje solidarnosti, medsebojne pomoči, soustvarjanje aktivnosti na šoli in skupnostnih akcij. Mentor šolskega parlamenta ima vlogo spodbujevalca idej med samimi parlamentarci in po njih v oddelčnih skupnostih. Mentor je svetovalec, ki učencem pomaga izraziti cilje, ter usmerjevalec pri načrtovanju in izvajanju aktivnosti. Distribuiranje

odgovornosti med člane parlamenta in druge učence lahko bistveno doprinese k širitvi in uresničevanju dobrih idej.

Vzgoja in izobraževanje morata omogočiti vsakemu človeku, da sam rešuje svoje težave, oblikuje svoje odločitve in nosi svoje odgovornosti (vir 2).

Razvoj socialne in državljske kompetence, samoiniciativnosti in podjetnosti, nekaterih ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje po Priporočilu Evropskega parlamenta in Sveta Evrope (vir 3), je mogoč z vzpostavitvijo sodelovalne kulture v šoli.

POKLICNA ORIENTACIJA

Sodelovanje učencev pri načrtovanju in izvajanju aktivnosti uveljavljamo tudi pri pouku. Učenci vstopajo v šolsko okolje s svojimi lastnimi izkušnjami, vedenji, s katerimi lahko doprinesejo k pestrejšemu in kvalitetnejšemu pouku. Sodelujejo pri načrtovanju, pripravi ter pri evalvaciji tehniškega

dneva *Ogledi poklicev*. V prvi fazi pridobimo poklicne interese učencev in skupaj z njimi iščemo delodajalce, ki bi nam predstavili poklic. Učenci na ta način krepijo občutek lastne vrednosti in se zavedajo pomena lastne socialne mreže.

HUMANITARNE, SOLIDARNOSTNE AKCIJE, PROSTOVOLJNO DELO

Oblika dela, kjer spodbujamo iniciativnost in ustvarjalnost učencev, je tudi prostovoljno delo, od učne pomoči, družabništva do humanitarnih akcij. V okviru šolskega parlamenta so učenci izpostavili, da se jim zdi pomembna medsebojna pomoč. Izrazili so željo po pomoči vrstnikom, starejšim, odraslim s težavami v duševnem zdravju.

Na šoli vsako leto izvedemo solidarnostno akcijo *Dobri mož za vse otroke*, akcijo zbiranja igrač, iger, knjig, ki jih podarimo otrokom iz socialno-ekonomsko prikrajšanih družin občine Kamnik in Komenda. Učenci ob pomoči mentorja načrtujejo projekt. Razdelijo se v projektne skupine, v skupinah načrtujejo in izvedejo aktivnosti, pripravijo prireditev z obdarovanjem. Ob tem se učijo sodelovanja, prilagajanja, organizacije, samostojnosti, odgovornosti, sočutja, načrtovanja in izvedbe projekta.

Njihovo željo po novih socialnih izkušnjah smo vključili v pouk. Učenci, ki so izkazali zanimanje za to področje, so pustne maske namesto v šoli izdelovali v dnevnem centru za odrasle s težavami v duševnem zdravju in na osnovni šoli z nižjim izobrazbenim standardom.

SODELOVANJE S STARŠI

Sodelovanje staršev s šolo pomaga pri zblizovanju otrok in staršev, pomembno vpliva na učenčev uspeh v šoli, osebni razvoj in vedenje. Učenci dosegajo boljše ocene, redno opravljajo domače naloge, pogosteje prevzemajo odgovornost, imajo boljšo samopodobo, samodisciplino, kažejo večjo motivacijo za delo. Če učitelj in starš dobro sodelujeta, čutijo povezanost in skladno s tem ravna, čutijo,

da je staršem mar za to, kar se dogaja v šoli.

Formalne oblike komuniciranja so določene z zakoni in pravilniki, staršem zagotavljajo dostop do informacij o otrokovem delu v šoli. Značilnost teh oblik je, da se z njimi vzpostavlja formalna kultura komuniciranja, katere namen ni zblizovanje staršev in učiteljev. Sodelovanje med šolo in domom pa ima večjo moč, če ni zamejeno samo v formalne oblike vzpostavljanja komunikacij in formalizirane odnose. Odnos med učiteljem in starši se »individualizira«, če se med njimi ne dogaja le enosmerno izmenjavanje informacij o delu učenca. Manj formalne oblike sodelovanja odpirajo vrata zblizovanja

in tesnejšega sodelovanja in so edini način za razvijanje zaupljivosti med učitelji in starši. Šele takrat se starši počutijo, da so na svojem terenu, in so pripravljeni bolj odkrito govoriti o otroku.

Ne glede na zakonodajo vendarle v največji meri na sodelovanje med starši in šolo vplivajo subjektivni dejavniki, kot so stališča učiteljev in staršev, vrednote in kultura šole in družine, motivacija učiteljev in staršev ter osebne značilnosti, bolj pozitivno ali negativno razpoloženje, tradicija, izkušnje in ambicije obojih (Kalin in drugi 2009, 11).

Na naši šoli je na kvaliteto in kontinuiteto sodelovanja s starši bistveno

vplival ravnatelj, ki je do tega pozitivno naravnano, sodelovanje stalno spodbuja in v njem vidi vrednost, pomen za izboljšanje delovanja šole. Aktivno udeležbo staršev v organih šole in delovnih skupinah v šoli dojemamo kot dobrodošlo.

S svetom staršev sodelujemo pri načrtovanju in izvajanju dogovorjenih dejavnosti. Predstavniki v svetu staršev so aktivni pri analiziranju vzgojne problematike na šoli, odnosa med starši in učitelji. Starše spodbujamo h kritičnem mišljenju in iskanju predlogov za izboljšave ter jih povabimo k sodelovanju pri uresničevanju le-teh. Svet staršev je pogosto pobudnik sprememb na šoli. Seje so dobrodošel dogodek na šoli, na katerem starši iščejo rešitve za nastale težave in opozarjajo na pomanjkljivosti. Starše na svetu staršev strokovni delavci redno obveščamo o posebnih dogodkih, dejavnostih in akcijah, ki potekajo na šoli. Na ta način jim predstavimo, kaj se na šoli dogaja, starši pa po predstavitvah pogosto dajo nove predloge za delo, izboljšave ali sodelovanje.

Predstavniki v svetu staršev imajo aktivno vlogo pri organizaciji in izvedbi

aktivnosti, ki so dogovorjene na šolski ravni. V oddelčnih skupnostih redno izvajajo evalvacijo vzgojnega načrta, v letošnjem šolskem letu pa so v oddelkih preverili tudi, kako poteka komunikacija med šolo in starši.

Starši so člani različnih delovnih skupin, skupine za vzgojni načrt, eko odbora, skupine za šolsko prehrano, šolskega sklada.

V letih spodbujanja sodelovanja med starši in šolo, so ti pogosto postali naši partnerji. Izvajajo dejavnosti za učence in zaposlene, sodelujejo pri pouku, nudijo pomoč pri učenju slovenskega jezika, sodelujejo pri poklicnem usmerjanju. Njihova vključenost za šolo pomeni velik doprinos, s svojimi osebnimi izkušnjami in znanjem doprinesejo tudi h kvaliteti pouka in tudi k profesionalni rasti strokovnih delavcev.

SODELOVANJE STROKOVNIH DELAVCEV

Če sodelovanje učencev in staršev pri ustvarjanju šolske klime na to vpliva ugodno in »šolo dela bolj našo«, pa ravnano sodelovanje med sodelavci najbolj vpliva na vzdušje na šoli. Spodbujanje

medpredmetnega sodelovanja, vertikalnega povezovanja, povezovanja aktivov se uresničuje v okviru razrednih ur, dnevov dejavnosti, akcij, projektov, prireditev in na pedagoških konferencah. Pri pouku s svojim znanjem sodelujejo tudi tehnični delavci.

Positivno in sodelovalno vzdušje si prizadevamo ves čas ohranjati, in sicer s samoevalvacijo in zunanjo evalvacijo, ki sta povezani z akcijskim načrtovanjem, udeležbo strokovnih delavcev pri načrtovanju izobraževanja, s spodbujanjem izobraževanja in usposabljanja zaposlenih in organiziranjem aktivnosti za negovanje odnosov med strokovnimi delavci in med sodelavci nasploh.

ZAKLJUČEK

Vsi zaposleni oz. udeleženi v proces niso enako angažirani za spreminjanje skupnosti, značilnost posameznika je skrb za učence, ki so mu »dodeljeni« – LASTNI VRTIČEK –, prioriteta je vodenje oddelka, poučevanje, poslanstvo je delo z učenci in v učilnicah.

Z upoštevanjem predlogov sodelavcev in transparentnim umeščanjem le-teh v delovanje na vzgojnem področju

vplivamo na nenehno motiviranost sodelavcev za delo na vzgojnem področju in tudi stalno dobrovzdušjev kolektivu. Zavedamo se, da je potrebna stalna pozornost, da po eni strani vlagamo energijo v tiste sodelavce, ki imajo voljo, ideje za delo in so pozitivno naravnani do sprememb, ter v tiste, ki so povprečno angažirani, in ne posvetimo največ časa in energije negativno naravnanim sodelavcem, ki iščejo napake, sami pa niso pripravljeni dovolj doprinesiti k uvajanju sprememb na šoli. Pa vendarle lahko prav ti posamezniki pomembno vplivajo na poslabšanje klime, zato se na njihove pripombe ves čas odzivamo in o njih transparentno spregovorimo.

Pozitivno in delovno vzdušje vzdržujemo s skupnimi prioritetskimi cilji in evalvacijo akcijskega načrta, ki ga pripravimo in izvedemo po aktivih.

K povezanosti kolektiva in s tem večji motiviranosti za delo in sodelovanje pripomorejo tudi redne predstavitve primerov dobrih praks, medsebojne hospitacije, skupne pedagoške konference. Zaključna konferenca, prednovoletno srečanje, strokovne ekskurzije in nekatera izobraževanja potekajo za vse zaposlene.

Ali smo pri vzpostavljanju sodelovalne kulture uspešni? Ali so naša opažanja, samoevalvacija realni?

Odgovor na to smo dobili od zunanjih evalvatorjev. V poročilu sta zapisala: »Šola je živa, in čeprav imajo prostorsko stisko, ni občutka utesjenosti. Hodniki so dodatno funkcionalno izkoriščeni, učitelji se trudijo, da vse poteka varno. Velik poudarek je na negovanju vrednot, kot so spoštljivost, varnost in prijaznost. Skrb za dobro počutje učencev, zaposlenih in staršev je opaziti na vsakem koraku. Morda bi izpostavila samo prijazno opremljeno sobo svetovalne delavke, v kateri je sedežni kot podoben tistemu doma, ali pa živobarvno sedežno garnituro v jedilnici, kjer se učenci lahko zadržujejo v prostem času.

Splošni vtis ob obisku na šoli je zelo pozitiven. Učitelji so prijazni, ustrezljivi,

komunikacija med njimi in ravnateljem je pristna in strokovna. Tim za samoevalvacijo je delo v projektu zelo ambiciozno zastavil. Potrebno je bilo veliko energije in naporov, da ste vzdržali odpore do novosti in delovali tvorno. Ponosni ste lahko na sodelovalno kulturo kolektiva in jo negujte še naprej.« (Poročilo o zunanji evalvaciji 2014).

Literatura

Ažman Tatjana (2012) *Sodobni razrednik: priročnik za usposabljanje učiteljev za vodenje oddelčnih skupnosti*. Ljubljana: ZRSŠ.

Harris Alma (2011) *Razporejeno vodenje: glede na dokaze. Vzgoja in izobraževanje*, let. 42 (št. 5): str. 10–20.

Kalin Jana, Resman Metod, Šteh Barbara, Mrvar Petra, Govekar Okoliš Monika in Mažgon Jasna (2009) *Izzivi in smernice kakovostnega sodelovanja med šolo in starši*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Markič Peter, Brejc Mateja in Gradišnik Sanja (2012) *Motiviranje strokovnih delavcev za uvajanje izboljšav in samoevalvacijo*. Kranj: Šola za ravnatelje.

Priročnik o uporabi participatornih metod pri učenju človekovih pravic (2011) *Izobraževalno gradivo, Izobraževanje za človekovo dostojanstvo*, Velika Britanija: Amnesty International; 12.

Sentočnik Sonja (2011) *Izzivi vodenja šol 21. stoletja. Vzgoja in izobraževanje*, let. 42 (št. 5): str. 2–9.

Vrabič Andreja in Kotnik Krajnc Ana (2014) *Poročilo o zunanji evalvaciji za OŠ Frana Albrehta*.

Waldron Nancy L. in McLeskey James (2010) *Establishing a Collaborative School Culture Through Comprehensive School Reform*. V: *Journal of Educational and Psychological Consultation*, let. 20 (št.1): str. 58–74.

Viri

Vir 1: *Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI)*. 64. člen. Dostopno na http://www.mizs.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi_s_podrocja_izobrazevanja/, 1. 4. 2015.

Vir 2: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport (2006) *Koncept dela na*

vzgojnem področju – vzgojni načrt v osnovni šoli, izhodišča za javno razprav. Dostopno na http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/okroznice/posvet_Kolosej_12_10_06.doc, 1. 4. 2015.

Vir 3: *Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta Evrope z dne 18. december 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2006/962/EUeu)* (2006). Dostopno na <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:sl:PDF>, 1. 4. 2015.

Naročilnica na revijo DIDAKTA

Ime ustanove (oz. ime in priimek) _____

Naslov _____

Pošta _____

E-pošta _____

SI/davčna številka _____

DA NE davčni zavezanec _____

Telefon _____

Kraj in datum _____

Žig/podpis _____

Letna naročnina na revijo DIDAKTA znaša 89,99 EUR za 9 številk (7 enojnih in 2 dvojni). Posamezna enojna številka stane 11,99 EUR in posamezna dvojna številka 16,99 EUR.

Vsi individualni kupci imajo 50 % popust. Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov založbe: Didakta d.o.o., Gorenjska cesta 33c, 4240 Radovljica. Naročila sprejemamo tudi po telefonu (04) 53 20 210 in e-pošti: zalozba@didakta.si.

Za založbo

Rudi Zaman

Urednik

dr. Tomaž Krpič

Uredniški odbor

dr. Natalija Komljanc,

Dora Gobec,

Mojca Grešak,

dr. Justina Erčulj,

dr. Robi Kroflič,

dr. Kristijan Musek Lešnik,

Andrej Antolič,

Matic Pavlič

Časopisni svet

dr. Cveta Razdevšek Pučko,

mag. Teja Valenčič,

Rudi Zaman

Fotografija na naslovnici

Fotografije

avtorji člankov,

foto dokumentacija

uredništva

Oblikovanje

Didakta, d.o.o.

Tisk

Grafika Soča, d.o.o.

Naslov uredništva

Revija Didakta

Gorenjska cesta 33c

4240 Radovljica

tel.: 04 53 20 200

faks: 04 53 20 211

e-pošta: revija@didakta.si

www.didakta.si

Naročnino prosimo

poravnajte na račun

št. 02 068-0016734826,

odprt pri NLB.

Revija Didakta sofinancira

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

NAVODILA AVTORJEM ČLANKOV

Članki za revijo naj obsegajo od 9.900 do 15.000 znakov s presledki. Prispevke pošljite po elektronski pošti na naslov revija@didakta.si ali na zgoščenki po pošti na naslov Didakta, d. o. o. Radovljica, Gorenjska cesta 33c, 4240 RADOVLJICA, s pripisom "Za revijo Didakta". Zaželeno je, da besedilu priložite slikovno gradivo: slike, fotografije, risbe ... Prosimo, da slikovno gradivo pošljete kot samostojno prilogo. Elektronske fotografije ali skenirane slike morajo biti ustrezne kakovosti (10 cm, 300 dpi). Prispevek opremite s podatki o avtorju – imenom in priimkom, naslovom ustanove, domačim naslovom, telefonsko številko in elektronskim naslovom. Upoštevajte znanstvena oz. strokovna načela pisanja člankov, članek naj bo napisan zvezno in ustrezno strukturiran (naslovljen in smiselno razdeljen na poglavja), navedeni naj bodo citati in uporabljena literatura. Že objavljenih prispevkov ne objavljamo. Pridržujemo si pravico do manjših sprememb.

Uredništvo revije Didakta